

Vilniaus dailės akademija
Aukštųjų studijų fakultetas
Dailės istorijos ir teorijos studijų programa,
valstybinis kodas 6211NX005

Ugnė Marija Makauskaitė

JAUNIEJI LIETUVOS FOTOGRAFAI: MOKYKLOS, KŪRYBOS
TENDENCIJOS IR JŲ RECEPCIJA SPAUDOJE 2010 – 2016 M.

Baigiamasis magistro darbas

Vadovė Doc. Dr. Agnė Narušytė

Vilnius, 2018

Aš, **Ugnė Marija Makauskaitė**, kandidatė menotyros magistro laipsniui gauti, pareiškiu, kad šis baigiamasis darbas paremtas mano paties tyrimais ir remiasi tik tokia papildoma informacija, kuri nurodyta nuorodose, paaiškinimuose, šaltinių, literatūros bei iliustracijų sąrašuose. Pareiškiu, kad baigiamajame darbe nėra naudojamos kitų darbais to nenurodant ir nėra viena baigiamojo darbo dalis nepažeidžia jokių asmens ar institucijos autorinių teisių. Taip pat nėra viena baigiamojo darbo dalis nebuvo pateikta jokiai kitai aukštojo mokslo institucijai kaip akademiniams atsiskaitymams ar siekiant gauti mokslo laipsnį.

Vilnius, 2018-06-01

TURINYS

IVADAS	4
1. AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ FOTOGRAFIJOS STUDIJŲ PROGRAMŲ ANALIZĖ .	15
1.1. Universitetinių studijų programų ypatumai	19
1.2. Kolegijų mokymo programų ypatumai	24
2. JAUNŲJŲ FOTOGRAFŲ PARODINĖ VEIKLA	27
2.1. Bendra parodinės veiklos analizė	29
2.2. Personalijos	32
3. JAUNŲJŲ FOTOGRAFŲ KŪRYBOS RECEPCIJA LIETUVOS KULTŪRINĖJE SPAUDOJE	37
3.1. Lietuvos fotomenininkų sąjungos leidiniai	39
3.2. Lietuvos fotomenininkų sąjungos leidiniuose įvardijamos jaunųjų fotografijos tendencijos	42
3.3. Publikacijos apie jaunuosius fotografus kultūriniuose leidiniuose	48
3.4. Kultūriniuose leidiniuose įvardijamos jaunųjų fotografijos tendencijos	50
IŠVADOS.....	57
PRIEDAI.....	59
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	80
ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS.....	81
ILIUSTRACIJOS	82
LITERATŪROS SĄRAŠAS	98
SANTRAUKA/ SUMMARY.....	129

IVADAS

„Tik vienam kitam talentingesniam fotografui pavyksta ši bei tą padoresnio sukurti, nors dauguma tenkinasi paprasčiausiais fotografiniais bandymais ir nevykusiais kadrais vis papildoma fotografijų šiukšlyną“¹; „Gal elementaraus padorumo, etikos ir autorinių teisių nepaisymas, o gal kūrybinė krizė verčia jaunesnius autorius kapstyti archyvuose ir internete, naujai grupuoti turimas fotografijas, tiesa, ne visada išradingai, banaliai sugretinant vaizdus, bet svarbu naujoviškai ar pasiduodant mados vėjams, o pritrūkus vaizdinės medžiagos ir laisva ranka savintis svetimus kadrus“²; „O prieš ką maištauja, ką ardo dažnai elementarių pagrindų neįsisąmonę mūsų jaunieji fotografai?“³; „Visa šiuolaikinė fotografija – šiukšlės“⁴; „Kažkoks mechaninis kiborgų mąstymas, ar ne? Arba kažkas panašaus į sportinę radijo „lapių medžioklę“? Tai koks čia menas?“⁵. Tokios ir panašios mintys, kurias išreiškia vyresniosios kartos fotografai, verčia suklusti. Ar iš tiesų jaunesnioji Lietuvos fotografų karta nesugeba sukurti nieko vertingo ir įsimintino? Kaip reiškiasi pastarųjų idėjos ir darbų koncepcija? Kokios bendros tendencijos vienija jaunosios kartos fotografų kūrybą? Galiausiai, kokie autoriai labiausiai išsiskiria bendrame meno lauke?

2006 m. Vytauto Michelkevičiaus ir jo bendraminčių iniciatyva susiformavusį postfotografijos judėjimą laikau atspirties tašku analizuojant šiuolaikinės fotografijos lauką. Postfotografija vadinamas „[...] reflektavimas pačios fotografijos tradicijos, tai vieno puslapio užvertimas ir bandymas suvokti tai, kad esame jau „post“ būsenoje, lietuviškiau tariant – „būsenoje po kažko““⁶. Vis dėlto jau 2014 m. paskelbtame šiuolaikinės fotografijos situaciją vertinančiame straipsnyje Jurijus Dobriakovas⁷ teigia, kad nors *postfotografai* aktyviai veikė kultūriniame kontekste (autorius mini „Komentarai@3xpozicija.lt: postfotografinės būsenos šiuolaikiniame mene“, „Foto/karto/istorio/grafijos“ bei žurnalo „Postfotografija“ leidybą), tačiau 2011 m. savo kūrybą pristatę Kauno fotografijos galerijoje (kiek anksčiau ir Taline)

---

¹ S. Valiulis, S. Žvirgždas, „Lietuvos peizažas“, in: *Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien'10*, Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjungos fondas, 2010, p.17.

² S. Žvirgždas, „Gyvieji archyvai“, in: *Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien'14*, Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjungos fondas, 2014, p. 16.

³ A. Macijauskas, „Ar jaunieji žino, ką griaua?“, *Nemunas*, 2007 Nr. 1., p. 3.

⁴ Buvusio Kauno technologijų universiteto fotoklubo vadovo, R. Misiukonio, mintis pasakyta 2016 m. Nidos seminaro viešų diskusijų metu.

⁵ P. S. Krivickas, „Ar postfotografijos karalius neliks nuogas?“, *Nemunas*, 2006, Nr. 44, p. 12.

⁶ V. Michelkevičius, „Smalsumai ir ieškojimas“, in: *(post) fotografija*, 2006, Nr. 2/13, p. 2.

⁷ J. Dobriakovas, „(Vis dėlto) kas yra Lietuvos šiuolaikinė fotografija?“, *Art News*, [interaktyvus], 2014-02-01, [žiūrėta 2018-03-19], <http://artnews.lt/vis-delto-kas-yra-lietuvos-siuolaikine-fotografija-22553>.

parodoje „Vietos karta“⁸, šio judėjimo atstovai palaipsniui pasitraukė į kitas šiuolaikinio vizualumo sritis.

Tolimesniais bandymais mobilizuoti jaunųjų fotografų veiklą būtų galima laikyti 2013 m. menotyrininkės Justės Jonutytės ir menininko Pauliaus Petraičio (geriau žinomo Paul Paper pseudonimu) iniciatyva išleistą leidinį „Tarsi nebūtų rytojaus“ ir jo kritiką, paskatinusią 2014 m. Nacionalinėje dailės galerijoje surengti diskusijų ir paskaitų ciklą „Kas nėra fotografija?“. Leidinys yra tarsi jaunosios kartos manifestas. Darbai jame pateikiami jų autorius nurodant tik gale esančioje rodyklėje. Tokiu būdu žiūrovo dėmesys krypta į visumą, o ne atskirų autorių fotografijas, taip siekiant suvokti jauniausiai kartai būdingas tendencijas. Pats albumo pavadinimas tarsi oponuoja ilgamečiam Lietuvos fotomenininkų sąjungos (toliau – LFS) leidiniui „Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien“ ir net nesigilinant į leidinio turinį aišku, jog organizacija yra kritikuojama. Tai patvirtina ir kiek anksčiau vieno sudarytojų, P. Petraičio, „Art News“ publikuotas straipsnis, kuriame rašoma:

Vis dėlto akivaizdu, kad XX a. nuotraukas oficialiu lygmeniu nuolatos pristatydami taip, tarsi jos atspindėtų XXI a. realybę, paminame fotografijos kaip kritinio įrankio funkciją. [...]Lietuviams (ir pasauliui) pristatoma romantinė kaimiškosios Lietuvos vizija turi nedaug ką bendra su dabartine šalies realybe ir liudija, kad mažai kas ryžtasi savo problemas analizuoti čia ir dabar. Lietuvos fotografijos reprezentacinė būklė tokia kritiška (nepaisant keleto šviesių išimčių, veikiau patvirtinančių taisyklę), kad geriausias jaunas šalies fotografas pasirinko pusiau anglišką, pusiau vokišką slapyvardį, ir tai simptomiška.⁹

Anot autoriaus, Lietuvos fotomenininkų sąjunga nepalieka vietos pasireikšti jaunosios kartos menininkams, tad pastariesiems, nepriimtiems fotografijos bendruomenės Lietuvoje, belieka ieškoti savirealizacijos būdų svetur. Tokia institucijos kritika tarsi suponuoja Lietuvos fotografinio lauko pasidalinimą į kelias stovyklas (pavyzdžiui, LFS ir Lietuvos tarpdisciplininio meno kūrėjų sąjungą).

Tyrimo objektas – jaunųjų fotografų kūryba, 2010–2016 m. pristatoma galerijose bei kultūrinėje spaudoje. Jaunasis fotografas čia apibūdinamas remiantis Lietuvos Respublikos įstatymais, kuriuose teigiama, jog „Jaunasis menininkas – asmuo nuo 18 iki 35 metų, vykdamas kūrybinę veiklą profesionaliojo scenos meno srityje ir teigiamai įvertintas scenos meno

---

⁸ *Generation of the Place: Image, Memory and Fiction in the Baltics / Vietos karta: atvaizdas, atmintis ir fikcija Baltijos šalyse*, sud. Vytautas Michelkevičius, Vilnius: Mene, 2011.

⁹ Tokių slapyvardžių pavyzdžiais autorius pateikia Paul Herbst ir Kimm Whiskie. P. Petraitis, „XXI a. reprezentuoja XX a. vizija? Lietuvos fotografijos metraščiai“, *Art News*, [interaktyvus], 2012-02-08, [žiūrėta 2018-03-19], <http://artnews.lt/xxi-a-reprezentuoja-xx-a-vizija-lietuvos-fotografijos-metrasciai-14406>.

kritikų“¹⁰. „Profesionaliosios kūrybos ir tarptautiškumo politikos“ skyriaus vyriausios specialistės Donatos Mineikytės teigimu¹¹, minėtas įsakymas yra taikomas ir kitoms meno sritims, tad jaunojo menininko apibrėžimas čia suvokiamas kaip bedrinis.

Darbo tikslas – šiame darbe, pasitelkiant kiekybinius tyrimus, bus analizuojama jaunųjų fotografų situacija siekiant atskleisti jų kūryboje vyraujančias tendencijas, išskirti ryškiausius kūrėjus. Tyrimui pasirinkti jaunieji fotografai kaip kuriantys šiuolaikinio meno kontekstą, aktyviausiai veikiantys ir formuojantys ateities tendencijas. Tirti jaunųjų fotografų kūrybą nėra lengva, nes ši sritis – viena dinamiškiausių. Ji beveik netyrinėta ir prieštaringa, be to sunkiai apčiuopiama, kadangi nėra susiformavusi į judėjimą. Darbo išvados taip pat nebus galutinės, kadangi ši kūryba ir toliau kels diskusijas.

Darbo tikslo siekiama sprendžiant šiuos **darbo uždavinius**:

1. Išanalizuoti Lietuvos aukštųjų mokyklų fotografijos studijų programas.
2. Kiekybiškai ir kokybiškai išanalizuoti jaunųjų fotografų raišką pagrindiniuose Lietuvoje vykstančiuose fotografijos festivaliuose bei šiuolaikiniam menui skirtose galerijose.
3. Ištirti, kokia informacija apie jaunosios kartos menininkus yra pateikiama kultūrinėje, su fotografija susijusioje spaudoje, kokie menininkai išskiriami, iš kokių teorinių prieigų interpretuojama jų kūryba ir kaip ji vertinama.
4. Apibendrinti gautus rezultatus ir atskleisti darbinės Lietuvos fotografijos tendencijas ir ypatumus, išskirti ryškiausius jaunuosius fotografus.

Darbo metodai.

Siekiant darbo tikslo kaip metodologinis įrankis pasitelkiama Pierre Bourdieu kultūros produkcijos lauko teorija. Tirdamas kultūros produkcijos lauką mokslininkas įveda specifinio kapitalo, t. y. pripažinimo, terminą, teigdamas, kad „[...] pokyčio atsiradimas, forma ir kryptis priklauso ne tik nuo „sistemos būklės“, bet ir nuo galios santykių tarp socialinių veikėjų, kurie visiškai realiai suinteresuoti skirtingomis galimybėmis, jiems pasiekiamomis kaip karo grobis, ir kurie nesikrato bet kokių strategijų, kad padarytų vieną ar kitą grupę valdančią“¹². P. Bourdieu akcentuoja meno produkcijos laukui būdingą „autonomiškumo“ siekį (kaip priešingybę „heteronomiškumui“, kai kuriamas rinkos poreikius tenkinantis menas). Tuomet labiausiai vertinamas kitų kūrėjų pripažinimas, o jo susilaukia kūrėjai, kuriantys kitiems kūrėjams – „intelektualiai“ auditorijai, – tuo pačiu mažiau orientuodamiesi į finansinę sėkmę.

---

¹⁰ „Profesionaliojo scenos meno veiklos nacionalinė programa“, LR kultūros ministro 2017 lapkričio 30 d. įsakymas Nr. IV-1144, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-04-17],

<https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/NACIONALINĖ%20PROGRAMA.pdf>.

¹¹ Asm. archyvas, 2018-04-19.

¹² P. Bourdieu „Kultūrinės produkcijos laukas arba atvirkščias ekonomikos pasaulis“, in: *XX amžiaus literatūros teorijos: chrestomatija aukštųjų mokyklų studentams I dalis*, parengė A. Jurgutienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011, p. 279.

Įrašydamas autonominį meno produkcijos lauką į klasinių ir galios santykių sistemą P. Bourdieu išskiria keturis polius: „intelektuali“ auditorija, buržuazinė auditorija, „masinė“ auditorija ir nėra auditorijos. Tarp šių polių vyksta judėjimas kovojant dėl padėčių, o griežtos ribos tarp meno ir komercijos nėra.

Kiek anksčiau pristatyta jaunosios ir vyresniosios kartų diskusija atitinka ir P. Bourdieu aprašytą lauko dinamiką kovojant dėl padėčių: „Literatūros ar meno produkcijos lauke pasirodžius naujai literatūrinei ar meninei grupei, pasikeičia visa situacija, nes grupės atsiradimas, t.y. išsiskyrimas, modifikuoja ir perrikiuoja galimų pasirinkimų visumą; anksčiau vyrovusi produkcija, pavyzdžiui, gali būti nustumta į žemesnių arba klasikinių kūrinių vietą.“¹³ Taigi, prieš tai minėta postfotografijos srovė performavo fotografijos lauką, o šiai nūslygus, kaip alternatyva tradicinei raiškai, iškyla jaunųjų fotografų veikla. Vadinasi, po postfotografijos judėjimo ir vėliau pasirodžiusių jaunųjų fotografų veiklos iš naujo reflektuojamas ir Lietuvos fotomenininkų sąjungos, kaip tradicinės Lietuvos fotografijos, puoselėtojos vaidmuo.

Tyrimo užduotį apsunkina tai, jog kaip ir tarptautiniame meno lauke, taip ir Lietuvoje, vyksta meno lauko decentralizacija. Kaip yra rašiusi menotyrininkė, menininkė Neringa Černiauskaitė, „Kai per kelerius metus keletas jaunų menininkų ir jų iniciatyvų Vilnių iškeitė į mažus miestelius, tapo aišku, kad esame *kažkokio* naujo proceso liudininkai.“¹⁴ Tyrimo eigoje paaiškėjo dar ir tai, kad gabesniems jaunesiems fotografams būdingas „proto nutekėjimas“, kai dažnai baigus bakalauro studijas emigruojama į užsienį. Tai labai skiriasi nuo ankstesnių Lietuvos fotografijos meno lauko raidos etapų: sovietmečio ir dviejų pirmųjų nepriklausomybės dešimtmečių.

Sovietmečiu, kaip rodo Margaritos Matulytės tyrimai, „[...] buvo skatinamas ir gana nuosekliai ugdytas fotografas kaip kolektyvinis vienetas, į socialinę struktūrą įtraukti tiek mėgėjai, tiek profesionalai [...]“¹⁵, tokiu būdu siekiant suformuoti lengvai iš centro valdomą fotografų bendruomenę. Jos narių kūryba galėjo būti lengvai atrenkama į parodas ar publikacijoms, o šiuos klausimus sprendė ne pats menininkas, bet organizacijos vadovas ir siekiant būti žinomam, fotografas privalėjo priklausyti LFS paprasčiausiai nebuvo. Kita vertus, nors tuo laikotarpiu ir nebuvo leidžiama laisvai išvykti į užsienį, tačiau aktyviai veikė daugelis fotografijos centrų regionuose: Alytuje, Panevėžyje, Šiauliuose ir t.t.

Atgavus nepriklausomybę, šalia Lietuvos fotomenininkų sąjungos kaip lauką formuojančios organizacijos atsirado ir kitas centras – tai 1997 m. Vilniaus dailės akademijoje (toliau – VDA) įsteigta Fotografijos specialybė, kurios dėstytojai jaunuosius menininkus

¹³ P. Bourdieu, op. cit., p. 277.

¹⁴ N. Černiauskaitė, „Savivalda kaip būseną“, in: sud. V. Michelkevičius ir K. Šapoka, *(Ne)priklausomo šiuolaikinio meno istorijos*, Vilnius: LTMKS, 2011, p. 84.

¹⁵ M. Matulytė, *Nihil Obstat*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2011, p. 107.

pradėjo kreipti kita, koceptualios fotografijos, kryptimi. Šie du pagrindiniai centrai gyvavo maždaug iki 2009 m., kuomet prasidėjus ekonominei krizei, situacija pradėjo kisti. Anot Elonos Lubytės, „Stebėdami lėtą Lietuvos kultūros sektoriaus atsinaujinimą taikantis prie rinkos santykių, aptinkame įtampą tarp mažumos sugebėjusių ir didžiosios nesugebėjusių prisitaikyti prie aplinkos permainų. Pastarųjų socialinei laikysenai būdingas uždarumas, nesaugumas, permainų baimė, nenoras taikytis su pasikeitusiais menininko ir publikos/užsakovo santykiais, demokratinės tolerancijos kitaip mąstančiam stoka“¹⁶.

Keičiantis lauko struktūrai, keičiasi ir pačios LFS valdymas ir veikla: 2009 m. Klaipėdos skyriaus pirmininką Remigijų Treigį pakeičia tuometinės jaunosios kartos atstovas Darius Vaičekas (g. 1978), pradėjęs aktyviai viešinti jaunosios kartos fotografų kūrybą; tais pačiais metais Kauno skyriui vadovauti pradeda Gintaras Česonis (nuo 2016 m. vadovaujantis ir visai Fotomenininkų sąjungai), gerokai išplėtęs bendradarbiavimą su užsienio šalimis bei rekonstravęs Kauno fotografijos galeriją, tokiu būdu padidindamas sąjungos ekspozicines galimybes. Kita vertus, pirmininkauti pradėjęs G. Česonius, ne visų lūkesčiai pasiteisino. Pavyzdžiui, D. Vaičekas pastebi, jog dėl LFS strategijos nebuvimo Klaipėdos skyriaus taip ir nepasiekia vidinis finansavimas¹⁷, kas lemia rengiamas ne tokias profesionalias parodas ar apskritai kuratorių parodų stygių regione¹⁸. Kita vertus, negalima nepaminėti ir ankstesnio Lietuvos fotomenininkų sąjungos pirmininko, Jono Staselio, veiklos. Jo vadovavimo laikotarpiu Vilniaus skyrius ne tik neatsinaujino, bet tapo kur kas pasyvesnis, lyginant su Kauno ar Klaipėdos veikla, o LFS leidžiamos publikacijos apsiribojo beveik vien tik sąjungos narių darbais.

Lauko decentralizacija lėmė meno lauko ir jame veikiančių menininkų dinamiškumą, kuris apsunkina užduotį renkant informaciją apie dabartinę jaunųjų fotografų situaciją. Tai lemia aiškių orientyrų trūkumą: neaišku, dėl kokių padėčių kovoti, kokios vertingos, galiausiai neaiški tampa paties lauko struktūra. Tuo tarpu menininko žinomumas, skirtingai nei anksčiau, priklauso nuo paties asmens vadybinių ir komunikacinių įgūdžių, o ne nuo jo kūrinų kokybės. Pastarąjį aspektą vertėtų aptarti plačiau.

Jei sovietmečiu fotografas įvertinimo ir žinomumo susilaukdavo visų pirma iš bendruomenės narių, šiandien kur kas svarbesni yra tarptautiniai fotografijos festivaliai ar galerijos, kuriuose savo kūrybą galima pristatyti ir su ja supažindinti plačiąją visuomenę. Taip

¹⁶ E. Lubytė, „Pest Control: visi į kovą su kultūros kenkėjais! Aplinkos stebėjimo ir vertinimo įgūdžių ugdymas“, in: *Kultūrinių patirčių vadyba: idėjos, tyrimai, galimybės*, sud. V. Ščiglienė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2011, p. 36.

¹⁷ „Vidinio finansavimo“ terminas čia suvokiamas kaip juridinio asmens (asociacijos) lėšų skirstymas atsižvelgiant į asociacijos narių, šiuo atveju skyrių, veiklą. „Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas“, LR prezidento 2004 sausio 22 d. priimtas įstatymas Nr. IX-1969, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-10], <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FF00B0EA2F0E/FXKtVHiqBc>.

¹⁸ Asmeninis archyvas, 2018-04-12.

pat interneto kartos, vizualiosios kultūros amžiuje, kuomet vaizdas yra kasdienybės dalis, svarbus tapo netikėtumo ir išsiskyrimo aspektas. Šiame laikmetyje didelis vaidmuo tenka interneto plotmėje gyvuojančioms socialinėms bedruomenėms. Galiausiai, tampa svarbi ne pati kūryba, bet fotografo asmenybė ir jo įvaizdis, vėlgį, sudarytas plačiai visuomenei sudominti.

Kalbėdamas apie prieš tradicijas maištančią šiuolaikinių jaunųjų fotografų kūrybą, neįsisavinusią postfotografijos *tiesų*, J. Dobriakovas išskiria kelias aktyvias scenas. Visų pirma, tai – leidinyje „Tarsi nebūtų rytojaus“ atsiskleidžiantis Agnės Narušytės įvardytas „sąmoningas sapnavimas“: „Tai reiškia – atsiduoti tėkmei, susitelkti į dabartį taip, kad išsivalytų visos mintys apie ateitį, eiti nesistengiant niekur nueiti – sau tai uždrausti, nežvilgčioti už lengviausiai aprėpiamo čia ir dabar – dienos kadro – ribų.“¹⁹ Kitaip tariant, atsiribojant nuo istorijos ir laiko, siekiama fiksuoti fotografo būties pėdsaką, ieškoti prasmės. Kita aktyvi scena – tai iš reklamos srities atėję fotografai. Pavyzdžiui, Tadas Černiauskas „per vieną naktį“ tapęs pasaulinio žinomumo fotografu, yra puikus pavyzdys. 2012 m. fotografas sukūrė seriją „Blow Job“, kuomet į studijoje fiksuojamus portretus nukreipė lapų nupūtėją, taip iškreipdamas žmonių veidus. Šiuos vaizdus įkėlęs į internetą, menininkas jau kitą dieną susilaukė užklausų dėl interviu ar savo kūrybos publikavimo iš tokių pasaulinio masto dienraščių, kaip „Daily Mail“²⁰, „ABC News“²¹, „Guardian Weekend“²² ir kt. Kitaip tariant, nebegalima griežtai atskirti meninės-nemeninės fotografijos, kaip tai buvo daroma ankstesniais laikais.

Kadangi bene svarbiausią vietą siekiant pripažinimo užima internetas, kurio erdvėje kiekvienas norintis gali tapti meno lauko dalyviu, šiandien meno institucijos nebegali būti laikomos vienintele meno lauko atskaitos sistema, ir, anot šią situaciją tyrinėjančio Aaron Delwiche, „funkcijos, kurios anksčiau buvo monopolizuotos saujelės hierarchinių institucijų (laikraščių, televizijos stočių ir universitetų), dabar uzurpuojamos nepriklausomų leidėjų, vaizdo dalijimosi svetainių, bendradarbiavimu grįstų žinių bankų ir aistruolių grįstos produkcijos“²³. Vadinasi, padidėjo ir meno lauko pralaidumas, kuomet fotografu gali būti (bent virtualioje erdvėje) kiekvienas, nes skirtingai nei galerijose, čia kuratorius, t. y. filtras, nustatantis kas yra gera kūryba, neegzistuoja. Taigi, šiuo požiūriu šio kultūros produkcijos lauko tyrimas tampa kompleksiškas, nes reikia išskirti ir matomiausius, bet nebūtinai

¹⁹ A. Narušytė, „Tarsi nebūtų fotografijos“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2014, Nr. 14 (1075), [žiūrėta 2018-03-19], <https://www.7md.lt/fotografija/2014-04-11/Tarsi-nebutu-fotografijos>.

²⁰ Autorius nenurodytas, „If the wind changes, you'll stay like that! The hilarious pictures that show models' faces being blasted with an industrial hair dryer“, *Daily Mail*, [interaktyvus], 2012-05-22, [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2148162/If-wind-changes-youll-stay-like-The-hilarious-pictures-models-faces-blasted-industrial-hair-dryer.html>.

²¹ N. De La Torre, „Tadao Cern's Art Will Blow You Away“, *ABC News*, [interaktyvus], 2012-05-17, [žiūrėta 2018-03-19], <http://abcnews.go.com/m/blogEntry?id=16373394&sid=7623874&cid=7623874>.

²² H. Booth, „Big picture: Blow Job, by Tadao Cern“, *The Guardian*, [interaktyvus] 2012-05-22, [žiūrėta 2018-03-19], <https://www.theguardian.com/artanddesign/gallery/2012/may/25/photography-tadao-ern-blow-job>.

²³ A. Delwiche, J. J. Henderson, „Introduction: What is Participatory Culture?“, in: *Participatory Cultures Handbook*, sud. A. Delwiche, J. J. Henderson, New York: Routledge, 2013, p. 3.

fotografijos meno lauke besireiškiančius kūrėjus ir ne tokius žinomus, tačiau aktyviai savo darbus rodančius autorius. Tačiau tai yra globalus ir ne tik Lietuvos meno lauką apimantis tinklas, kurio specifikai suprasti reikia atskiro tyrimo, todėl fotografų veikla internetinėje erdvėje darbe nebus analizuojama. Šiame darbe dėmesys bus skiriamas tai fotografijai, kuri suprantama kaip autonomijos siekiančio Lietuvos meno lauko reiškiny, o jos kūrėjas siekia pripažinimo šiame meno lauke ir jo darbai yra publikuojami kultūriniuose leidiniuose, įtraukiami į parodas ar festivalius. Vis dėlto darbe bus skiriamas dėmesys kelioms ryškiausioms „sėkmės istorijoms“, leidusioms jų herojams susikurti menininko reputaciją Lietuvoje.

Taigi šiame darbe **tyrimo problematika** sietina su klausimu, dėl kokių padėčių autonominiame meno lauke kovoja jaunieji fotografai, kokią vietą jame užima jaunieji Lietuvos fotografai, kurį centrą – leidinį ar galeriją – jie laiko siekiamybe, kokia fotografijos kryptis ima vyrauti išstumdamą ankstesnę paradigmą²⁴. Siekiant išskirti menininkų padėtis, išskirti keturi pripažinimo lygmenys: pirmasis, ryšiais paremtas kūrybos pristatymas leidiniuose ar galerijose, antrasis – pristatymas įvairiuose leidiniuose ar galerijose, rodantis fotografo pripažinimą už artimiausio rato ribų, trečiasis – kūrybos pristatymas nacionalinio lygmens parodinėse erdvėse, o ketvirtasis – dalyvavimas į tarptautinėje erdvėje – darbe aptariamas nebus, nes tai per daug išplėstų tyrimo apimtį.

Analizuojant aukštųjų mokyklų siūlomas fotografijos studijų programas, be papildomu šaltinių, pasirinktas ir kokybinis pusiau struktūruotas interviu metodas, siekiant detaliau išnagrinėti fotografijos mokymo specifiką. Viena iš tyrimo prieigų taikomas Vakarų menotyroje jau keletą dešimtmečių naudojamas probleminis medžiagos sisteminimo ir analizės principas bei analizuojant parodinę veiklą bei recepciją spaudoje naudojama diskurso teorija. Atvejo analizė taikoma siekiant išskirti ryškiausius fotografus ir išnagrinėti jų kūrybą išsamiau. Fotografai klasifikuojami pagal temas bei darbuose naudojamas technikas.

Šio tyrimo **hipotezė** – jaunieji fotografijos meno kūrėjai Lietuvoje nebeturi juos vienijančio institucinio centro, nebelaiko publikacijų kultūros leidiniuose ar parodos konkrečioje galerijoje siekiamybe, o jų kūrybos tendencijas dažnai nulemia aukštųjų mokyklų fotografijos programų profilis. Nepaisant to, galima kalbėti apie jau susiformavusias jaunųjų fotografijos tendencijas.

Tyrimo ištekliai ir temos ištirtumas. Šiuolaikinės fotografijos istorijos pasakojimas nutrūko 2011 m., kai buvo išleista Agnės Narušytės knyga „Lietuvos fotografija 1990–2010“, kurioje menotyrininkė, analizuodama dvidešimties metų fotografijai svarbius istorinius įvykius, publikuoja savo įvairiomis temomis rašytus tekstus. Šis leidinys tapo atsispyrimo tašku,

---

²⁴ P. Bourdieu, op. cit., p. 273–327.

leidžiančiu teigti, jog apskritai po 2010 metų niekas nesiėmė tęsti šiuolaikinės Lietuvos fotografijos istorijos rašymo, ypač analizuojant jaunųjų fotografų kūrybą. 2010 m. menotyrininkas Tomas Pabedinskas išleido knygą „Žmogus Lietuvos fotografijoje: požiūrių kaita XX ir XXI a. sandūroje“, kurioje analizuoja portreto žanrą, tačiau ir pastarojo mokslininko tyrimas apsiriboja knygos išleidimo metais. Atskiri straipsniai, tokie kaip J. Dobriakovo „(Vis dėlto) kas yra Lietuvos šiuolaikinė fotografija?“²⁵, P. Petraičio „XXI a. reprezentuoja XX a. viziją? Lietuvos fotografijos metraščiai“²⁶, K. Šapokos „Pleneras kaip metafizinis siaubas. Vidmanto Ilčiuko projektas „Vartų“ galerijoje“²⁷ ir kt., ar jau minėto paskaitų ciklo medžiaga sudaro šiojį tokių pagrindą tolimesniam tyrimui. Įdomu tai, kad netgi kasmet išleidžiamame Vytauto Didžiojo universiteto (toliau – VDU) moksliniame leidinyje „Meno istorija ir kritika“ publikuojamas vienas, VDA dėstytojos, Agnės Narušytės tekstas „Kolektyvinė atmintis Lietuvos šiuolaikinėje fotografijoje“²⁸, o Vilniaus dailės akademijos moksliniame žurnale „Acta Academiae Artium Vilnensis“ šiuolaikinės fotografijos tema niekada nebuvo nagrinėta.

Šiame darbe iš dalies tą trūkumą stengiuosi kompensuoti. Tokiam tikslui, be kitų šaltinių, naudojama tyrimo metu atliktų interviu su aukštųjų mokyklų fotografijos katedrų vedėjais (D. Matijkiene, R. Šulskyte, G. Jokubauskaite, T. Pabedinsku, A. Lukiu ir P. Saulėnu) medžiaga. Taip pat, remiantis prieš tai minėta „autonominio“ meno lauko samprata, tiriama kultūrai skirtos spaudos bei portalų – „Art News“, „Bernardinai“, „Literatūra ir menas“, „7 meno dienos“, „370“, „Dury“, „Kultūros barai“ – medžiaga, Lietuvos fotomenininkų sąjungos leidžiami leidiniai „Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien“ bei žurnalas „Fotografija“. Galiausiai, naudojamas tyrimo metu sudaryta parodinės veiklos duomenų bazė²⁹. Pastaroji sudaryta pagal pasirinktų parodinių erdvių (LFS, LTMK, „Artifex“, „Akademijos“, „101“, „Post“ ir Šiaulių dailės galerijų, „Aušros“ muziejaus, „Kaunas Photo ir „In Focus“ festivalių bei projekto „Kiti“) veiklos dalyvius, jų amžių, tautybę, parodos tipą (grupinė ar personalinė), parodos pavadinimą ir kūrinio tipą (fotografija ar fotografijos technika besiremianti instaliacija). Informacija rasta festivalių programose, internete, bedraujant su galerijų vadovais³⁰ ir menininkais, kurie pristatė savo darbus.

²⁵ *Art News*, [interaktyvus] 2014-02-01, [žiūrėta 2018-03-19], <http://artnews.lt/vis-delto-kas-yra-lietuvos-siuolaikine-fotografija-22553>.

²⁶ *Art News*, [interaktyvus], 2012-02-08, [žiūrėta 2018-03-19], <http://artnews.lt/xxi-a-reprezentuoja-xx-a-vizija-lietuvos-fotografijos-metrasciai-14406>.

²⁷ *Art News*, [interaktyvus], 2011-11-26, [žiūrėta 2018-03-19], <http://artnews.lt/pleneras-kaip-metafizinis-siaubas-vidmanto-ilciuko-projektas-vartu-galerijoje-13548>

²⁸ *Dailės istorija ir kritika*, redakcinės kolegijos pirmininkas V. Levendauskas, Kaunas: Kauno Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2010.

²⁹ Saugoma autorės archyve.

³⁰ Lietuvos fotomenininkų sąjungos buvusiu pirmininku Jonu Staseliu, esamu pirmininku Gintaru Česoniu, archyviste Palmyra Bartkuvienė ir Klaipėdos skyriaus pirmininku Dariumi Vaičekausku, Lietuvos

Darbe atsisakoma remtis internetinėje erdvėje egzistuojančiais socialiniais tinklais dėl kelių priežasčių. Visų pirma, didžioji jų dalis yra paremta asmeninėmis draugystėmis³¹, tad objektyvus ištyrimas yra kone neįmanomas. Objektyvumo nebuvimas veikia dar ir todėl, kad pati internetinė erdvė yra beribė ir joje egzistuojantys komentarai, recenzijos, diskusijos ir kiti publikuojami tekstai dažnai yra anoniminiai. Be to, populiariausi socialiniai tinklai, tokie kaip „Facebook“, „Twitter“, „Instagram“ ar „Snapchat“ yra paremti simbolinių bendruomenių kūrimosi principu, kas apsunkina duomenų rinkimo procesą. Galiausiai, nors visi šie tinklai padeda pagarsėti ar populiarinti savo kūrybą, tačiau „autoniminiame“ fotografijos meno lauke tai neatsispindi arba atsispindi netiesiogiai. Todėl darbe pasirinktas tradicinis spaudos tyrinėjimo (net jei ta spauda egzistuoja internetinėje erdvėje), statistikos rinkimo ir grupavimo metodas.

Tiriamas laikotarpis yra 2010–2016 m. Apsibrėžtas tyrimo laikotarpis yra sąlyginis, kadangi siekta aprėpti ir po 2016 m. vykusius meninius procesus. Apsibrėžiant tyrimo laikotarpį, visų pirma, labai svarbi maždaug 2008 m. pabaigoje Lietuvoje prasidėjusi ekonominė krizė. 2010 m. ji sukėlė didžiausią ekonominį nuosmūkį: per 2008–2010 m. laikotarpį nedarbo lygis padidėjo daugiau nei tris kartus (ir pasiekė 291 tūkst. bedrabių), 2010 m. emigracija pasiekė rekordinį – 83,2 tūkst. žmonių – lygį, kuris yra ypač svarbus turint omeny protų nutekėjimą. Taip pat 2010 m. sumažėjo atlyginimai, padidėjo socialinės paramos poreikis. Visi šie veiksniai, be abejo, negalėjo nepalieti ir kultūros sektoriaus. Vėliau ekonominė situacija šalyje pradėjo gerėti ir pamečiui visi išvardinti rodikliai keitėsi teigiama linkme iki 2015 m., kuomet emigracija vėl pradėjo didėti³².

Taip pat pasirinktu tyrimo laikotarpiu keičiasi ir aukštojo mokslo situacija Lietuvoje. 2009 m. patvirtinus Mokslo ir studijų įstatymą, pradedama vertinti ir akredituoti studijų programas ir aukštojo mokslo institucijas³³. Pirmieji tokio tipo vertinimai pradedami organizuoti 2011 m. Nustatyti tam tikri kriterijai, leidę suformuluoti švietimo sistemos politiką, iš esmės pertvarkyti aukštąsias mokyklas, jų veikimo principus, bei lyginti jas su užsienio

---

tarpdisciplininio meno kūrėjų sąjungos buvusiais tarybos nariais Danute Gambickaite ir Vsevolodu Kovalevskiu, „Artifex“ vedėja Kristina Inčirauskaite – Kriaunevičiene, „Akademijos“ parodų kuratore Vaidilute Brazauskaite, „101“ galerijos vadove Margarita Žigutyte, „Post“ galerijos vadovu Andriumi Pukiu, Šiaulių dailės galerijos direktoriaus pavaduotoju kultūrinei veiklai Virginijum Kinčinaičiu ir kultūros renginių kuratore Ernesta Šimkiene, „Aušros“ muziejaus fotografijos skyriaus vedėja Vilija Ulinskyte – Balziene, festivalio „Kaunas Photo“ įkūrėju ir direktoriumi Mindaugu Kavaliausku, festivalio „In Focus“ įkūrėja ir direktore Egle Deltuvaite.

³¹ K. Juraitė, A. Pinigienė, „Kultūros mediacijos ir mediatizacijos procesai“, in: *Komunikuoti kultūrą: institucijos, strategijos, auditorijos*, moksliniai redaktoriai: G. Mažeikis, K. Juraitė, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2015, p. 287.

³² Lietuvos statistikos departamentas, „Gyventojų tarptautinė migracija“, [interaktyvus], 2017-03-21, [žiūrėta 2018-05-15], <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=4990607>.

³³ Žr. Studijų kokybės vertinimo centras, „Institucinio Lietuvos aukštųjų mokyklų vertinimo analizė 2011-2015 m.“, [interaktyvus], 2016, [žiūrėta 2018-05-15], <http://www.skvc.lt/uploads/documents/files/Kokybes%20uztikrinimas/Aukstosios%20mokyklos/Vertinimo%20rezultatai/Institucinio%20Lietuvos%20aukstuju%20mokyklų%20vertinimo%202011-2015%20m%20analizė.pdf>.

universitetais ir kolegijomis. Vertėtų paminėti ir „krepšelių“ sistemą: aukštosios pradeda konkuruoti tarpusavyje dėl studentų, keičia studijų programas, stengdamos jas pristatyti taip, kad pastarosios atrodytų kuo patrauklesnės. Kuriamos ir naujos studijų programos, siekiant pritraukti stojančiuosius (o kartu ir finansavimą). Tuo tarpu prastesniais pažymiais mokyklą baigusiems ši pertvarka reiškia, kad jie arba turi mokėti už mokslą, arba važiuoti studijuoti ten, kur jis nemokamas, o galbūt ir ten, kur mokamas – tikintis užsienyje už tuos pačius pinigus gauti geresnį išsilavinimo lygį.

Kone viena skaudžiausių ekonominės krizės ir kultūros politikos nebuvimo pasekmių meno laukui buvo 2009 m. projektas „Vilnius – Europos kultūros sostinė“, sukėlęs visuomenės nusivylimą kultūros sektoriaus atstovais. „Labai daug projektų buvo parašyti tik tam, kad jų autoriai kaip nors „paimtų“ pinigus, nes menami milijonai daug kam nedavė ramybės. Nemaža projektų dalis buvo tiesiog tradiciniai renginiai ir festivaliai, VEKS titulą prisivilioję tik kaip papildomų pajamų galimybę.“³⁴ Projekto fiasko skaudžiai atsiliepė ir kultūros atstovams, mat ilgai planuotas ir lauktas renginys nepateisino pastarųjų lūkesčių. Kaip teigia menotyrininkė Skaidra Trilupaitytė, „Išpūstos ambicijos, kai kone svarbiausiu tikslu prieš keletą metų tapo ne sukurti iki šiol nesukurtą elementarią kultūros infrastruktūrą, bet atrodyti pirmiems, kaip ir vien popieriuje likę užmojai, ilgainiui lėmė augantį kartėlį.“³⁵ Galiausiai, 2009 m. rugsėjį uždarytas „Lietuvos institutas“, kurio tikslas buvo viešinti Lietuvos kultūrą užsienio šalyse (vėliau, 2014 m. šias funkcijas perima, savo pavadinimą pakeitęs „Lietuvos kultūros institutas“). Bendrą menininkų ir meno atstovų nuotaiką taikliai įvardijo Petras Mendeika teikdamas, kad pastarieji galiausiai patikėję visuomenės nuomone, jog yra išlaikytiniai ir našta visuomenei, nes neva neneša ekonominės naudos valstybei (o tokia nuomonė formuota dar sovietmečiu)³⁶. Dar daugiau, visuomenėje paplito nuostata, kad visas menas yra skirtas dirbančių žmonių laisvalaikio praleidimui.

Viena iš ekonominės krizės pasekmių, privertusių permąstyti įvairių sektorių veiklą ir valdymą, – 2013 m. sausio 1 d. Lietuvoje pradėjusi veikti Kultūros taryba, kuri yra atsakinga už kultūros politikos formavimą: kultūrai ir menams skiriamų lėšų administravimą, kultūros sektoriaus stebėseną, kokybės vertinimą ir t.t. Kitaip tariant, keičiasi bene aktualiausia sistema – kultūros projektų finansavimas, finansavimo sprendimus atskiriant nuo Kultūros ministerijos. Be to, kuomet Kultūros taryba tampa atskirta nuo politikos institucija, ją valdo patys kultūros

³⁴ J. Katinaitė, „Sveiki, išgyvenę 2009-uosius. Kas kenkia kultūrai“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2009, Nr. 876 (47), [žiūrėta 2018-03-19], http://archyvas.7md.lt/lt/2009-12-25/kaledines_parastes/sveiki_isgyvene_2009_uosius.html.

³⁵ S. Trilupaitytė „Chameleoniškas kultūros projektas“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2009, Nr. 876 (47), [žiūrėta 2018-03-19], http://archyvas.7md.lt/lt/2009-12-25/europos_kulturos_sostine_2009/chameleoniskas_kulturos_projektas.html.

³⁶ Žr. P. Mendeika, „Menininkų gyvenimo koma“, *Bernardinai*, [interaktyvus], 2012-04-06, [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-04-06-petras-mendeika-menininku-gyvenimo-koma/80003>.

atstovai, renkami Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kas ketverius metus. Šis pokytis įvyko siekiant užtikrinti skaidrų kultūriniam projektams skirtą biudžeto valdymą.

Taigi, pasirinktas laikotarpis ištis išskirtinis ir sudėtingas: viena vertus, galima matyti nusivylimą, baimę ir visiškai negatyvų požiūrį į jaunųjų fotografų kūrybą ir, priešingai, perkonstruojamą kultūros valdymą, atsinaujinančius meninius procesus, tiesiogines ir netiesiogines krizės pasekmes, trunkančias iki pat šios dienos.

Darbo struktūra. Darbą sudaro keturios dalys. Visų pirma, išanalizuotos Lietuvos aukštųjų mokyklų fotografijos ir medijų specialybių programos. Nagrinėjama, kiek jose mokėsi studentų, kaip ir ar skiriasi dėstomi dalykai, vertinimo kriterijai, į ką orientuotos studijos. Aukštųjų mokyklų tyrimas atskleidžia kokias sąlygas eksponuoti savo kūrybą turi pradedantys jaunieji fotografai, į kokias menines kryptis jie yra kreipiami, t. y. į ką akcentuojamos studijų programos.

Nagrinėjami Lietuvoje vykstantys fotografijos festivaliai – „In Focus“, „Kaunas Photo“, „Kiti“, kaip didžiausi ir profesionaliausi fotografijai skirti renginiai. Taip pat, analizuojama į jaunus menininkus ir šiuolaikinį meną orientuotų galerijų, tokių kaip: „Akademijos“, „Artifex“, „101“, „Post“ bei Lietuvos tarpdisciplinio meno kūrėjų galerijų veikla. Nagrinėjama jaunųjų fotografų kūrybos raiška renginyje „Meno celės“, LFS galerijose. Ekspozicinių erdvių, renginių analizė parodo, kiekybinį jaunųjų fotografų kūrybos viešinimą, išryškina populiariausius menininkus.

Aptariant spaudą, pasitelkti, kaip manoma, pagrindiniai kultūriniai leidiniai Lietuvoje: „370“, „7 meno dienos“, „Art News“, „Bernardinai“, „Duryš“, „Kultūros barai“ bei „Literatūra ir menas“. Juose siekiama, visų pirma, kiekybiškai nustatyti, kiek apskritai rašoma apie fotografus ir kiek iš jų apie jaunuosius menininkus, o atlikus analizę – pažvelgti kokios bendros nuostatos vyrauja spaudoje. Tad atsižvelgiant į visus išvardintus veiksmus bus siekiama išskirti ryškiausius šiuolaikinės Lietuvos fotografijos atstovus, jų kūrybai būdingas tendencijas.

Visi nagrinėjami kūrybos viešinimo būdai skirtingu lygmeniu suteikia pripažinimą jaunajam kūrėjui. Pirmasis lygmuo darbe suvokiamas kaip ekspozicijos galerijose ir publikacijos spaudoje, kuomet galima atsekti asmeninius bei institucinius ryšius (mokyklai ar sąjungai prilausančios galerijos, asmeniškai susiję kritikai); antruoju lygmeniu laikomos tarpasmeniniais ir kitokiais ryšiais nesusijusios galerijos bei spauda bei pati galerijų ir leidinių įvairovė (tas pats autorius pasirodo įvairiose vietose ir aptarinėjamas įvairiose vietose); trečiuoju lygmeniu laikomos nacionalinio lygmens parodinės erdvės: Šiaulių „Aušros“ muziejus, bendros Kauno parodų erdvės, Šiaulių dailės galerija. Ketvirtasis lygmuo – patekimas į tarptautinę areną – čia nenagrinėjamas, nes analizuojamas pripažinimas Lietuvoje.

1. AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ FOTOGRAFIJOS STUDIJŲ PROGRAMŲ ANALIZĖ

Aptariant jaunąją fotografų kartą svarbu atskleisti, kokios yra fotografijos mokymosi sąlygos ir pradinės galimybės jauniems kūrėjams reikštis, kokios kūrybos tendencijos formuojamos aukštosiose mokyklose ir kolegijose. Kadangi iki šiol bendra fotografijos studijų programų apžvalga nėra atlikta, darbe bus siekiama aptarti aukštųjų mokyklų ypatumus: fotografijos studijų programų išskirtinumus, ekspozicines galimybes. Šiame skyriuje stengiamasi atsakyti į šiuos klausimus: kokios yra dabartinės studijų programos ir jų tikslai? Kokie yra jų panašumai ir skirtumai? Kokias sąlygas aukštosios mokyklos suteikia eksponuoti savo darbus studentams? Kokie keliami kokybiniai kriterijai? Kas lėmė konkrečių studijų programų atsiradimą? Kiek šias programas baigė studentų, kuriuos iš jų išskiria katedrų vadovai?

Prieš pradedant analizuoti dabartinę aukštųjų mokyklų fotografijos studijų situaciją, vertėtų trumpai apžvelgti ir fotografijai skirtų programų ištakas, siekiant geriau suvokti specifinį esamų programų vykdymą, studentams keliamus kokybinius kriterijus. Meninės fotografijos mokymas prasideda dar 1919 m. Vilniaus universiteto Dailės fakultete Jano Bulhako iniciatyva ir tapo atspirties tašku rengiant ir kitas fotografijos programas, skirtas universitetams bei kolegijoms³⁷. Tiesa, Vilnių sugrąžinus Lietuvai, 1939 m. fotografijos katedra panaikinta ir vėl įsteigta po daugiau nei dvidešimtmečio tam susidarius palankioms aplinkybėms. Dr. Eglė Jaškūnienė straipsnyje „Povilas Karpavičius ir 7–6-ojo dešimtmečio fotografijos edukacija Lietuvoje: archyvų dokumentai“³⁸ pateikia kelias vėlesnes fotografijos specialybės atsiradimo sąlygas: tai 7-ojo dešimtmečio pradžioje pradėtas statybų, miesto planų įmonių dokumentų archyvavimas; medicinos, chemijos ir kt. mokslo darbų eigos ir rezultatų fiksavimas; 1962 m. Vilniuje įkurtas mikroschemų projektavimo institutas „Venta“, kurio gamyba rėmėsi fotografija; muziejų pradėtas savo archyvų viešinimas, kurie buvo reprodukuojami įvairios leidyklos atvirukų bei aplankalų forma; 1954 m. įsteigti Vilniaus modelių namai, kurie 1962 m. pradėjo leisti madų žurnalą „Banga“. Trumpai tariant, atšilimo laikotarpiu produktų, paslaugų reklamos poreikis stipriai išaugo.

Visi šie veiksniai lėmė tai, 1962 m. Vilniaus politechnikume pradėta mokyti fotografijos specialybės ir atsirado galimybė gauti profesionalaus fotografo diplomą (1964 m. ji perkelta į

³⁷ S. Žvirgždas, „Meninės fotografijos mokymas Stepono Batoro universiteto dailės fakultete 1919-1939 m.“, in: *Technologijos ir menas*, sud. A. Gulbinas, Vilnius: Vilniaus technologijų ir dizaino kolegija, 2013, t. 4, p. 10; M. Matulytė, op. cit., p. 229.

³⁸ Ibid., p. 6.

Technologinį technikumą ir pervadinta „Fotografijos technologija“³⁹). Maždaug tuo pat metu Kauno Stepo Žuko taikomosios dailės technikume įsteigtas fotografijos kursas, kurį dėstė Povilas Karpavičius⁴⁰. Neužilgo atsiranda ir kita organizuota fotografinė veikla, neorientuota į komercinę fotografiją – 1969 m. įsteigiama Lietuvos fotografijos meno draugija. Ši organizacija sulaukė didelio pasisekimo, mat jau 1988 m. Lietuvoje pradėjo veikti nebe tik Vilniaus, bet ir Kauno, Klaipėdos bei Šiaulių skyriai. Draugija taip pat užsiėmė fotografų ugdymu: organizuotos fotomenininkų kelionės į užsienį, kviešti užsienio menininkai ir kuratoriai, draugija rengė savo narių parodas, vertino darbus⁴¹. Kitaip tariant, dabartinė Lietuvos fotomenininkų sąjunga, nuo pat šios įkūrimo pradžios, siekdama įteisinti kūrybinius fotografijos principus⁴² neformaliu būdu prisidėjo prie jaunųjų fotografų ugdymo.

Atgavus Lietuvos nepriklausomybę, pradedama formuoti nauja švietimo sistema: 1991 m. technikumai reorganizuoti į aukštesniąsias mokyklas ir taip ši specialybė pradedama dėstyti Vilniaus statybos (dabar – technologijos) ir dizaino kolegijoje⁴³ (Toliau – VTDK), o ją baigę studentai aktyviai dalyvauja fotomenininkų draugijos veikloje. 1997 m. Vilniaus dailės akademijoje įsteigiama „Fotografijos ir video meno“ katedra (prieš tai grafikos katedroje veikė fotografijos laboratorija, o 1996 m. įkurta „Vaizdo studija“, kurių pasekoje ir įsteigta minima katedra), 2002 m. „Audiovizualinis menas“ Šiaulių universitete, 2010 m. Vytauto Didžiojo universitete atsiranda „Naujųjų medijų menų“ ir Vilniaus dizaino kolegijoje (toliau – VDK) „Taikomosios fotografijos“, 2013 m. J. Vienožinskio menų fakultete (toliau – KK) „Fotografijos“ specialybės, kurios yra svarbios jaunųjų fotografijos situacijos tyrimui.

Vertėtų paminėti tai, jog darbe taikomas interviu metodas siekiant atskleisti realią aukštųjų mokyklų situaciją ir atsisakant vadovautis tik internetiniuose puslapiuose pateikta informacija, kuri dažnai yra neinformatyvi, apibendrinta ir kone visuose programų aprašymuose panaši. Kaip jau buvo minėta įvade, įvesta krepšelių reforma paskatino programas „dailiai įpakuoti“, aktualizuojant galbūt tai, kas galėtų būti įdomu stojančiajam, tad šiuo atveju tiriant realią padėtį, remiamasi ir katedrų vedėjų nuomone. Tiesa, pastaroji taip pat nėra visiškai objektyvi tad interviu metu gauta informacija tikrinama ir gretinama su kitais duomenimis, tokiais kaip studijų programos, Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro duomenys ir t.t. Interviu respondentais pasirinkti visi dabartiniai, aukštųjų ir kolegijų fotografijos specialybių vedėjai: VDA – prof. Alvydas Lukys, VDU – doc. dr. Tomas Pabedinskas, KK – Petras Saulėnas,

³⁹ A. Mačiulis, R. Jakučiūnaitė-Kubertavičienė, „Fotografijos technologijos specialybės raidos apžvalga“, in: Ibid., p. 30.

⁴⁰ E. Jaškūnienė, „Povilas Karpavičius ir 7-6-ojo dešimtmečio fotografijos edukacija Lietuvoje: archyvų dokumentai“, in: Ibid., p. 6.

⁴¹ M. Matulytė, op. cit., p. 76.

⁴² E. Jaškūnienė, *Lietuvos fotografijos istorija 1839-1989*, Vilnius: Klaipėdos banga, 2012, p. 46.

⁴³ A. Mačiulis, R. Jakučiūnaitė-Kubertavičienė, „Fotografijos technologijos specialybės raidos apžvalga“, in: Ibid., p. 30.

VTDK – dr. Dalia Matijkienė ir VDK – Giedrė Jokubauskaitė. Interviu imtas ir iš buvusios Šiaulių universiteto „Audivizualinio meno“ katedros vedėjos doc. Reginos Šulskytės, nes nors programa 2018 m. uždaroma, tačiau patenka į tyrimo laikotarpio ribas. Kiekvienam respondentui pateikti dviejų grupių klausimai: pirmoji – bendra informacija apie specialybės bei programos susikūrimą; antroji klausimų grupė skirta atskleisti dabartines studentams suteikiamas galimybes, išskirti ryškiausi šią programą studijuojantys ar studijavę fotografai. Prieš atliekant pusiau struktūruotą interviu suformuluotos tokios temų grupės, atsižvelgiant į interviu eigą, jos išplėstos keliais papildomais klausimais:

1. Studijų programos atsiradimo kontekstas: kas sąlygojo šios specialybės atsiradimą? Kaip ji susikūrė? Kokia tuo metu buvo situacija?
2. Programos pokyčiai: į ką orientuojasi programa? Kaip ji kito nuo jos įsikūrimo ir 2010–2017 m.? Kodėl?
3. Galimybės: kokios tarptautinės bei ekspozicinės galimybės, kurias siūlo aukštosios mokyklos?
4. Kokie yra ryškiausi, daugiausiai pasiekę studentai?

Taikant interviu metodą surinkta papildomos medžiagos, leidžiančios išsamiau atskleisti aukštųjų mokyklų situaciją ir įtaką Lietuvos fotografijos laukui.

1.1 pav.

Bakalauro	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Universitetai								
VDU	-	-	-	-	11	20	7	11
VDA	18	17	13	15	21	13	7	13
ŠU	14	16	18	8	11	5	3	1
Kolegijos								
VDK	-	-	9	24	29	37	13	15
VTDK	32	34	47	27	16	6	22	6
KK	-	-	-	-	-	4	18	9

Duomenys apie studentus, baigusius fotografijos bakalauro studijas

Iš pirmoje lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad per 2010–2017 m. su fotografija susijusią specialybę įgijo 590 studentų, iš jų – 242 įgijo universitetinį išsilavinimą ir 348 kolegini. Kaip galime pastebėti, daugiausiai būsimų fotografų baigė Vilniaus technologijų ir dizaino kolegiją, mažiausiai – Kauno Vienožinskio kolegijos menų fakultetą. Be abejo, lyginti

šių studijų baigusiųjų skaičių skirtingose institucijose galima tik atsižvelgus į studijų įkūrimo datas ir į jas lydinčią sąlygą: mažesniu studentų skaičiumi programai tik atsiradus. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog tiriamuoju laikotarpiu atsirado net trys naujos fotografijos studijų programos, vadinasi, jų skaičius net padvigubėjo. Tam įtakos galėjo turėti kelios priežastys. Galbūt fotografijos specialybė tapo paklausi? Greičiausiai fotografijos specialybė atrodo patraukli daugeliui vizualiosios kultūros amžiuje bręstančių jaunų žmonių. Didesnį baigusiųjų skaičių galima matyti ir iš pateiktos lentelės duomenų. Kita vertus, galbūt tai yra krepšelių reformos pasekmė, kuriant kuo daugiau programų ir tokiu būdu siekiant pritraukti valstybės finansavimą? Tokiu atveju nėra atsižvelgiama į rinkos poreikius.

Meno specialybės Lietuvoje yra pačios nepaklausiausios. Štai 2010–2012 m. statistiniai duomenys rodo, jog į meno specialybę pirmu numeriu pareiškė norą stoti vos 5% stojančiųjų⁴⁴ (be to, reikėtų atsižvelgti ir į tai, jog nuo 2010 m. mokinių ir studentų skaičius iš 652 tūkst. sumažėjo beveik 150 tūkst.⁴⁵) Šią tendenciją, tikėtina, lėmė tai, jog net Lietuvos ekonomikai atsigavus, 2017 m. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro duomenimis, fotografijos ir medijos specialybės universitetą baigusių absolventų pajamos yra bene mažiausios – jos vidutiniškai siekia vos 431 eurų per mėnesį⁴⁶. Beje, tos pačios specialybės kolegijų absolventai į šią kategoriją nepatenka (vadinasi, pastarieji baigę studijas uždirba daugiau). Susumavus abiejų aukštųjų mokyklų studentų skaičių, koleginių išsilavinimą įgijo kiek daugiau nei pusantro karto baigusiųjų, nors kelios aukštesniosios mokyklos įsteigtos ir vėliau.

---

⁴⁴ Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras, „Studijos Lietuvoje: kas, ką ir kodėl studijuoja“, parengė Ž. Pauliukaitė, [interaktyvus], 2012, [žiūrėta 2018-05-02], http://www.mosta.lt/images/documents/analize/trumprasciai/2012/studijos_lietuvoje.pdf.

⁴⁵ Lietuvos statistikos departamentas, „Mokiniai ir studentai“, [interaktyvus], 2017-05-22, [žiūrėta 2018-05-15], <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=5101528>.

⁴⁶ Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras, „Metai po studijų baigimo: kas uždirba daugiausiai ir kas mažiausiai“, [interaktyvus], 2017-07-13, [žiūrėta 2018-05-02], <http://www.mosta.lt/lt/naujienos/8-naujienos/360-metai-po-studij-baigimo-kas-uzdirba-daugiausiai-ir-kas-maziausiai>.

VDA „Fotografijos ir medijos“ katedra								
Magistras	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
VDA	4	2	7	5	7	9	4	9

Duomenys apie studentus, baigusius fotografijos magistro studijas

Fotografijos specialybės magistro laipsnį nuo 1997 m. galima įgyti tik Vilniaus dailės akademijoje. Per 2010–2017 m. laikotarpį šias studijas baigė 47 studentai. Palyginimui vien 2014 m. dizaino krypties studijų programą Lietuvoje baigė beveik 400 absolventų⁴⁷.

1.1. Universitetinių studijų programų ypatumai

1997 m. fotografo Alvydo Lukio iniciatyva atidaryta „Fotografijos ir medijų meno“ (anksčiau – „Fotografijos ir video meno“) katedra (toliau – FMMK) Vilniaus dailės akademijoje. Šis įvykis yra svarbus kaip poslinkis tarptautinių šiuolaikinio meno tendencijų link⁴⁸. Kaip teigia A. Lukys⁴⁹, katedros susikūrimą lėmė tarptautinė patirtis bei pažintys, tad pagrindine susikūrimo priežastimi greičiausiai ir tapo siekis atkreipti dėmesį į tai, kas vyksta ir kitose šalyse, skatinimas kurti atsižvelgiant į naujausias meno tendencijas. Visiškai kitokie yra „Naujųjų medijų meno“ programos tikslai Vytauto didžiojo universitete – studentai mokomi fotografijos, video, garso meno, kompiuterinės grafikos, multimedijos technologijų, taip pat dėstoma audiovizualinė kultūra, komunikacija bei šiuolaikinio meno procesų analizė, projektų valdymas, kuratorystė, vadyba⁵⁰. Ši studijų programa, anot katedros vedėjo Tomo Pabedinsko, 2010 m. atsirado dėl meno istorijos specialybės įtakos. Tai lėmė glaudesnę šių dviejų specialybių bendradarbiavimą (juolab, kad ir menotyros specialybė pakeitė pavadinimą į „Menų istorija, kritika ir medijos“), studijų programų koreliaciją. Nors „Naujųjų medijų menas“ išsiskiria itin plačiu meno profiliu, koncentruojamasi į vizualias disciplinas: fotografiją, videomeną bei kompiuterinę grafiką. Svarbu pabrėžti, kad čia „[...] nėra vieno ar dviejų

⁴⁷ Lietuvos dizaino sektoriaus plėtros galimybių studija, [interaktyvus] darbo grupės nariai: M. Urbanavičius, A. Klimas, M. Dirgėla ir kt., Vilnius: Vilniaus dailės akademijos dizaino inovacijų centras, 2014-12-19, [žiūrėta 2018-05-02], p. 48, <https://www.ltk.lt/files/lietuvos-dizaino-sektoriaus-pletros-galimybiu-studija0650.PDF>.

⁴⁸ Žr. A. Narušytė, „Naujoji fotografijos mokykla“, in: *Lietuvos fotografija 1990-2010*, Vilnius: Baltos lankos, 2011, p. 291.; K. Šapoka, „Pleneras kaip metafizinis siaubas. Vidmanto Ilčiuko projektas „Vartų“ galerijoje“, *Art News*, [interaktyvus], 2011-11-26, [žiūrėta 2018-03-19], <http://artnews.lt/pleneras-kaip-metafizinis-siaubas-vidmanto-ilciuko-projektas-vartu-galerijoje-13548>.

⁴⁹ Pokalbis su A. Lukiu, Priedas Nr. 1.

⁵⁰ Vytauto Didžiojo universitetas, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], <http://menufakultetas.vdu.lt/studijos/bakalauro-studijos/naujuju-mediju-menas/>.

vedančių menininkų, kaip kad įprasta akademijoje. Čia ir universitetinis išsilavinimas platus, bet ir praktikos srityje studentai pamato labai daug skirtingų žmonių⁵¹. Skirtingai nei Vilniaus dailės akademijoje, VDU studentai mokomi ir kultūros vadybos pagrindų, tad pats praktikų profilis ištis gerokai platesnis. Kita vertus, menų fakulteto profesorius Romualdas Požerskis ne tik yra šio fakulteto tarybos narys, 2012 m. už nuopelnus Vytauto Didžiojo universitetui apdovanotas sidabro medaliu⁵², bet ir dėsto pagrindines fotografijai skirtas disciplinas: „Fotografijos“, „Fotografijos pagrindų“ ir „Kūrybinės fotografijos“ (kartu su T. Pabednsku). Tuo tarpu Doc. Dr. Rimantas Plungė dėsto 12 (iš 37) privalomų dalykų⁵³. Tad vienareikšmiškai teigti, jog čia nėra *vedančiųjų*, galbūt nėra visiškai teisinga.

Lyginant studijų programas, Vilniaus dailės akademija atsiriboja nuo taikomosios fotografijos mokymo ir koncentruojasi į meninio koncepto bei idėjos įgyvendinimą. Beje, vienu iš neigiamų bakalauro studijų bruožu A. Lukys įvardina teorijos trūkumą⁵⁴. Tuo tarpu magistro studijose, priešingai, studentai mokomi teorizuoti savo kūrybą, ją sieti su platesniu kontekstu ir tokiu būdu daugiau pasidomėti šiuolaikinio meno lauku. Be to, anot katedros vedėjo, šiandieninė programa koncentruojasi ne į pačią fotografiją, o fotografinės kultūros sąvoką – tai, kas yra šalia vaizdo, kokias mintis jis kelia. Skirtingai, VDU programa daugiau orientuojasi į praktinę veiklą, o teorijos ir/ar istorijos paskaitų atsiskaitymus dažnai sudaro praktinės užduotys. Tad čia, atrodo, yra stengiamasi rasti vidurį tarp teorijos ir jos pritaikymo meninėje praktikoje.

A. Lukys kaip pagrindinę problemą įvardina studentų nenorą savo darbus pristatyti ne tik peržiūrų metu. Be to, pristatant savo darbus dėstytojams, į auditorijas turi tilpti apie 100 žmonių, vadinasi, vietos, nėra daug, o tuo pačiu studentai nėra mokomi eksponavimo kultūros. Tiesa, akademija turi „Titaniko“ bei „Akademijos“ galerijas, „Fotografijos ir medijos“ studentai už *popamokinę* veiklą per metus gali gauti 5 kreditus, o nuo 2014 m. vyksta kuratorinė LMTA ir VDA studentams skirta paroda „Kosminė odisėja“ bei geriausi VDA magistro darbai pristatomi „Meno celių“ metu. Akademijos studentų nenoras eksponuoti savo kūrybą minimas ne pirmą kartą: vertėtų prisiminti dar 2014 m. menotyrininkės Beatričės Zavadskaitės rašytą tekstą „Kosminė apatija“. Aptardama „Kosminės odisėjos“ autorių darbų neoriginalumą ir radikalaus, priešingo esamoms taisyklėms, požiūrio nebuvimą, recenzentė pamini ir tai, jog renginio metu vykusį diskusiją nesulaukė didelio susidomėjimo, o pačios

---

⁵¹ Pokalbis su T. Pabednsku, Priedas Nr. 2.

⁵² Vytauto Didžiojo universitetas, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], <http://menufakultetas.vdu.lt/wp-content/uploads/2016/05/Romualdas-Pozerskis.pdf>

⁵³ „Kompozicija“, „Kompiuterinė grafikos pagrindai“, „Naujųjų medijų meno pagrindai“, „Kompiuterinė grafika“, „Grafinė raiška“, „Projektavimo pagrindai“, „Iliustravimas“, „Kompiuterinė animacija“, „Kūrybinis projektas“, „Vizualinės komunikacijos dizainas“, „Meninis tyrimas“ bei „Naujųjų medijų meno priešdiplominė praktika“ (kartu su kitais dėstytojais)

⁵⁴ Pokalbis su A. Lukiu, Priedas Nr. 1.

parodai skirtos erdvės – noro rodyti savo kūrybą⁵⁵. Tačiau negalima tikėtis, jog akademijoje visi studentai norės rodyti savo darbus. Kaip jau matėme, bent jau finansiškai, menininko profesija itin sunki tad šis veiksnys gali lemti ir retesnę jaunų fotografų pasirodymą. Be to, A. Lukys išskiria 2014 m. studentų kuruotą parodą „Re(z)giny“, tad visišku pasyvumu „Fotografijos ir medijos“ katedros studentų apkaltinti taip pat negalima.

VDA FMMK šiuolaikiškumo siekis reiškiasi tuo, kad atsisakoma vadovautis ankstesnės kartos (kuri iš esmės fotografiją suvokė kaip įrankį fiksuoti aplinką) suformuotomis taisyklėmis: „[...] VDA sukurta mokykla skatina interpretuoti pačią fotografiją, kaip mediją arba laikyti ją tik viena iš galimų meninės problemos sprendimo priemonių“⁵⁶. Panašus lūžis įvyksta ir kitose Baltijos šalyse, 1987 m. Latvijos dailės akademijoje atsiradus Vizualiosios komunikacijos katedrai (vadovas Aleksandrs Dembo)⁵⁷, o 1997 m. Estijos dailės akademijoje – Fotografijos katedrai (vadovas Peter Linnap)⁵⁸. Visos šios akademijos nuo pat įkūrimo pradžios orientuojasi į šiuolaikinę fotografiją ir jos kanonus: meninių problemų sprendimą naudojant skirtingas medijas, šiuolaikinio meno suvokimą, vizualinį raštingumą ir pan. (formuluojama taip pat vienodai: Estijoje bei Lietuvoje tai vadinama tarpdiscipliniškumu⁵⁹).

Kitas svarbus skirtumas tarp Lietuvos ir Latvijos ir Estijos akademijų yra fotografijos studijų demonopolizavimas. Ir čia tenka sutikti su menotyrininkės Skaidros Trilupaitytės mintimi, jog „Aukštosios meno mokyklos – akademijos – monopolija šiuolaikiniame mūsų dailės gyvenime yra gana specifiška. Kitose šalyse kažkada prestižinės buvusios akademijos neretai jau yra ne tokios reikšmingos kaip anksčiau [...]“⁶⁰. Štai keli pavyzdžiai: 2013 m. Estijos dailės akademijos studentai (Mari-Leen Kiipli, Kulla Laas, Aap Tepper, Mari Volens and Kristina Õllek) įkuria organizaciją „Rundum“, kuri vykdo edukacines veiklas, diskusijas, filmų peržiūras, skaitymus, tačiau jos pagrindinis tikslas – suteikti jauniems menininkams galimybę organizuoti savo kūrybą įvairiose galerijose. Panašiai veikia ir „Neanderthal Cave School“ (Kristel Raesaar, Pire Sova, Hedi Jaansoo ir Viktor Gurov), kuri siekia reaguoti į vietiniame meno lauke vykstančius reiškinius, sutelkiant įvairiose meno šakose dirbančius menininkus. Tuo tarpu Latvijoje nuo 2006 m. atsiranda fotografijai skirtas žurnalas „Foto Kvartals“, pagrindinį dėmesį sutelkiantis į šiuolaikinę fotografiją. Tais pačiais metais įkuriama ir „International Summer School for Photography“, kitaip žinoma kaip ISSP, organizacija skirta

⁵⁵ B. Zavadskaitė, „Kosminė apatija“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2014, Nr. 15 (1076), [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.7md.lt/daile/2014-04-18/Kosmine-apatija->.

⁵⁶ A. Narušytė, in: *op. cit.*, p. 291.

⁵⁷ Latvijos dailės akademija, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], <http://www.lma.lv/eng/?parent=184>.

⁵⁸ Dabartinės katedros vadovės Marge Monko teigimu. Asmeninis archyvas, 2017-10-16.

⁵⁹ A. Keskkula, *Eesti Kunstiakadeemi*, Tallinn: Eesti Kunstiakadeemi, 2001, p. 9.; Vilniaus dailės akademija, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], http://www.vda.lt/lt/studiju_programos/bakalauro-studiju-programos/fotografija-ir-medijos-menas.

⁶⁰ S. Trilupaitytė, „Šiuolaikinis menas Vilniaus dailės akademijoje“, in: *Vilnius kaip dailės mokymo ir sklaidos centras: straipsnių rinkinys*, sud. V. Jankauskas, Vilnius: Vilniaus dailės akademija, 2003, p. 152.

jaunų fotografų edukacijai bei mokymuisi tarptautiniu lygiu ir jaunosios bendruomenės ugdymui. Kitaip tariant, tiek Latvijoje, tiek Estijoje jaučiamas poreikis *kažko dar* kūrimui, neapsiribojant akademijos veiklomis. Tuo tarpu Lietuvoje šis poreikis ir iniciatyvų kūrimas nepastebimas. Tiesa, nuo 2013 m. „Rupert“ centre pradėta vykdyti rezidencijų programa, skirta tiek lietuvių, tiek užsienio menininkams (neapsiribojant menininkų amžiumi ar meno sritimi). Analizuojant rezidencijos programos veiklą galima daryti išvadą, jog čia vyrauja užsienio menininkai: iš 116 dalyvavusių kūrėjų ir jų grupių, lietuviai sudaro mažumą – dalyvavo vos 5⁶¹. Tad šiuo atžvilgiu VDA fotografijos studentų veikla yra pasyvi.

Galima paminėti dar ir tai, kad nuo 2008 m. Latvijos nacionalinis dailės muziejus organizuoja Purvitis⁶² apdovanojimą, skirtą vizualiems menininkams, o nuo 2011 m. Šiuolaikinis Estijos meno muziejus rengia konkursą Köler⁶³ prizui, kurio metu renka geriausią šiuolaikinį menininką. Tokiu būdu jaunieji vizualiųjų menų kūrėjai Estijoje ir Latvijoje yra skatinami kurti, jų ugdymui yra skiriamas dėmesys ne tik universitetiniu lygmeniu, o tai skatina ir savarankišką veiklą. Šiuo atveju Lietuvoje tokio tipo konkursas pradėtas organizuoti tik 2016 m. Šiuolaikinio meno centro iniciatyva, o pretenduoti į „JCDecaux“ premiją gali visi jaunieji menininkai⁶⁴. Tad nors Lietuvos meno laukas ir atsilieka nuo kitų Baltijos šalių jaunųjų menininkų skatinimo atžvilgiu, tačiau dabar situacija tampa panaši.

Kitas, akivaizdesnis bruožas yra VDA studentų migracija. Apskritai, viena jautriausių „proto nutekėjimo“ iš Lietuvos grupių yra mokslininkai ir studentai⁶⁵, o jų skaičius yra didelis (jau vien atsižvelgus į tai, jog kasmet iš Lietuvos emigruoja maždaug 40-50 tūkst. gyventojų⁶⁶). A. Lukys pastebi, kad visi gabesni bakalauro studijas baigę studentai tolimesnes studijas tęsia užsienyje. Tuo tarpu kolegijų studentai po baigimo vis dažniau stoja į magistro studijas. Beje, pastarosios akademijoje yra tarptautinės: jose studijuoja ar studijavo įvairių užsienio šalių studentai⁶⁷.

⁶¹ Tarpdisciplininis edukacijos, rezidencijų ir parodų centras Rupert, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], <http://rupert.lt/lt/category/residents/>.

⁶² Fotografijos studijas baigę absolventai, kurie pelnė šį apdovanojimą yra šie: 2009 m. Katrina Neiburga ir 2017 m. Krišs Salamanis.

⁶³ Fotografijos studijas baigę absolventai, kurie pelnė šį apdovanojimą yra šie: 2012 m. Flo Kasearu, 2015 m. Anu Vahtra.

⁶⁴ Vertėtų paminėti ir nuo 1996 m. Justino Vienožinskio menų fakulteto skiriamas buvusių dėstytojų (J. Zikaro, J. Vaičio, E. Lašienės) ir Kauno kolegijos premijas savo studentų skatinimui, tačiau tai yra pačios mokyklos, o ne nepriklausomos institucijos, veikla.

⁶⁵ R. Gilinskienė, E. Petuškienė, „Pasaulinės krizės poveikis lietuvių reemigracijos ir protų nutekėjimo procesams“, in: *Ekonomika ir vadyba: tarptautinės mokslinės konferencijos programa ir santraukų rinkinys*, atsakingas redaktorius: B. Neberauskas, Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2009, p. 764.

⁶⁶ Lietuvos statistikos departamentas, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>.

⁶⁷ Per pasirinktą tyrimo laikotarpį šią specialybę baigė 7 iš užsienio atvykę studentai: bakalauro studijas 2015 m. baigė Mikko Valtari (Suomija), magistro studijas – 2011 m. Girts Bišs (Latvija), 2013 m. Vitaliya Banko (Baltarusija), 2014 m. Katsiaryna Shatova (Baltarusija) ir Giorgi Oapalashvili (Gruzija), 2016 m. Valentyn

VDU „Naujosios medijos“ yra tarsi vidurys tarp Lietuvos fotografijos specialybių. Viena vertus, studentai skatinami rengti meno parodas bei susipažinti su šiuolaikinio meno scena naudojantis mainų programa Erasmus+ bei kviečiant užsienio lektorius. Taip pat universitetas turi galeriją „101“, kurioje prioritetas suteikiamas studentams (eksponuoti savo darbus studentai privalo baigdami Bakalauro studijas bei „Fotografijos pagrindų“ kursą, vykdomi vienkartiniai projektai su dėstytojais, o asmeninę kūrybą suteikiama galimybė eksponuoti universiteto patalpose). Kita vertus, studentai mokomi *praktinių* įgūdžių, kad pabaigę studijas galėtų įsitvirtinti komercinėje rinkoje. Įdomu tai, kad keičiantis minėtai Vytauto Didžiojo universiteto studijų programai, įvesta daugiau praktikų, kurios ne visuomet skatina studentus daugiau kurti. T. Pabedinsko teigimu, be kolektyvo „Bionics“ (sudaro Lina Pranaitytė ir Urtė Pakers) nėra išskirtinės šias studijas baigusio menininko. Tuo tarpu VDA katedros vedėjas išskiria 6 per paskutiniuosius metus baigusius ryškesnius studentus, tokius kaip Akvilė Anglickaitė, Marija Šaboršinitė, Samanta Matuizaitė, Matas Laužadis ir kiti. Be abejo, absolventų aktyvi meninė raiška neatsiejama nuo skirtingo VDA ir VDU programų gyvavimo laikotarpio bei didesnio kasmet baigiančių fotografijos programą akademijoje studentų skaičiaus.

Skirtingai nei prieš tai minėtosios specialybės, 2002 m. Šiaulių universitete atsiradusi „Audiovizualinio meno“ studijų programa nepasirinko aiškaus studijų kelio – praktinio ar meninio, – kuris padėtų studentams apsispręsti prieš stojant. Galbūt dėl šios priežasties 2018 m. baigiančių bakalauro karta šiai katedrai bus paskutinė. Be to, kaip matome iš pateiktos baigusių studentų skaičių lentelės, atsiradus VDU specialybei, pastaroji nukonkuravo Šiaulių universitetą. Anot R. Šulskytės, įtakos specialybės uždarymui galėjo turėti dar ir tai, kad būsimieji studentai savo gyvenimą mieliau rinktųsi tęsti didmiesčiuose – Vilniuje bei Kaune⁶⁸. Tad greitu metu užsidarysianti specialybė Šiaulių universitete negeba konkuruoti su kitomis aukštosiomis dėl kelių priežasčių: aiškos studijų krypties nebuvimo, didelės jaunimo emigracijos, neigiamo Šiaulių universiteto vertinimo, didmiesčių patrauklumo.

Dar nesėkmingesnė yra Klaipėdos universiteto „Vizualiųjų menų“ specialybė. Įkurta 2010 m. ši studijų programa nesurinko nei vienos studentų grupės. Būtent dėl šios priežasties „Vizualiųjų menų“ specialybė analizuojama nebus, kaip jaunųjų fotografų kūrybai įtakos nedaranti programa.

Kaip galima matyti iš studijų programų analizės, didžiausias universitetinių programų skirtumas – praktinio pobūdžio paskaitų kiekis bei dėstomų dalykų įvairovė: VDU studijų programoje daugiau akcentuojama praktinė dalis, o VDA – teorinė (tiesa, daugiau magistro

---

Odnoviun (Ukraina), 2017 m. Mikko Valtari (Suomija). Duomenys gauti iš „Fotografijos ir medijų meno“ katedros koordinatorės Astos Valskienės.

⁶⁸ Žr. priedą Nr. 6.

studijų metu). Pastarosios studijos, kaip ir Estijos bei Latvijos menų akademijose, orientuojasi į šiuolaikinio meno kontekstą, tačiau skirtingai nei kitose Baltijos šalyse, Lietuvoje vis dar galima pastebėti VDA monopoliją. Tai atsispindi ir A. Lukio įvardytoje problemoje, sietinoje su studentų apatija – nenoro pristatyti savo kūrybą ne akademijos peržiūrų metu. Tai gali lemti keli veiksniai. Visų pirma, krizės poveikis, mažas darbo užmokestis, neigiamas visuomenės požiūris į menininkus ir nevykęs Vilniaus, kaip Europos kultūros sostinės pasirodymas greičiausiai didino jaunųjų kūrėjų nusivylimą galimybėmis planuoti kūrybinę karjerą Lietuvoje. Antra, įtakos galėjo turėti ir tai, kad pasikeitus hierarchinėms struktūroms ir įsigalėjus internetui kaip pagrindinei ir greičiausiai (bei pigiausiai) viešinimo priemonei, ekspozicinė veikla menui skirtose erdvėse kūrėjui galimai tampa vis mažiau aktuali.

1.2. Kolegijų mokymo programų ypatumai

Šiuo metu fotografiją studijuoti galima šiose kolegijose: Vilniaus technologijos ir dizaino, Vilniaus dizaino bei Justino Vienožinskio. Istoriskai pirmosios dvi institucijos turi tas pačias šaknis, kadangi jos savarankiškai veikti pradėjo tik dešimtojo dešimtmečio pradžioje, fotografijos technologijų specialybę paliekant Vilniaus technologijos ir dizaino kolegijoje. Dizaino kolegijoje „Taikomąją fotografiją“ pradėta dėstyti 2010 m., o Petro Saulėno inicijuota katedra Justino Vienožinskio kolegijoje įsikūrė 2013 m.

Atlikus interviu su kolegijų katedrų vedėjais paaiškėjo, jog „Taikomosios fotografijos“ ir „Fotografijos technologijų“ programos iš esmės panašios, t. y. abi orientuojasi į techniškai profesionalų darbų atlikimą, fotografijos, kaip amato išmanymą. Nors abi katedros vedėjos (dr. Dalia Matijkienė bei Giedrė Jokubauskaitė) teigia, jog studijų metais vertinamas ir meniškumo kriterijus, tačiau tai nėra pagrindinis programų tikslas. Kad programos neorientuotos į ekspozicinę veiklą parodo ir tai, jog abi aukštosios mokslo institucijos neturi galerijų, kur studentai galėtų eksponuoti savo darbus. Priešingai, bendradarbiaujant su įvairiomis įstaigomis, studentai yra skatinami rinktis komercinės sritis. Tiesa, kaip pagrindinį skirtumą tarp VDK ir VTDK G. Jokubauskaitė išskiria tai, jog „Taikomoji fotografija“ neapsiriboja tik technikos mokymu, bet atsižvelgiant į rinkos poreikius, siekia paruošti įvairių sričių paklausius specialistus⁶⁹. Šiuo atveju programos šiek tiek primena jau aptartą VDU studijų programą, kuri taip pat ruošia įvairiose komercinėse srityse galinčius integruotis studentus. Nors tai atsispindi ir katedros vedėjos G. Jokubauskaitės išskirtų ryškiausių studentų kūryboje, pavyzdžiui, fotožurnalistikoje – Ieva Budzeikaitė, ir Aurimas Atkočiūnas, tačiau pastaroji mini ir meninę

---

⁶⁹ Žr. priedą Nr. 2.

kryptį plėtojančius autorius, tokius kaip Mindaugą Ažušilį bei Arvydą Donėlą, kurie magistro laipsnį įgijo VDA.

Šiuo atžvilgiu aktualesnė yra „Fotografijos“ studijų programa Justino Vienožinskio kolegijoje. FoKa (tokiu trumpiniu vadinama fotografijos katedra) buvo įkurta Dovylo Paluko bei Petro Saulėno iniciatyva. Tiesa, P. Saulėnas buvo pagrindinis šios programos atsiradimo iniciatorius, tad jis ir kalbintas rašant šį darbą. Viena pagrindinių šios specialybės atsiradimo priežasčių galima laikyti tai, jog Vilniaus dailės akademijoje nėra mokoma fotografijos technologijos. Anot P. Saulėno, technologinės fotografijos žinios yra tokios pat svarbios kaip ir teorinės, tad šioje studijų programoje ir bandoma *eiti į gylį*, tokiu būdu išsaugant grynąją fotografiją (katedra tam turi reikiamą laboratoriją). Studijų programa remiasi nuostata, jog norint kurti conceptualų, šiuolaikinį meną, visų pirma, privalu suvokti fotografijos technologiją, o ypač – senąsias technologijas, kaip šios medijos pradmenis. Toks absoliučiai priešingas programos vykdymas Vilniaus dailės akademijai gali būti nulemtas ir to, jog P. Saulėnas, 2012 m. baigė šią specialybę. Gerai pažinodamas programą jis sukūrė jai alternatyvą. „Fotografiją“ baigę studentai dažnai, toliau stoja į magistrantūros studijas akademijoje ir gilina teorijos bei šiuolaikinio meno žinias. Pratęsianti LFS tradiciją (kuri susikūrė, siekiant suburti fotomenininkų bendruomenę, kurioje būtų galima vieniems iš kitų semtis idėjų ir mokytis technologinių įgūdžių) kolegijos programa yra viena aktyviausiai tarptautiniu lygiu veikiančių fotografijai skirtų studijų programų. Be dalyvavimo įvairiuose rezidencijų projektuose, nuo 2018 m. Vienožinskio fotografijos studentai galės gauti dvigubą diplomą su Suomijos universitetu (tikėtina, mainai dar labiau aktyvės). Be to, vienas iš katedros tikslų yra sudaryti sąlygas, jog baigusieji turėtų rimtą portfolio, padėsiantį tolimesnėje veikloje. Kitaip tariant, susidaro įspūdis, jog „Fotografijos“ studijos oponuoja VDA pasirenkant kitą meninę kryptį. Nepaisant to, šios studijos turi ir teorinių paskaitų, tokių kaip „Filosofija“ bei „Estetikos ir meno filosofija“. Taigi šią studijų programą sunkiai galima pavadinti koleginiu lygiu. Taip pat svarbu paminėti ir tai, jog nors ši studijų programa yra pati jauniausia iš visų aukštųjų, galima susidaryti įspūdį, jog studentai jau spėjo pasidalinti tarp Justino Vienožinskio ir VDU siūlomų programų. Be to, P. Saulėno išskirti ryškiausi studentai jau dabar aktyviai dalyvauja Lietuvos ir tarptautiniame fotografiniame lauke, pavyzdžiui, Šarūnas Kvietkus, dalyvaujantis tarptautiniame projekte „Parallel“, Justas Gudeika (šiuo metu studijuojantis VDA „Fotografijos ir medijos meno“ magistro studijose), 2017 m. apdovanotas J. Zikaro premija, ir kiti.

Aptarus Lietuvos aukštųjų mokyklų kontekstą, atrodo, jog dažnu atveju universitetinių ir koleginių studijų programos supanašėjo ir negalima teigti, jog kolegijas baigę studentai greičiau pasuks į komercinę fotografiją. Remiantis interviu duomenimis atlikta studijų analizė parodė, kad skirtumai tarp kolegijų ir universitetų fotografijos mokymo programų yra minimalūs. Dar

daugiau, išryškėjo dvi meninės kryptys – tai VDA konceptualumas, šiuolaikinių meninių procesų stebėjimas ir Justino Vienožinskio menų fakulteto gilinimasis į senąsias fotografijos technologijas. Tikėtina, jog tai atsispindės ir jaunųjų fotografų kūrybos tendencijose, kurios bus analizuojamos tolimesniuose skyriuose.

2. JAUNŲJŲ FOTOGRAFŲ PARODINĖ VEIKLA

Aptariant studijų programas sužinojome, jog būsimi fotografai neretai laikomi apatiškais parodinės veiklos atžvilgiu. Šiame skyriuje analizuojamos jaunųjų fotografų aktyvumas parodinėje veikloje. Be to, pagal aukštųjų mokyklų programas išskiriamos dvi fotografijos studijų kryptys – tai šiuolaikinio meno ir analoginės fotografijos skatinimas. Atliekant duomenų analizę siekiama išsiaiškinti, ar aukštųjų programų studijų kryptys atspindi ir eksponuojamoje fotografų kūryboje.

Šiame skyriuje nagrinėjama parodinė fotografų veikla „101“, „Artifex“, „Post“, „Šiaulių dailės“, „Akademijos“ galerijose, Šiaulių „Aušros“ muziejuje, keturiose LFS priklausančiose galerijose – „Prospekto“ bei fotografijos galerijoje Vilniuje, Kauno ir Klaipėdos fotografijos galerijose bei Lietuvos tarpdisciplininio meno kūrėjų sąjungos (toliau – LTMKS) galerijoje „Sodų 4“ (iki 2016 m. gruodžio – „Malonioji 6“). Taip pat tiriamas fotografų pasirodymas festivaliuose („In Focus“, „Kaunas Photo“), tęstiniame Klaipėdoje vykstančiame projekte „Kiti“ bei kasmetiniame Vilniaus dailės akademijos renginyje „Meno kelės“.

Pasirinktos tos galerijos, kurios, kaip manoma, aktyviausiai rengia fotografijos, šiuolaikinio meno parodas ar yra skirtos jaunųjų menininkų kūrybai (kaip kad VDU priklausanči „101“ ar VDA „Akademijos“ galerija). Dėl tos pačios priežasties šiame darbe analizuojamos ir „Meno kelės“. Pasirinkti festivaliai bei projektas „Kiti“ yra vieninteliai tokio tipo renginiai Lietuvoje skirti fotografijai, o jų parodinė veikla išsiplečia ir į kitas meno erdves, kuriose fotografijų parodos yra rengiamos dažniausiai tik minėtų renginių metu. Vertėtų paminėti ir tai, jog tokį galerijų pasirinkimą lėmė ir jų vaidmuo meno lauke, tai yra pasirinktos tokios erdvės, kurios galimai laikomos pakankamai reikšmingomis ir patraukliomis jaunajam fotografui, kaip svarbių ir pripažintų meno institucijų dalis, tad pasirodymas jose gali būti traktuojamas kaip tam tikras prestižas ir pripažinimo ženklas. Dėl to šiame skyriuje svarbu susisteminti gautus parodų duomenis – kiek iš viso buvo fotografijai skirtų parodų, kiek jose pristatomi lietuvių autoriai bei jaunieji fotografai. Taip pat darbe siekiama išryškinti jaunųjų fotografų migraciją iš vienos galerijos į kitą. Tai padeda parodyti menininko kelią, ekspozicinį kūrybos tęstinumą ir veiklos tąsą. Tam be abejo yra svarbus socialinis kapitalas – kiek jaunųjų fotografų kūrybos pristatymą veikia pažintys ir ryšiai su aukštąja mokykla, sąjungomis ir panašiai. Be to, institucijoms taip pat yra svarbu rodyti naujų – kylančių autorių – kūrybą ir tokiu būdu pasakoti naujas istorijas, brėžti ateities punktyrinį vaizdą. Jei parodose yra „[...] pasakojamos istorijos apie meną, kurias institucijos ir kuratoriai dažnai seka sau ir mums“⁷⁰, tai

⁷⁰ B. W. Ferguson, „Exhibition Rethorics. Material speech and utter sense“, in: *Thinking About Exhibitions*, sud. R. Greenberg, B. W. Ferguson, S. Nairnie, London: Routledge, 2005, p. 126.

šis tyrimas iš dalies parodys ir institucijų požiūrį į jaunųjų menininkų kūrybą. Galiausiai, šio skyriaus medžiaga padės atskleisti ir simbolinį kapitalą įgijusius jaunuosius fotografus ir tokiu būdu nustatyti jų vietą meno lauke.

Trumpai aptarsiu duomenų rinkimo procesą. Visų pirma, į darbo tyrimo duomenų bazę įtrauktos visos fotografijos arba fotografijos techniką eksponuojančios parodos, neišskiriant autorių amžiaus ar tautybės. Jaunuojų fotografo laikomas tas, kuris savo darbų pristatymo laikotarpiu buvo iki 35 m. imtinai, o lietuviu laikomas Lietuvoje savo kūrybą plėtojantis, čia gyvenantis ir kuriantis menininkas. Instaliacija yra laikomas toks meno kūrinys, kurio visumą sudaro ne tik fotografijos, arba toks, kuris nėra atliktas įprasta fotografine technika (vaizdo atspausdinimas ant fotopopieriaus). Taip pat, siekiant išlaikyti objektyvumą, tai yra objektyvų vyresniosios ir jaunosios kartos fotografų pasirodymo parodinėje erdvėje santykį, neįtrauktos archyvinės arba muziejų bei privačiomis kolekcijomis paremtos parodos⁷¹.

Duomenų rinkimo proceso metu pastebėti keli aspektai, kurie atspindės tolimesnėje analizėje. Visų pirma, kelios galerijos atsidarė po 2010 m.⁷², festivaliai vyko ne kasmet⁷³. Taip pat apie kai kurias parodas⁷⁴ bei autorių kūrinius nepavyko rasti jokios arba ne pilną reikiamą informaciją, todėl nuspręsta į tyrimą įtraukti turimus, nors ir nepilnus, duomenis. Svarbu paminėti, jog su visais už šias parodas atsakingais asmenimis buvo susisiektas asmeniškai, tačiau visi jie (išskyrus V. Michelkevičiaus kuruotą parodą „Sava teritorija/Plotai“, tačiau duomenys gauti jau po duomenų bazės sudarymo) arba negalėjo pasakyti, kas dalyvavo parodose, arba neatsakė į klausimus. Taip pat apie kiek daugiau nei 40 autorių, dalyvavusių į duomenų bazę įtrauktose parodose, nepavyko rasti jokios informacijos⁷⁵, tad jie į analizuojamus duomenis nebus įtraukti. Reikėtų paminėti, jog nei vienas iš šių įvardintų

⁷¹ LFS „Prospekto“ galerijoje pristatytos „Šiaulių fotografijos muziejaus fotografijos kolekcija“, kun. Pavelo Volyncevičiaus paroda „Gyvenimas pro negatyvo stiklą“ ir „Modernizmas Lietuvos fotografijoje“, „101“ galerijoje pristatytos „Pirmieji Lietuviai Teksase“, „Laisvės alėjos architektūra: tapatybės ženklai“, „Modernūs Kauno kurortai tarpukariu (1918-1940)“, „Kaunas Photo'14“ metu pristatyta Pascal Sebah retrospektyva.

⁷² Lietuvos tarpdisciplininio meno kūrėjų inicijuota „Malonioji 6“ – 2012 m., galerija „Post“ – 2013 m., „Aušros“ muziejus iki 2014 m. yra rekonstruojamas, o Vilniaus fotografijos galerija, kaip sezoninė parodinė erdvė, kasmet veikia skirtingu laikotarpiu.

⁷³ Kalbama apie „In Focus“ festivalį, kuris tiriamuoju periodu vyko du kartus – 2010 ir 2011 metais.

⁷⁴ Nepavyko sužinoti apie 2010 m. „Akademijos“ galerijoje pristatytą Varšuvos dailės akademijos dėstytojų ir studentų parodą „Dirbtuvė, ryšiai, tardisciplininiai menai“ ir jaunųjų Suomijos menininkų parodą „Sava teritorija/Plotai“; Kauno fotografijos galerijoje vykusias sąjungos narių parodas: 2010 m. „Vienos fotografijos paroda“, 2011 m. portretų paroda bei 2014 m. Kauno fotoklubo 50-ies metų jubiliejui skirtos parodos; 2010 m. Vilniaus fotografijos galerijoje vykusią jaunųjų Rusijos spaudos fotografijų parodą, „Prospekto“ galerijoje pristatytą spaudos fotografų parodą, 2011 m. „Prospekto“ galerijoje vykusią jaunųjų čekų fotografijos parodą, Vilniaus fotografijos galerijoje – naująją Slovakijos fotografiją, 2013 m. Vilniaus „Prospekto galerijoje“ – jaunųjų Rusijos fotografų parodą; Šiaulių dailės galerijoje – 2012 m. Menų fakulteto jubiliejinę parodą „45“, parodą „Antra paimaina“, Menų fakulteto studentų parodą „Dėmės“, 2013 m. medijų meno parodą „Tėvynė“, Magistrantūros baigiamųjų darbų parodą, parodą „777“, 2014 m. parodą „Lašišų bėgimas“, 2015 m. parodą „Šiaulių meno faktorius“, magistrantūros baigiamųjų darbų parodą.

⁷⁵ Tai grupinėse parodose, dažnai po kartą, dalyvavę autoriai.

veiksnių bendram rezultatui įtakos nedarys, kadangi nedidelis duomenų trūkumas yra normalus reiškinys tokio tipo praktikoje.

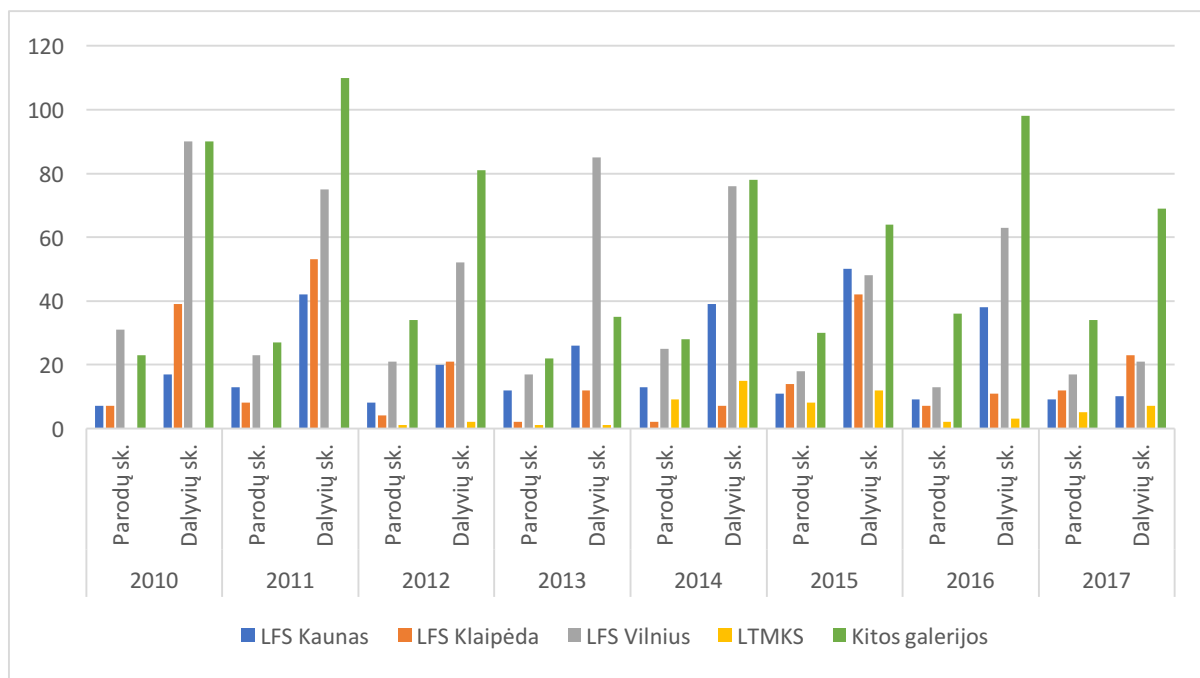
Vertėtų trumpai aptarti ir pagrindinę problemą – kultūros organizacijų viešai pateikiamų duomenų ribotumą. 2010 – 2012 m. parodų viešai prieinamos archyvinės medžiagos beveik nėra, kadangi tuo laikotarpiu kultūrinės organizacijos tik pradėjo informaciją apie vykstančius renginius skelbti internetinėje erdvėje. Šiuo atveju vertėtų atkreipti dėmesį ir į tai, jog pačios organizacijos internetinę erdvę laiko parodinės medžiagos archyvu, todėl daugelis prieš tai paminėtų parodų nebuvo įtrauktos būtent dėl to, jog institucijos iki internetinio puslapio sukūrimo šio darbo nesiėmė. Be to, skiriasi ir pačios informacijos pateikimas. Pavyzdžiui, Lietuvos tarpdisciplininio meno kūrėjų sąjungos parodos išsamiai aprašomos, dažnai pateikiama foto dokumentacija. „Meno celės“ kasmet išleidžia katalogą su išsamiu darbų autorių ir jų kūrybos aprašymu, o „Kaunas Photo“ festivalio programa nėra sistemingai dokumentuojama. Renginys turi keturis internetinius puslapius, programa dažnai pateikiama nepilna arba klaidinga (autorių vardai ir pavardės taip pat dažnai pateikiami netikslūs), todėl siekiant surinkti visą reikiamą informaciją teko vadovautis parodos katalogu, festivalio programomis bei konsultuotis su „Kaunas Photo“ organizatoriumi Mindaugu Kavaliausku. Analizuojant internete pateikiamą informaciją pastebėta, jog dažniausiai organizacijos apsiriboja vienu, dažnai lakonišku, pranešimu spaudai, kuris pateikiamas ir jų pačių svetainėje⁷⁶. Siekiant gauti papildomos informacijos apie menininką ar jo eksponuotą kūrybą (šiuo atveju, menininko amžių bei kūrinį tipą), teko susisiekti su pačiu autoriumi. Tad nors darbo metu iškilo ganėtinai nemažai sunkumų renkant bei sisteminant ekspozicijų ir jų dalyvių sąrašą, tačiau nepaisant to, surinktų duomenų pakanka susidaryti bendrą įspūdį apie jaunųjų fotografų parodinę veiklą.

2.1. Bendra parodinės veiklos analizė

Per 2010 – 2017 m. laikotarpį pasirinktose meno ekspozicijų erdvėse surengtos 563 fotografijos parodos. Šis rezultatas gautas sususmavus skirtingose vietose ir skirtingais pavadinimais bei metais vykusias parodas (iš jų 43 parodos vyko daugiau nei vienoje vietoje), kuriose buvo 1625 dalyviai. Iš jų fotografai pristatė savo kūrybą po nepilnai du kartus – viso 999 autoriai. Apibendrinti parodų, vykusių 2010 – 2017 m. ir jose dalyvavusių fotografų duomenys pateikiami 1 grafike.

---

⁷⁶ Platesnę Lietuvos kultūrinių įstaigų internetinių svetainių analizę yra atlikusi Jūratė Tutlytė straipsnyje „(Pa)naudos link: Lietuvos meno ir kultūros organizacijų internet svetainių tyrimas“, in: op. cit., p. 309–331.

Parodų, vykusių 2010 – 2017 m. dalyvių skaičius

Grafiko⁷⁷ duomenys rodo, kad Lietuvoje vyrauja grupinės fotografijos parodos (vidutiniškai vienoje parodoje dalyvauja trys autoriai). Taip pat gauti duomenys neatspindi krizinio ir pokrizinio laikotarpio – 2010 m. didžiausias ekonomikos nuosmukis Lietuvoje fotografijos parodinės veiklos nepaveikė. Didžiausias šios veiklos ir jos dalyvių sumažėjimas matomas 2013 m., tačiau jau kitais metais situacija pasikeitė. Tam įtakos galėjo turėti 2012 – 2013 m. performuluojamas Lietuvos kultūros politikos vaidmuo: nutarimas dėl Lietuvos kultūros tarybos kūrimo ir besikeičianti vyriausybė, kuri, skirtingai nei ankstesnioji, formuluodama 2013 m. ir 2014 m. veiklos prioritetus nuosekliai mini „kultūros prieinamumo visoms visuomenės grupėms“ didinimą⁷⁸.

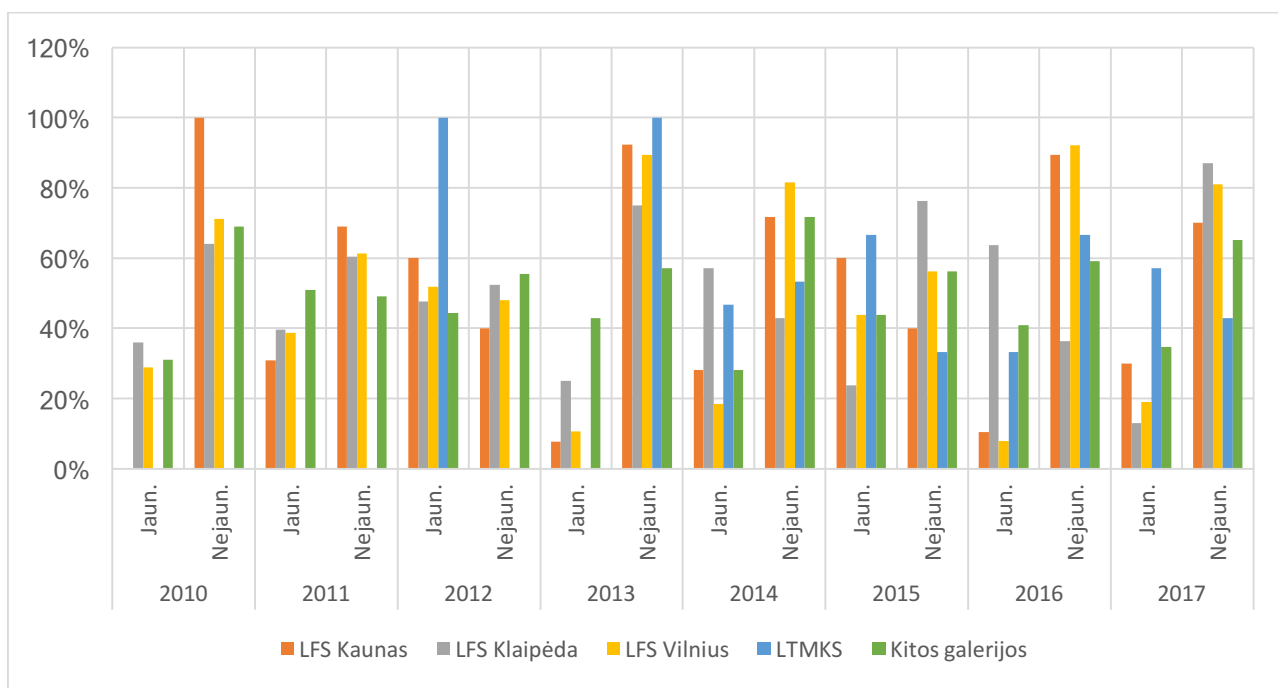
Analizuojant surengtų parodų ar jų dalyvių skaičių, išskirtina LFS, kaip aktyviausios organizacijos, skyrių veikla. Iš festivalių ir sąjungoms nepriklausančių galerijų (grafike pažymėta kaip „Kitos galerijos“), vertėtų atskirai paminėti aktyviausias parodines vietas: M. Žilinsko dailės galeriją, kurioje „Kaunas Photo“ festivalio metu savo darbus eksponavo 105, Šiaulių dailės galeriją – 52 bei Šiaulių „Aušros“ muziejų – 45 autoriai. Tai parodo, jog greičiausiai studijuojantiems fotografijos specialybę universitetinės galerijos nėra aktualios ar patrauklios. Įdomi ir Lietuvos fotomenininkų sąjungos situacija. Nors 2016 m. LFS centras perkliamas į Kauną, vis dėlto vyraujančią poziciją užima LFS Vilniaus skyrius, surengęs

⁷⁷ Visi duomenys skaitmeninėje išraiškoje pateikti priede Nr. 7.

⁷⁸ „Švietimo, mokslo, kultūros ir sveikatinimo politikos įgyvendinimas gerinant šių paslaugų kokybę ir prieinamumą“, LR Vyriausybės 2013 m. spalio 22 d. priimtas nutarimas Nr. 931, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0F673B2D9BED>.

beveik trečdalį visų fotografijai skirtų parodų Lietuvoje, tiesa, paskutiniuosius dvejus metus jų parodinės veiklos skaičius sumažėjo. Tuo tarpu Klaipėdos skyrius, nors ir negaudamas finansavimo iš LFS, kaip buvo minėta darbo įvade remiantis D. Vaičekausko teigimu, beveik neatsilieka dalyvių skaičiumi nuo Kauno. Toliau pristatoma sąjungų ir kitų galerijų bei festivalių situacija ir jaunųjų menininkų dalyvavimo parodose duomenys.

2.2 pav.

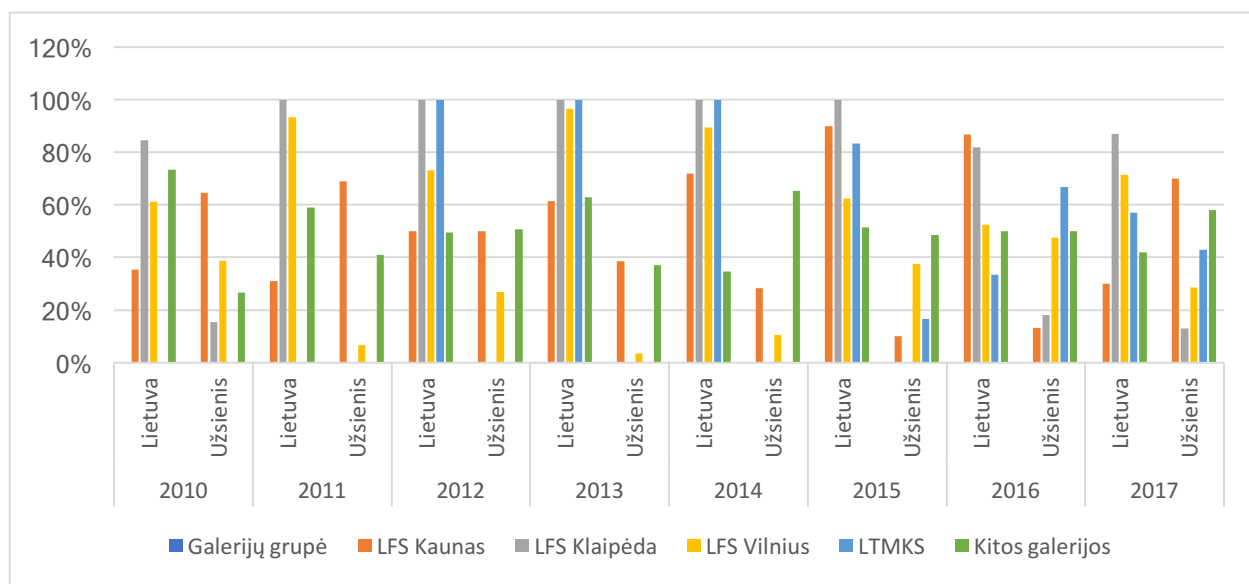
Parodų, vykusių 2010 – 2017 m. dalyvių skaičius pagal amžiaus grupes

Per visus tiriamojo laikotarpio metus jaunųjų fotografų kūrybos ekspozicijai buvo skirtas trečdalis (34%) visų parodų⁷⁹. Vienintelė Lietuvos tarpdisciplininio meno kūrėjų asociacijos galerija jauniems fotografams skyrė daugiau dėmesio (55%) nei vyresniesiems kūrėjams. Tikėtina, kad būtent jauniems menininkams ši galerija atrodo patraukliausia. Nors LFS Vilniaus skyrius veikia aktyviausiai parodinėje veikloje, tačiau daugiausiai ekspozicinės erdvės suteikiama vyresniųjų autorių kūrybai (74%). Tuo tarpu Kaunas ir Klaipėda išlaiko labai panašų eksponuojamų autorių santykį jų amžiaus atžvilgiu. Be to, įtakos dėl padidėjusio vyresniosios kartos autorių skaičiaus gali turėti ir tam tikri įvykiai, paskatinę surengti parodas: pavyzdžiui, 2013 m. vyko Lietuvos fotomėgėjų klubo 80-metis, dėl ko Vilniaus „Prospekt“ ir Kauno fotografijos galerijose skirtos parodos šiam įvykiui atminti. Taip pat, 2016 m. Sausio 13-ajai atminti Vilniaus „Prospekt“ galerijoje surengta paroda „Laivės gynimo naktis“, kas galėjo lemti didesnį vyresniųjų autorių skaičių. Atidžiau panagrinėjus didžiausių festivalių –

⁷⁹ Visi duomenys skaitmeninėje išraiškoje pateikti priede Nr. 8.

„In Focus“ ir „Kaunas Photo“ – parodų dalyvių amžiaus grupių santykį, išryškėjo tam tikros tendencijos: nors Kaune vykstantis festivalis kur kas didesnis, tačiau „In Focus“ jaunųjų fotografų ekspozicijų skaičius yra panašus („Kaunas Photo“ pristatė 34, „In Focus“ 31 jaunąjį menininką).

2.3 pav.

Parodų, vykusių 2010 – 2017 m. dalyvių skaičius, Lietuvos ir užsienio santykis

Nagrinėjant užsienio autorių ekspozicijų skaičių⁸⁰, matoma, jog daugiausiai jų dalyvauja festivaliuose, sąjungoms nepriklausančių galerijų erdvėse. Be to, išryškėjo LFS Kauno ir Klaipėdos galerijų skirtumas. Klaipėdoje per visą tyrimo laikotarpį darbus eksponavo tik 5% užsienio menininkų.

Apibendrinant galime pastebėti, jog jauniems Lietuvos fotografams aktualesnės yra neuniversitetinės galerijos. Pastarieji daugiausiai galimybių pristatyti savo kūrybą turi LTMKS ir LFS Klaipėdos skyriuje, mažiausiai (bent per paskutiniuosius metus) – Vilniaus skyriuje. Apskritai, iš pateiktų grafikų galima matyti dinamišką požiūrį parodų dalyvių atžvilgiu bei jaunųjų fotografų dalyvavimu ekspozicinėse erdvėse.

2.2. Personalijos

Per pasirinktą darbo tyrimo laikotarpį daugiausiai parodose dalyvavo Mindaugas Kavaliauskas ir Romualdas Požerskis (po 15). Kiek mažiau (12) parodinėje veikloje dalyvavo

⁸⁰ Visi duomenys skaitmeninėje išraiškoje pateikti priede Nr. 9.

Artūras Valiauga, Romualdas Rakauskas (10), Aleksandras Macijauskas (10) bei Gytis Skudžinskas (10).

Kalbant apie jaunuosius autorius, itin skiriasi jų dalyvavimas grupinėse parodose ir personalinių parodų skaičius. Pavyzdžiui, Mindaugas Ažušlis daugiausiai, aštuonis kartus, yra eksponavęs savo darbus, tačiau Artūras Morozovas personalinių parodų skaičiumi (5) nusileidžia tik Vitui Luckui, Algimantui Aleksandravičiui ir Romualdai Požerskiui. Be to, tokie jaunieji menininkai kaip Dalia Mikonytė ar Donatas Stankevičius yra dalyvavę 6 grupinėse parodose ir surengę po vieną personalinę. Svarbu išsiaiškinti, kokias serijas ar instaliacijas ir kokiomis aplinkybėmis pristatė jaunieji fotografijos meno kūrėjai. Tai padės išskirti labiausiai pripažintus jaunuosius autorius, atsakyti į klausimą, kokios meninės tendencijos yra labiausiai vertinamos.

Pirmasis M. Ažušilio darbų pristatymas vyko dviejų festivalių – „Kaunas Photo“ ir „In Focus“ – metu 2011 m. Kitais metais menininkas pristatė savo darbų seriją „Happiness in Lithuania“ LFS Vilniaus ir Klaipėdos skyriuose, kur surengė dvi personalines parodas. Verta paminėti ir tai, jog tais pačiais 2012 m. E. Deltuvaitės VŠĮ „Kultūros meniu“ išleido jo albumą tokiu pačiu pavadinimu kaip ir fotografijų serija, tad galima manyti, jog jo kūrybos pristatymas pakeitė autoriaus padėtį meno lauke. Tai reiškia, jog tokiu būdu menininkas tapo labiau matomas, o tuo pačiu ir pripažintas fotografų bendruomenės.

O A. Morozovas aktyviausiai eksponuoja savo darbus 2016 – 2017 m., kuomet surengia dvi personalines parodas „Kaunas Photo“ festivalio įtakoje, Šiaulių „Aušros“ muziejuje (beje, jis yra vienintelis jaunas fotografas čia eksponavęs savo darbus per pasirinktą tyrimo laikotarpį) ir Kauno fotografijos galerijoje. Pastarosios parodos A. Morozovo karjerai bene svarbiausios – jose buvo pristatyti darbai iš karo zonų. Apskritai, į Lietuvos fotografijos akiratį A. Morozovas pateko 2009 m., laimėjęs Spaudos fotografų steigiamą apdovanojimą – auksinį kardą – kategorijoje „Naujienos“ (vėliau šios organizacijos autorius buvo d kart apdovanotas 2014 m.). Autorius, „Delfi.lt“ fotokorespondentas, pirmąją svarbią seriją sukūrė fiksuodamas Maidano įvykius Ukrainoje. Už šią fotografijų seriją (ir būnant Ukrainoje rašytus tekstus) A. Morozovas apdovanotas ir „Delfi.lt“ redakcijos. Vertėtų paminėti ir tai, jog fotografo pasiekimus (kaip kad įtraukimą į LFS metraščių ar jau minėti apdovanojimai) viešina jo darbovietė, tad nesunku suprasti, kad A. Morozovas turėjo palankias sąlygas neilgai trukus sulaukti pripažinimo plačiojoje visuomenėje, o vėliau ir fotografų bendruomenėje.

A. Morozovo kūryba išsiskiria keliais aspektais. Visų pirma, jo fotografinė raiška artima puoselėtai Lietuvos fotografijos mokyklos – fiksuojamos netikėtos akimirkos, svarbus

psichologinis aspektas, serijiškumas, reportažinis metodas⁸¹. Šiuo atveju vertėtų prisiminti P. Bourdieu išskirtą atitikmenų efektą, kuomet „[...] paklusdamos objektyvios konkurencijos tarp viena kitą neigiančių padėčių lauke logikai, įvairios gamintojų kategorijos dažniausiai tiekia produktus, pritaikytus įvairių padėčių galios lauke lūkesčiams, nors sąmoningai tokio prisitaikymo ir nesiekia“⁸². Taigi, negalima teigti, jog A. Morozovas stengiasi tęsti Lietuvos fotografijos mokyklos tradiciją. Taip pat, vertinant autorius kūrybos reikšmingumą svarbus temos aktualumas, nes dirbdamas fotokorespondentu A. Morozovas fiksavo tai, apie ką tuo metu šnekėjo visas pasaulis (pavyzdžiui, serija „Krizė Ukrainoje“; il. 1). Ši sąlyga nulėmė ir tai, jog tapo svarbūs ne tik patys vaizdai, tačiau ir tai, kas liko už kadro – asmeninė autoriaus patirtis, rizika, kurią jis patyrė norėdamas įamžinti vieną ar kitą įvykį. Galbūt tokios artimos aplinkybės (nes ir sovietmečiu Lietuvos fotografai norėdami nepaisyti primestos ideologijos turėdavo rizikuoti, be to, Lietuvos fotografijos mokyklos atstovų veikla buvo artimai susijusi su spauda), glaudus LFS ir spaudos fotografijos ryšys⁸³ sąlygojo greitą A. Morozovo įsiliejimą į LFS ir kultūros lauką⁸⁴.

Įdomus ir Donato Stankevičiaus atvejis: jis savo kūrybą yra pristatęs tik tose organizacijose ar renginiuose, su kuriais yra susijęs darbo ir narystės santykiais (jis baigė Aleksandro Stulginskio universitetą, kuris nėra orientuotas į meno profilį). Pavyzdžiui, būdamas LFS Kauno skyriaus darbuotojas bei sąjungos narys, jis yra dalyvavęs visose šių skyrių parodose. Taip pat, būdamas ilgametis „Kaunas Photo“ festivalio darbuotojas, jis dalyvavo 5 skirtingose renginio parodose.

Dalia Mikonytė, VDA absolventė, iš kitų autorių išsiskiria tuo, jog yra daugiausiai kartu savo kūrybą pristatiusi akademijos ekspozicinėse erdvėse: parodų salėje „Titanikas“ 2011 m., „Meno celių“ metu 2013 m., galerijoje „Artifex“ 2016 ir 2017 m. Be to, kaip Lietuvos tarpdisciplininio meno kūrėjų asociacijos narė ji yra pristatiusi dvi parodas „Malonioji 6“ ekspozicijų erdvėje. Abu minėti autoriai savo kūrybą eksponuoja būtent tose institucijose (arba tų institucijų pagalba) su kuriomis yra susiję. Tai rodo, jog, pavyzdžiui, renkantis į kurią aukštąją stoti, yra svarbi ne tik studijų programa, bet ir ten esantys dėstytojai, ekspozicinės galimybės.

Kaip ir buvo galima numanyti, LTMKS erdvėse daugiausiai pristatyta instaliacijų, tai yra, fotografija eksponuojama šalia kitomis technikomis sukurtų objektų. Galima pastebėti ir kitą

---

⁸¹ Daugiau apie tai: A. Narušytė, *Lietuvos fotografija 1990 - 2010*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2011; M. Matulytė, *Nihil obstat: Lietuvos fotografija sovietmečiu*, Vilnius: Vilniaus dailės akademija, 2011; V. Michelkevičius, *LTSR fotografijos meno draugija – vaizdų gamybos tinklas*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2011.

⁸² P. Bourdieu, op. cit. p. 291.

⁸³ Buvęs LFS skyriaus pirmininkas J. Staselis yra ir Lietuvos spaudos fotografų klubo steigėjas ir prezidentas.

⁸⁴ Pavyzdžiui, šiuo metu jis yra vienas „Kaunas 2022“ ambasadorių.

šioms (bei kitų sąjungų) galerinėms erdvėms būdingą tendenciją – tai didelį dėmesį skirti savo narių kūrybai. Po du kartus čia savo kūrybą eksponavo Lina Albrikenė (g. 1984), Benigna Kasparavičiūtė (g. 1978), Tomas Martišauskis (g. 1977). Tai greičiausiai susiję su tuo, jog ne nariai turi mokėti mokėti už naudojimąsi galerijos erdvėmis. Tokia politika, beje, yra taikoma ir VDA ekspozicinėms erdvėms. Tokiu būdu menininkai skatinami burtis į bendruomenes ir taip hierarchizuojamos pastarųjų padėtys kiekvienos bendruomenės atžvilgiu.

Išskirtinė Geistės Kinčinaitytės migracija tarp galerijų – 2014 m. autorė savo kūrybą pristato regionuose: Šiaulių dailės galerijoje ir Klaipėdos kultūrų komunikacijų centre, o jau 2016 m. surengia personalinę parodą Kauno fotografijos galerijoje bei Sodų g. 4, 2017 m. – Šiaulių dailės galerijoje. Ji yra viena jauniausių, surengusių personalinę parodą ir vienintelė iš jų surengusi netgi tris, tad vertėtų autorės kūrybą panagrinėti plačiau⁸⁵.

Geistės Kinčinaitytės serija „Tu priklausai man“ (il. 2) pasižymi kontroversiškumu: vaizduojamas technologijų sukurtas vaizdas čia sąveikauja su jausmais bei intuicija. Šioji lydi visą fotografės kūrybą. Baigusi komunikacijų ir medijų studijas Londono universiteto Goldsmito koledže, jaunoji menininkė laimėjo vienos garsiausių Londono galerijų surengtą konkursą „FreshFaced & WildEyed 2014“, kuriame pristatė naktinių nuotraukų seriją „Apšviesta“ („Illuminated“). Abiejose Kinčinaitytės serijose realybės transformacija užima svarbią vietą.

Seriją sudaro Marso paviršiaus nuotraukos, darytos NASA marsaeigio „Curiosity“, kitaip tariant – pasitelkiant mokslą. Naujos technologijos leidžia, bent jau netiesiogiai, kolonizuoti naują ir dar gerai nežinomą planetą. Žvyruota plynė, ją vagojantys krateriai, nuotraukos krašte matoma roboto dalis gąsdina, žinant dar ir tai, jog stebi kažką, kas taip bauginančiai nepažįstama. Tačiau dalykai, iš pradžių atrodo svetimi, kinta žiūrint per patirties prizmę: juk ir Žemėje galima rasti panašių peizažų, atliepančių Marso kūnui. Juolab kaip įsimylėjęs dažnai kalbina meilės objektą nekalbėdamas – įsivaizduodamas dialogą, taip ir kiekvienas vaizdas mažina (bent jau tariamai) atstumą tarp žinomo ir nežinomo. Pasirinktos nespaltotos nuotraukos apeliuoja į XIX amžiaus romantinę fotografiją. Kitaip tariant, nuoroda į ankstyvąjį peizažo žanrą kalba apie praeitį ir patirtį. Tiek viena, tiek kita, žinoma, nėra atskiriama ir eina išvien. Ir visas ilgas ir kantrus procesas, žinių rinkimas bei pasauliniai mokslo žingsniai priekini matosi čia ir dabar – fotografijoje. Visa tai ir veriasi pilku Marso paviršiumi. Tiesa, reikėtų paminėti dar ir parodos kataloge minimą mokslinę romantiką: Marso ir Žemės niekada negalimą susitikimą, bet begalinio ilgesio kupiną mūsų planetos žvilgsnį (kuris vis akivaizdesnis su jau minėtais praeitimi ir patirtimi). Ir suvokimą, jog niekad nebus kartu, nors

---

⁸⁵ Pagal: U. Makauskaitė, „Negalimo susitikimo erotika“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2016-02-19, [žiūrėta 2018-05-25], https://www.7md.lt/tarp_disciplinu/2016-02-19/Negalimo-susitikimo-erotika.

liks šalia amžinai, nelyginant Tristanas ir Izolda, Orfėjas ir Euridikė ar dar šimtai (tūkstančiai, milijonai) mūsų – Žemės – istorijų. Ir visas mokslas krinta, belieka erotika ir teologija.

Lietuvos fotografijos meno lauko specifika tokia: kaip matome iš pateiktų pavyzdžių, jaunieji fotografai daugiausiai reiškiasi tose galerijose, kurių institucijoms priklauso. Tai, visų pirma, sąlygoja finansinės lengvatos tų bendruomenių nariams. Kaip galime pastebėti, menininkų parodos – ypač personalinės – neapsieina be galios santykių tarp socialinių veikėjų, išskyrus A. Morozovo atvejį: pastarasis yra vienintelis iš jaunųjų fotografų, savo kūrybą eksponavęs Šiaulių „Aušros“ muziejuje. Personalinė paroda nacionalinio lygio erdvėje, t. y. migracija į aukštesnę galerinių erdvių lygmenį rodo, jog šio menininko kūryba yra laikoma prestižine.

Analizuojant parodų migraciją į jau minėtą aukštesnę galerinių erdvių lygmenį, galima būtų išskirti parodą „Vietos karta“ (kuratorius Vytauto Michelkevičiaus), kuri po pristatymo Kauno fotografijos galerijoje 2012 m. buvo rodyta ir Šiuolaikinio meno centre (toliau – ŠMC) ir Taline. Beje, vienas parodos dalyvių, Ugnius Gelguda, kartu su Neringa Černiauskaite ŠMC pristatė parodą „Bėgiko metafizika“ 2014 m., kurioje naudojama ir fotografija. Šiuo atveju reikėtų paminėti tai, kad tik sulaukę pripažinimo užsienio šalyse, šie menininkai pristatyti ir pagrindinėje Lietuvos meno ekspozicijos scenoje. Tai rodo, jog Lietuvos meno institucijoms yra svarbus tarptautiškumo aspektas, tačiau jos ne padeda jaunesiems kūrėjams įsilieti į tarptautinę rinką (be abejo, yra ir išimčių), bet jų kūrybą eksponuoja jau po to, kai ji yra pristatyta svetur. Šiuo atveju tinka ir Indrės Šerpytės fotografija paremtos parodos „Patyrimo nebuvimas“, rodytos ŠMC 2017 m., atvejis. Skirtingai, G. Kinčinaitytės Šiaulių dailės galerijoje, Dalios Mikonytės – VDA priklausančiose erdvėse ar D. Stankevičiaus – jo darbovietėse surengtos parodos atskleidžia, jog jaunajam kūrėjui yra svarbūs ir tarpasmeniniai ryšiai, padedantys įsitvirtinti fotografijos meno lauke. Tad panašu, jog dažnu atveju siekiant pristatyti savo kūrybą, ypač surengti personalinę parodą, jaunajam fotografijos kūrėjui yra svarbu turėti tarptautinės patirties ir gerai pažinoti fotografijos lauko atstovus.

3. JAUNŲJŲ FOTOGRAFŲ KŪRYBOS RECEPCIJA LIETUVOS KULTŪRINĖJE SPAUDOJE

Siekiant išsiaiškinti, kiek jaunieji fotografai reikšmingi meno lauke, kaip jie buvo priimami meno bendruomenės, ištirti kultūrinėje spaudoje publikuoti straipsniai⁸⁶. Analizuojama, kiek ir kurie jaunieji fotografai dažniausiai minimi spaudoje, aptariamos ryškiausios matomos meninės jaunųjų fotografų kūrybos tendencijos. Spauda atlieka svarbų vaidmenį kaip diskurso formuotoja. Be to, jos pagalba galima apibrėžti ir jaunųjų fotografų padėtį meno lauke. Kaip teigia menotyrininkas, filosofas Algis Uždavinys, „[...] dailės kritika kaip disciplina iš dalies atlieka ritulinio egzaminuotojo vaidmenį. Diferencijuotos ir specializuotos kultūros sferoje ji vykdo savotišką kvalifikacijos ekspertizę – nustato, ką reikia kanonizuoti, ką legalizuoti, ką paskelbti nepažangiu. [...] Ji skleidžiasi tarp normos ir jos tikro ar suvaidinto pažeidimo, neretai norėdama prilygti visuomenės estetinį skonį bei meninius prioritetus formuojančiai instancijai.“⁸⁷

Publikacijos apie jaunąjį fotografą taip pat gali paskatinti meno lauko performavimą, tad labai svarbu sužinoti, ar ir kas galėtų būti laikomas nauju meno lauko veikėju. Vertėtų pažymėti ir tai, kad recenzija, pokalbis ar kita literatūros forma gali tapti socialinio meno projektu. Kaip teigia menotyrininkė Linara Dovydaitytė, tam tikras socialinio meno projektas, „[...] dažnai trina ribas tarp profesionalios ir neprofesionalios veiklos, ir iš esmės keičia tradicinę menininko-meno kūrinio-žiūrovo schemą. Menininkai iš kūrėjų virsta renginių organizatoriais, vadybininkais ar dizaineriais, o žiūrovai iš suvokėjų – bendraautorais ar net nauja, kūrinio įsteigta bendruomenė“⁸⁸. Socialinis meno projektas ir, pavyzdžiui, recenzija yra panašūs dėl to, jog juose abiejuose svarbūs dalyvavimo (recenzentas dalyvauja menininko „žaidime“ analizuodamas jo kūrybą) ir bendradarbiavimo (menininkas siekia, jog žiūrovas suvoktų jo kūrybą, recenzentas, kad ją pristatytų platesnei publikai) principai. Tad, tiriant spaudą yra svarbu ne tik kokių jaunųjų fotografų kūryba yra analizuojama, bet ir kas ją analizuoja. Tokiu būdu tekstas vertinamas ne tik kaip demokratinio dialogo forma, bet ir atkreipiamas dėmesys (kiek tai leidžia padaryti turima informacija), koku tikslu tai daroma, t.y. kaip konstruojamas specifinis kapitalas.

---

⁸⁶ Žr. literatūros sąrašą.

⁸⁷ A. Uždavinys, „Šiuolaikinės dailės kritikos paradoksai“, in: *Apie dailės kritiką: fikcijos, baimės, sprendimai*, sud. B.Pankūnaitė, L. Dovydaitytė, Vilnius: Tarptautinė dailės kritikų asociacija/ Lietuvos sekcija, 2004, p. 55.

⁸⁸ L. Dovydaitytė „Socialinio meno galimybės ir ribos: projekto „Šančiai – draugiška zona“ atvejis“, in: *Menas ir publika*, sud. L. Dovydaitytė, J. Fomina, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2014, p. 129.

2004 m. atliktas A. Čepauskaitės dailės kritikos situacijos tyrimas yra vis dar aktualus šiandien. Autorė pabrėžia jog „dailės kritikai gali būti laikomi atskiru socialiniu vienetu: jiems būdingi bendri interesai (dailės kritika), patys kritikai yra susiję įvairiais tarpasmeniniais (hierarchiniais studentų-dėstytojų, [...] taip pat kurso draugų ir pan.) ryšiais.“⁸⁹ Įvardintiems tarpasmeniniams ryšiams priklausytų nemaža dalis Vilniaus dailės akademijos studentų, atsižvelgiant ne tik į tai, kad 2014 – 2016 m. buvusi leidinio „7 meno dienos“ redaktorė Agnė Narušytė dėsto akademijoje, bet ir į tai, jog pati redakcija keletą metų buvo akademijos patalpose. Iš VDA studentų tekstus į „7 meno dienas“ rašė: Monika Kalinauskaitė, Karolina Rybačiauskaitė, Karolis Sabeckis, Jovilė Trakimaitė, Ineta Armanavičiūtė, Tomas Ivanauskas, Goda Aksamitauskaitė, Deima Žuklytė ir kt. Galima manyti, jog šis santykis sudaro galimybę studentams publikuoti savo pirmuosius tekstus, aptariančius šiuolaikinio (ir ne tik) meno procesus.

Išanalizuota 2010–2016 metų pagrindinė kultūrinė spauda ir joje plačiau aprašyti įvykiai, kuriuose dalyvavo jaunieji fotografai. Visų pirma, buvo tiriama, kiek apskritai rašyta apie lietuvius fotografus ir kiek iš jų apie jaunuosius. Antra, gilinamasi, kokie autoriai susidomi jaunaisiais menininkais, kokie menininkai išskiriami bei kokios temos jų darbuose iškeltos. Galiausiai, ieškoma, kokie bendri bruožai būdingi analizuojamų fotografų kūrybai, apie kuriuos rašoma daugiausiai. Analizei pasirinkti LFS, kaip į profesionalų fotografijos meną orientuoti, leidiniai bei „Literatūra ir menas“, „7 meno dienos“, „370“, „Dūrys“, „Art News“, „Kultūros barai“ ir „Bernardinai“ (kiekybiškai vertinant, neįtraukiami kai kurie, tiesiogiai su platesniu šiuolaikinės fotografijos įvykių analize nesusiję, leidinių skyriai, kaip neliudijantys meno bendruomenės priėmimu).

Visus kultūrinės spaudos leidinius galima skirstyti į tris kategorijas. Pirmoji – internetiniai žurnalai – „Art News“ bei „Bernardinai“. Šie leidiniai skiriasi savo idėjiniu turiniu, tačiau abu žurnalai veikia vien internetinėje plotmėje. Puslapyje www.bernardinai.lt tikslu įvardintas krikščioniškų vertybių liudijimas, pasitelkiant modernias komunikacijos priemones⁹⁰, kai tuo tarpu www.artnews.lt savo veiklos aprašyme išskiria orientavimąsi į šiuolaikinį meną⁹¹. Publikavimas internete reiškia, jog informacijos srautas gali būti kur kas didesnis, o ir pati informacija atnaujinama kasdien. Antroji aptartų leidinių kategorija – spausdinti, o taip pat ir internete publikuojami kultūros savaitraščiai – „Literatūra ir menas“, „7 meno dienos“ ir „Šiaurės Atėnai“. Pirmasis leidinys labiausiai orientuojasi į literatūrą (juolab,

⁸⁹ A. Čepauskaitė, 2003 m. *Lietuvos dailės kritikos analizė: institucinis, tematinis, mentalinis pjūviai*, magistrinis darbas, vad. Doc. Dr. G. Mažeikis, Vilnius: Vilniaus dailės akademija, 2004, p. 30.

⁹⁰ *Bernardinai*, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], www.bernardinai.lt.

⁹¹ *Art News*, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], www.artnews.lt.

kad jis ir priklauso Lietuvos rašytojų sąjungai⁹²), o tik po to į kitas meno sritis, kai tuo tarpu kitų leidinių pagrindinis uždavinys – aptarti savaitės aktualijas meno/kultūros kontekste. Be abejo, pastarieji taip pat skiriasi: „7 meno dienos“ atspindi ir vertina kultūros procesus, išryškina svarbiausius ir profesionaliausius meno įvykius, o „Šiaurės Atėnai“ reflektuoja dabartį plačiau filosofinių, antropologinių, kultūrologinių idėjų kontekste, publikuoja literatūros kūrinius. Trečioji nagrinėjamos spaudos kategorija – mėnesiniai žurnalai „Kultūros barai“, „370“ ir „Duryš“. Tiesa, iš trijų leidinių tik pirmasis apžvelgia plačiojoje visuomenėje vykstančius kultūrinius renginius. „Duryš“ skirtas Klaipėdos krašto meno scenai aptarti, o „370“ – Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos. Tiesa, pastarasis buvo leidžiamas ne visą tiriamąjį laikotarpį – iki 2013 metų. Be to, „Kultūros barai“ bei „Duryš“ domisi profesionalia „aukštąja“ kultūra, o „370“ – populiariąja, mados reiškiniais.

3.1. Lietuvos fotomenininkų sąjungos leidiniai

Šiame skyriuje aptariama jaunųjų fotografų kūryba, kuri buvo publikuota Lietuvos fotomenininkų sąjungai priklausančiuose leidiniuose: metraštyje „Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien“ bei du kartus per metus išeinančiame žurnale „Fotografija“. Didžiąją žurnalo dalį sudaro tekstai apie fotografiją bei menininkus, o metraštis sudarytas iš fotografų darbų publikacijų. Kaip matėme iš aptartos galerinės veiklos, LFS užima svarbų vaidmenį fotografijos meno lauke, tad šie leidiniai taip pat yra išskiriami iš visos likusios kultūrinės spaudos, tokiu būdu siekiant išsiaiškinti, kokius autorius ši fotografijos bendruomenė laiko įsimintiniausiais/profesionaliausiais/geriausiais.

Pirmasis leidinys, „Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien“ (pradėtas leisti 1967 metais⁹³), daugiau dėmesio jauniesiems menininkams skirti pradėjo po 2014 m., kuomet ankstesnį leidinio sudarytoją Aleksandrą Aleksandravičių pakeitė Gytis Skudžinskas (o vėliau prisidėjo ir daugiau sudarytojų), išskirstęs leidinį į skirtingas temas. Taip iš naujo atsirado „Atradimų“ skiltis, kurioje pristatomi jauni autoriai, metraštyje pasirodė įdomios, aktualios nagrinėjamos temos. Norint nusakyti kiekybiškai besikeičiantį skirtingų kartų fotografų darbų publikavimą, apačioje galima pamatyti lentelę, parodančią, kiek iš viso autorių dalyvavo, bei kiek metraštyje galima rasti jaunų fotografų.

---

⁹² *Literatūra ir menas* [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], <http://literaturairmenas.lt/redakcija>.

⁹³ M. Matulytė, op.cit., 334.

Metai	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Iš viso	60	78	34	37	39	46	46
jaunų	9	21	3	4	6	15	7

Fotografų skaičius leidinyje „Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien“ 2010 – 2016 m.

Iš lentelėje pateiktų duomenų galima pastebėti, jog jei iki 2014 m. jaunųjų fotografų kūryba užėmė kiek mažiau nei šeštadalį leidinio, tai vėlesniais metais skaičius padidėjo iki beveik ketvirtadalio. Būtų galima kelti prielaidą, kad galbūt tais ankstesniais metais jų ir buvo mažiau, taip pat mažiau jaunųjų fotografų parodų, tačiau, šie skaičiai buvo palyginti su publikacijomis kultūrinėje spaudoje. Atsižvelgiant į tai, jog „370“ nuo 2014 publikuojamas nebuvo ir dingio „Literatūros ir meno“ rubrika „Žvilgsnis po „Vartus“ (kuriame aptariami vien jaunieji menininkai), šiuose leidiniuose skaičius yra atvirkštinis: net jei vertintume tik tuos tekstus, kur nėra aptariamos grupinės parodos ar menininkų grupės⁹⁴, iki 2014 m. kultūrinė spauda aptaria beveik dukart daugiau jaunųjų fotografų, o vėliau šis skaičius mažėja. Kultūrinių leidinių tikslas nėra aptarti išskirtinai fotografiją (greičiau visą meno lauką), tuo labiau jaunuosius, o štai LFS metraščių – atvirkščiai. Vis tik tokią pasikeitusią tendenciją galėjo lemti kelios priežastys. Visų pirma, ryšys gali būti netiesioginis: 2014 m. G. Skudžinskui tapus pagrindiniu metraščio sudarytoju, tai yra įsitvirtinus jaunesnei kartai, padidėjo susidomėjimas ateities perspektyvomis, o kartu ir jaunaisiais fotografais. Antra, tai galėjo būti nulemta kultūrinėje spaudoje vykstančių procesų. Pavyzdžiui, M. Krikštopaitytės ir N. Černiauskaitės teigimu⁹⁵, viena dėmesio jauniems fotografams pasikeitimo priežasčių galėjo būti Lietuvos kultūros ministerijos bei Lietuvos spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo skiriamų lėšų sumažėjimas. Panagrinėkime pastarojo fondo, kaip pagrindinio kultūrinės spaudos rėmimo šaltinio, skiriamą paramą plačiau.

Per tyrimo laikotarpį didžiausia suma skirta leidiniui „Literatūra ir menas“⁹⁶ (484 671 eur), mažiausiai – „Art News“ (28 500 eur). Tuo tarpu LFS taip pat buvo skirta parama, siekianti 217 714 eur. Tai rodo, jog konkuruodama su kultūrine spauda, ir taip iš valstybės biudžeto privalomai remiama sąjunga iš esmės užkerta kelią savo (ir ne tik) narių kūrybos

⁹⁴ Siekiant sąžiningumo LFS atžvilgiu.

⁹⁵ Asmeninis archyvas, 2018-05-18.

⁹⁶ Čia ir toliau remtasi *Lietuvos spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas*, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], <http://www.srtfondas.lt/konkursai>.

pristatymui visuomenėje. Be to, 2015 m. matomas kultūros leidinių finansavimo sumažėjimas lyginant su ankstesniais metais, tiesa, jis vėliau didėja, tačiau anot leidinių redaktorių, tai nėra pakankama suma leidiniui išlaikyti⁹⁷. Anot buvusios „7 meno dienų“ redaktorės Agnės Narušytės, sumažėjus finansavimui, visada atsiranda daugiau pačių kultūros produktų kūrėjų inicijuotų ir finansuotų publikacijų, o galerijos dažniau rūpinasi rašymu apie pripažintus menininkus nei apie jaunuosius, taip pat apie juos mieliau rašo ir kritikai⁹⁸. Dėl šių priežasčių, galima manyti, dėmesys jauniems fotografams spaudoje pasikeitė, tačiau tai tėra prielaidos tolimesniems tyrimams vykdyti.

Vertėtų atkreipti dėmesį į metraštyje „Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien“ išreiškiamą tam tikrą susiskaldymą fotografijos atžvilgiu. Pačioje darbo pradžioje paminėjau vyresniosios kartos atstovų nuomonę apie jaunuosius fotografus, o štai leidinio sudarytojas G. Skudžinskas teigia, jog leidinyje publikuoti savo darbus vengia ir dalis jaunosios kartos atstovų⁹⁹. Nors teksto autorius nepateikia aiškių priežasčių, kodėl taip yra, tai rodo, jog jaunųjų fotografų požiūriu (bent taip teigia G. Skudžinskas) LFS reputacija meno lauke nėra ar bent nebuvo gera. Tiesa, faktas, jog per paskutiniuosius tyrimo laikotarpio metus jų publikacijų skaičius išaugo, gali reikšti ir pasikeitusią nuomonę.

Tuo tarpu žurnalas „Fotografija“, neturėdamas tikslios leidinio struktūros ir idėjos, beveik vienareikšmiškai priklauso nuo konkretaus numerio sudarytojo ir jo intencijų: jei 2010 m. pirmasis leidinys iš esmės publikuoja tik LFS Klaipėdos skyriaus organizuotos parodos „Kiti“ dalyvių darbus, kurių pagrindą sudaro jaunieji fotografai, jau kitais metais¹⁰⁰ išspausdinami vos vieno jaunojo fotografo, Ugniaus Gelgudos (g. 1977), darbai. Jei 2012 m. didesnis dėmesys skiriamas Kauno fotografijos galerijoje vykusiems renginiams¹⁰¹, tai kitais metais leidinys paskiriamas fotoklubo jubiliejui¹⁰² ir jo istorijai, tad ir rašoma apie vyresniąją kartą.

Bendra šio leidinio tendencija galima vadinti jaunų menotyrininkų tekstų publikacijas, kurios įtraukiamos į minėtą žurnalą nuo 2012 m. Tiesa, tais pačiais metais pradėta ir dvejus metus vykdyta „Portfolio“ skiltis, kurioje publikuoti jaunų menininkų darbai. Trumpai tariant,

⁹⁷ Pavyzdžiui, galima prisiminti 2014 m. „37“ parašų kreipimąsi į valdžios organus dėl nepakankamo kultūrinių leidinių finansavimo. Autorius nenurodytas, „Kreipimasis dėl Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo“, *Šiaurės Atėnai* [interaktyvus], 2014-02-25, [žiūrėta 2018-05-21], <http://www.satenai.lt/2014/02/25/kreipimasis-del-spaudos-radijo-ir-televizijos-remimo-fondo/>.

⁹⁸ Asmeninis archyvas, 2018-05-06.

⁹⁹ G. Skudžinskas, „Šiandienos atodangos“, in: *Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien'15*, sud. A. Narušytė, J. Dobriakovas, G. Skudžinskas, Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjunga, 2015, p. 52.

¹⁰⁰ *Fotografija*, sud. S. Žvirgždas, Vilnius: VšĮ Lietuvos fotomenininkų sąjungos fotografijos fondas, 2011, Nr. 2 (23).

¹⁰¹ *Fotografija*, sud. G. Česonis, Vilnius: VšĮ Lietuvos fotomenininkų sąjungos fotografijos fondas, 2012, Nr. 1 (24), p. 2.

¹⁰² *Fotografija*, sud. T. Pabedinskas, Vilnius: VšĮ Lietuvos fotomenininkų sąjungos fotografijos fondas, 2013, Nr. 2 (27).

surinktus duomenis apie autorių kūrybą skirstyti tematiškai, kaip tai yra daroma kituose leidiniuose, čia tampa sunku, kadangi, kaip matome, sudarytojai sugalvoja numerio temas, atliepiančias jų interesus. Dėl šios priežasties analizuojamos jaunųjų fotografų darbų ir tekstų apie juos publikacijos tiek „Fotografijos“ žurnale, tiek LFS metraštyje, jų neišskiriant. Be to, abu leidiniai kaip visuma pristato bendrą LFS poziciją ir išreiškia jaunųjų fotografų pripažinimą autonominiame fotografijos meno lauke, tad darbo tyrimui atlikti šiuos du leidinius vertėtų analizuoti kartu.

3.2. Lietuvos fotomenininkų sąjungos leidiniuose įvardijamos jaunųjų fotografijos tendencijos

Metraštyje „Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien“ bei žurnale „Fotografija“ galima išskirti dvi pagrindines temas – tai spaudos fotografija ir meninė, kurią dar galima skirstyti į socialinę dokumentiką bei conceptualius projektus. Spaudos fotografija čia suprantama, kaip fotografijos žanras, kuriuo siekiama perteikti aktualią ir aiškiai suprantamą informaciją, atsižvelgiant į naujausius įvykius¹⁰³. Fotografijos menas suvokiamas, kaip realybės interpretacija, paremta menininko refleksija ir turinti daugybę interpretacijos būdų¹⁰⁴, socialinė dokumentika – nagrinėjanti tam tikrą temą ir siekianti reprezentuoti realius žmones, įvykius ar vietas tokiu būdu, kad žiūrovas galėtų suvokti (ar jaustis suvokiąs) vidines tos temos problemas¹⁰⁵. Galiausiai, conceptualūs projektai darbe traktuojami kaip tam tikros idėjos reprezentacija, dažnai pasitelkiant kelias menines priemones ir labiausiai siejant su šiuolaikine fotografija¹⁰⁶.

Spaudos fotografijos dominavimas daugiausiai jaučiamas Algimanto Aleksandravičiaus metraščio sudarymo laikotarpiu, t. y. iki 2014 m. Tuomet spausdinamos tokios serijos kaip Monikos Požerskytės (g. 1981) „Degantis žmogus“ – Amerikos dykumoje kasmet vykstančio festivalio reportažas; Jono Petronio (g. 1982) „Šventimas“, kuomet fiksuojami studentų vakarėlių vaizdai ar Mindaugo Jarockio (g. 1980) „Kalvarijų turgaus vaizdai“.

Kalbant apie fotografijos meno kryptį, vertėtų išskirti socialinę dokumentiką kaip ryškiausiai visu tyrimo laikotarpiu jaučiamą meninę tendenciją. VDK studijas, o paskui magistrantūrą VDA baigęs Mindaugas Ažušilis (g. 1987) yra pristatomas kaip plačiausiai

---

¹⁰³ *A Dictionary of Media and Communication*, [interaktyvus] sud. D. Chandler, R. Munday, Oxford: Oxford University Press, 2016, 2nd edition.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

pasaulyje matomas jaunas Lietuvos fotografas¹⁰⁷, o jo serija „Happiness in Lithuania“ (il. 3) ne kartą eksponuota įvairiose parodose bei festivaliuose, aptarta spaudoje. Darbai įdomūs keliais aspektais: kaip diferencijuojantys tam tikras socialines grupes (siejamas su išsilavinimu ir/ar ekonomine padėtimi) bei ribų peržengimas. Anot Julijono Urbono, dėl ypatingos ribų tarp semiotinių kategorijų reikšmės, sukurta daugybė ritualų, palengvinančių jas peržengti: pavyzdžiui, gretinant save su silpnesniu ar derinant skirtingas kategorijas¹⁰⁸. Kaip matysime, būtent tai savo darbuose ir daro A. Ažušilis.

Abejose serijose fotografas išskiria tam tikrą plačiojoje visuomenėje stereotipais apipintą socialinę grupę: vasarą privalu praleisti Palangoje, kur bus išleidžiami visi Norvegijoje sutaupyti pinigai; būtina gerai žinoti moters ir vyro „vietą“, o pastarasis, pageidautina, yra stipriai pasportavęs, kad matytųsi jo raumenys. Šiuo atveju taikoma diferenciacija, nes atspindimas ir išryškinamas šios grupės kitoniškumas. Dar daugiau, ši grupė nėra priimama pozityviai, greičiau ji vertinama kritiškai, tokiu būdu įtvirtinant esamą situaciją. Kaip teigia J. Urbonas, „[...] pasipriešinimo humoras yra užsimaskavęs *kontrolės* humoras, palaikantis socialinę struktūrą“¹⁰⁹. Tokią atskirtį palaiko ir žiūrovas, žinodamas, kad nuotraukų herojai kultūra greičiausiai niekada nesidomės, vadinasi, nepamatys ir savo ar artimųjų vaizdo, ir net jei pamatytų, greičiausiai, nesuprastų, kad iš jo yra juokiamasi.

Šiuo atveju norėčiau prisiminti kito, jaunojo Šveicarų fotografo Romaino Madero seriją „Ekaterina“ (ji buvo pristatyta ir „Kaunas Photo“ metu 2014 m.). Serijoje pasakojama išgalvota istorija apie turistą, kuris atvyksta į Ukrainą ieškoti lengvai prieinamų moterų. Darbuose autorius pats ir yra tas turistas, apsuptas šviesiaplaukių Ekaterinų (nes neva kito vardo Ukrainoje moterims nėra duodama), kurios tetrokšta ištekti už užsieniečio. 2017 m. už šią seriją autorius buvo apdovanotas kone svarbiausiu jauniesiems fotografams skirtu prizu – „Foam Paul Huf Award“. Po rezultatų paskelbimo grupė menininkų, kuratorių ir žurnalistų pasirašė petiją reikalaujanti, kad apdovanojimas iš autoriaus būtų atimtas, traktuodami, jog „Ekaterina“ propaguoja įsisenėjusius stereotipus¹¹⁰. Ir nors galiausiai apdovanojimas iš autoriaus atimtas nebuvo, tačiau ši istorija puikiai atspindi ir prieš tai minėto M. Ažušilio

¹⁰⁷ Žr. G. Skudžinskas, „Sudarytojo žodis“, in: *Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien'14*, sud. G. Skudžinskas, Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjunga, 2014, p. 7.

¹⁰⁸ J. Urbonas, „Įtarpinto humoro dizainas: ribų ritualas ir ideoterapija interaktyvioje terpėje“, in: *Medijų studijos: filosofija, komunikacija, menas*, sud. V. Michelkevičius, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2007, p. 83-84.

¹⁰⁹ Ibid, p. 83.

¹¹⁰ J. Brewer, „Foam Paul Huf Award jury responds to petition against its winner Romain Mader“, in: *It's Nice That*, [interaktyvus], 2017-03-24, [žiūrėta 2018-04-15], <https://www.itsnicethat.com/news/foam-responds-to-petition-against-paul-huf-winner-romain-mader-240317>.

darbuose kitoniškumo ir visuomenėje įsigaliojusių stereotipų propagavimo aspektus bei pačių kūrinių vertinimą.

Kiek kitaip M. Ažušilio serijos atrodo bendrame fotografiniame lauke: ironija dažnai padeda atsiriboti nuo įsigalėjusių tradicijų, jas kritikuojant netiesiogiai. Šiuo atveju M. Ažušilis, pasirinkęs Lietuvos fotografijos mokyklai būdingą reportažo žanrą, ją tęsia. Tik čia fotografas ne romantizuoja mus supančią būtį, bet ją kritikuoja, tuo pačiu netiesiogiai kritikuodamas ir fotografijos klasikus.

Visai kitaip socialinė dokumentiką atspindi Neringos Rekašiūtės (g. 1986) serijoje „Jie laimėjo loteriją“ (il. 4.). Jaunosios kartos autorės darbuose nagrinėjama tuometinė aktualija: 2015 m. Lietuvoje buvo sudaryta šauktinių į kariuomenę tvarka, o tai reiškia, jog kai kurie jaunuoliai, atitinkantys nustatytus kriterijus, pagal sąrašą buvo kviečiami tarnauti kariuomenėje. Reaguodama į šį naują įstatymą N. Rekašiūtė sukūrė seriją neva verkiančių jaunų vyrų su kario uniformomis. Nuotraukos ne tik kritikuoja pasikeitusią tvarką Lietuvos kariuomenėje, bet ir oponuoja nusistovėjusiai vyriškumo, o tuo pačiu ir moteriškumo, sampratai (vyriškiems vyrams verkti negalima, tai leidžiama tik moterims). Taigi, tuo pačiu autorė keičia ir portretiškumą: jis tampa nereprezentatyviu (vėlgi, remiantis nusistovėjusia vyriškumo samprata, ypač vyravusia sovietmečiu), tačiau objetyvizuotu – vaizduojamas asmuo visiškai nesvarbus, aktuali tik pati idėja ir *kaip* tai perteikta. Taigi, jei M. Ažušilis kritikuoja tam tikrą socialinę grupę jų privalumus išryškindamas ir taip ironizuodamas, N. Rekašiūtė stengiasi pakeisti nusistovėjusias normas. Tiesa, pastarosios autorės darbai, skirti oponuoti vyraujančiai politinei pozicijai ir tokiu būdu paveikti plačiąją auditoriją, pasklido socialiniuose tinkluose bei spaudoje ir serija netruko būti pervadinta į „Verksnių kariuomenę“, taip pasityčiojant iš autorės požiūrio.

Siekiant išryškinti jaunųjų fotografų kūrybos įvairovę, vertėtų prisiminti Samantos Matuizaitės (g. 1991), geriau žinomos pseudonimu Arcana Femina, seriją „Beje“ (il. 5), kurioje autorė įamžina Lietuvoje ir užsienyje gyvenančius transseksualus ir homoseksualus. Metraštyje teigiama, jog fotografė paklūsta humanistinės fotografijos kanonui, mat autorės darbuose koncentruojamasi į žmogų. Vis dėl to panašu, kad tradiciniai „representacijos“, o ypač „identifikacijos“ apibrėžimai šiai serijai netinka. Skirtingai nei N. Rekašiūtė, S. Matuizaitė pasakoja individualią istoriją, vengia *bendrinančios* temos. Jos darbai levituoja tarp reportažo-portreto, kartu paliečiama identifikacijos problema, kuri lydi nuotraukose matomus žmones, kaip teigia T. Pabedinskas, analizavęs minėtos autorės seriją: „Paradoksalu, tačiau estetinė ir ideologinė prasme, humanistinį požiūrį S. Matuizaitė išreiškė ne kurdama apibendrintą žmogaus reprezentaciją, bet pasakodama konkrečios visuomenės grupės narių individualias

istorijas.“¹¹¹ Bet kuriuo atveju, fotografijų seriją „Beje“ galima laikyti humanistinės fotografijos tęsiniu, patį „humanizmo“ terminą suprantant iš šiandieninės perspektyvos, kuomet kūrinių pagalba stengiamasi mažinti pasirinktos žmonių grupės atskirtumą, siekiant suvokti jų požiūrį ir vietą socialinėje erdvėje.

Kalbant apie reportažą, vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad toliau analizuojami kūriniai yra tarpžanriniai, todėl jiems būdingas ir socialinės kritikos motyvas bei konceptualumas. Be to, pasirinkti autoriai yra ypač skirtingi savo meninės raiškos pasirinkimu.

Daugiausiai dėmesio „Fotografijos“ žurnale ir metraštyje susilaukė Donatas Stankevičius (g. 1984), LFS Kauno skyriaus darbuotojas, ir jo serijos „Niekieno šuo“, „Sveiki atvykę į...“, „Išeinanti karta“, „Perpardavimas“ ir „Seni vairuotojai“. Taip pat menininkas įvardijamas kaip vienas plačiausiai pasaulyje matomų jaunųjų lietuvių fotografų šiandien¹¹². Darbe aptariamos vienos naujausių ir plačiausiai publikuotos fotografo serijos „Perpardavimas“ (il. 6) ir „Seni vairuotojai“ (il. 7.), kurios pradėtos kurti 2014 metais ir vis dar yra tęsiamos.

Pirmajame cikle vaizduojamos nuotraukos, darytos viename didžiausių Baltijos šalių turguje, vėliau įrėminamos tame pačiame turguje pirktais beskoniais rėmeliais ir perfotografuojamos juodame fone, kaip natiurmortai, o tuo pačiu tampa naujai sukurtu meno produktu. Tokiu būdu autorius siekia pašiepti Lietuvos meno rinką, kuri tarsi atitinka ir turguje vyraujančius principus: kuo pigiau nupirkti ir kuo brangiau parduoti. Savo darbu sukurdamas naują „prekę“, D. Stankevičius kvestionuoja ir patį meno-nemeno suvokimą, leidžia suprasti, kad nebėra aišku, kur menas prasideda, o kur baigiasi t.y. jis gali gimti netgi kičo pripildytame turguje.

Projekte „Seni vairuotojai“ D. Stankevičius fiksuoja pagyvenusius vyrus senose savo mašinos. Portretai daryti taip, jog atrodytų kaip kadrai iš kino filmo: vieną akimirką matytas, o kitą išnykęs vaizdas gali netikėtai atsikurti atmintyje ir tapti mąstymo objektu. Dažniausiai tai gali būti vaizdas, visiškai nesiderinantis su šiandieniniu skubėjimo pasauliu, kaip kad sena, lėtai pravažiuojanti mašina. Pasirinktos tokios fotografavimo vietos, kur vairuotojai jaučiasi saugiausiais: stovėjimo aikštelės, kiemai, garažai¹¹³.

Abi serijos liečia socio-ekonominę situaciją, tad ir vertėtų ją aptarti. Kaip pastebi menotyrininkė L. Jablonskienė, bendra šiuolaikinio meno tendencija yra reflektavimas to, kas vyksta šiandien bei savo paties sąveikos su visuomene refleksija¹¹⁴. Būtent apie meno padėtį ir

¹¹¹ T. Pabedinskas, „Nuspėjami atradimai“, in: *Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien'14*, sud. G. Skudžinskas, Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjungos fondas, 2014, p. 167.

¹¹² Ibid., p. 7.

¹¹³ Autorius nenurodytas, „Kauno fotografijos galerija meno mugėje „Art Vilnius'16“ pristato Donato Stankevičiaus darbus“, *Art News*, [interaktyvus], 2016-06-08, [žiūrėta 2018-05-15], <http://artnews.lt/kauno-fotografijos-galerija-meno-mugeje-art-vilnius16-pristato-donato-stankeviciaus-darbus-36120>.

¹¹⁴ L. Jablonskienė, „Lolita Jablonskienė: užsimiršti ir viską suprasti leidžia reklama, bet ne šiuolaikinis menas“, *Bernardinai*, [interaktyvus], 2015-03-06, [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-03-06->

jo pardavimų logiką kalba pirmoji D. Stankevičiaus serija. Vertinant seriją iš etinės perspektyvos akcentuotinas fotografo santykis su jo pašiepiama meno rinka. Šiuo atveju galima įžvelgti paradoksalią situaciją: visų pirma, D. Stankevičius dar kartą *įrėmina* savo kūrinius metraštyje (jei kūrinių traktuotume kaip įrėmintą turguje sukurtą vaizdą, o leidinį – kaip naują meno kūrinių), kurį vėliau pirs fotografijos mėgėjas. Kalbėdamas apie šią darbų seriją D. Stankevičius teigia: „Mėginu pakeisti mane supančią aplinką? Taip, galbūt. Kartais gal ir per daug energijos išseikvoju, bet nežinau, ar kitaip galėčiau. Gal tai yra mano gyvenimo variklis. Tai, kas priverčia eiti į priekį. Susitaisydamas su nusistovėjusia tvarka gal ir užsitikrinčiau ramesnį gyvenimą, bet drauge tarsi prisidėčiau prie naikinimo ir susinaikinimo.“¹¹⁵ Beje, 2014 m. ši serija pristatyta mugėje „ArtVilnius“ ir surinko daugiausiai publikos balsų. Tad prieš tai mano paminėta autoriaus citata tokia kūrinių rodymo kontekste atrodo paradoksaliai, nes autorius, nors ir kritikuoja meno rinką, tačiau joje dalyvauja, vadinasi, ją ir palaiko.

Tuo tarpu „Seni vairuotojai“ tarsi prieštarauja šiandieninei kultūrai *stabdydami* judantį kadrą (taip teigiama parodos anotacijoje¹¹⁶). Nuotraukos komponuojamos nevienodai: vienur vaizdas fiksuotas priešais automobilį, kitur iš šono – atrodo, bandoma sudaryti pravažiuojančios mašinos įspūdį. Be to, fotografas pasirenka prieštaraujančius įvaizdžius: norint sustabdyti laiką vaizduojama mašina, o kaip šiandienos opozicija pasirinktas senas vairuotojas.

Abi D. Stankevičiaus fotografijų serijos tarsi pratęsia Lietuvos fotografijos mokyklos estetiką, pirmojoje reportažinė fotografija įrėminama ir darkart perfotografuojama, o antrojoje – *reportažas* režisuojamas. Kaip jau buvo minėta ankstesniuose skyriuose, D. Stankevičiaus kūryba iš esmės yra publikuojama tik LFS leidiniuose, eksponuojama – LFS galerijose ir „Kaunas Photo“ festivalyje, kur autorius dirba. Ir čia negalima nesutikti su A. Narušytės pastebėjimu, kad Lietuvos fotografijos mokykla paremtą fotomeno lauką toliau formuoja LFS¹¹⁷. Šiuo požiūriu reikia paminėti bent kelis kitus autorius, kurie nesusilaukė tokio didelio sąjungos dėmesio, tačiau tapo ryškiais šiuolaikinės Lietuvos fotografijos pavyzdžiais. Pasirinkti socialinės kritikos bei reportažo pavyzdžiai, rezonuojantys su jau aptartais D. Stankevičiaus darbais.

2008 m. pradėtuose kurti „Kriminaliniuose peizažuose“ (il. 8) Ugnius Gelguda nagrinėja laikraščių kriminalinėse rubrikose naudojamus simbolinius vaizdus ir juos lygina su

---

lolita-jablonskiene-uzsimirsti-ir-viska-suprasti-leidzia-reklama-bet-ne-siuolaikinis-menas/128209#.W0dq7NeQVro.facebook

¹¹⁵ D. Raustytė, „Nauja fotografija senuose rėmuose. Pokalbis su Donatu Stankevičiumi“, *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2014-11-14 Nr. 3497, [žiūrėta 2018-03-19], <http://literaturairmenas.lt/2014-11-14-nr-3497/2143-fotografija>.

¹¹⁶ Autorius nenurodytas, Kauno fotografijos galerija meno mugėje „Art Vilnius'16“ pristato Donato Stankevičiaus darbus“, op. cit.

¹¹⁷ A. Narušytė, „Receptijos poveikis Lietuvos fotografijos meno laukui 1987 – 1994“, in: op. cit., p. 171.

tų tekstų antraštėmis. Iš pradžių panašu, jog matomas vaizdas pateiktas tradiciniu būdu – peizažai atrodo neišraiškingi ir netgi nuobodūs. Tačiau parašai po nuotraukomis žiūrovą priverčia susikurti fikciją ar istoriją, tuo pačiu atgaivinant ir patį fotografinį vaizdą. „Atrodo, kad gamtoje, toje chaotiškoje mūsų būties terpėje, yra likę nusikaltimo ar nelaimės pėdsakų, net kvapas. [...] Todėl visais minėtais požiūriais tuščias peizažas yra tirščiausias, iš jame glūdinčių reikšmių raizgalynės galima ištraukti bet kokio pasakojimo giją, rasti žmogžudystės įrodymų, nors jų ir nėra“.¹¹⁸ Taigi, menininkas kritikuoja šiuolaikinę vaizdinę kalbą (koks vaizdas negalėtų atspindėti kriminalo su atitinkamu priedu?) ir išskiria žmogaus suvokimo ir vaizduotės ribas. Juk menininko nufotografuoti vaizdai galėtų drąsiai būti publikuojami spaudoje, tačiau perkeliama į meno kontekstą, šie verčia žiūrovą iš naujo pažvelgti į nuotrauką, joms suteikiant meninę vertę, kuri kūrinius paverčia tam tikro pasakojimo pagrindu, taigi žiūrovas vaizdui lengvai galėtų pritaikyti bet kurią istoriją, padiktuotą antrašte.

Visvaldo Morkevičiaus (2015 m. laimėjęs „Kaunas Photo“ portfolio peržiūras ir išrinktas geriausiu menininku) serija „Public Secrets“ (il. 9) sudaryta iš „kultūros ir kasdienybės užkulisių, kurie bendram ir nesuklastotam miesto vaizdui susidaryt yra tiek pat vertingi ir būtini, kaip ir oficialus, fasadinis miesto veidas“¹¹⁹. Menininkas reportažą traktuoja ne kaip kažką reprezentuojantį, bet veikiau atspindintį. Kitaip tariant, įvairios nuotraukose matomos detalės padeda atskleisti kitokį mus supanti miestą. Be to, nors tai yra reportažinės nuotraukos, jos nieko konkretaus nesako: matome tik ne visai aiškias detales. Šios serijos pavadinimas (kaip ir pasirinktas žanras) kalba apie viešumą ir tai galima suprasti iš tam tikrų fotografijose matomų detalių, tačiau aiškos kompozicijos nebuvimas, fotografavimas iš arti ir vientiso pasakojimo vengimas tarsi erzina žiūrovą. Tokiu būdu pastarasis masinamas į fotografijas žiūrėti vėl ir vėl, nes tokiu būdu tikiesi rasti anksčiau pražiūrėtą detalę, o gal atvirkščiai – jos neradus mąstyti, kas galėjo būti palikta paslapy ir tokiu būdu pats susikurti *viešos paslapties* vertą istoriją.

Kaip galime matyti iš aptartų atvejų analizės, LFS leidiniuose publikuojamų autorių kūryba tarsi pratęsia Lietuvos fotografijos mokyklos estetiką, publikuojant tuos autorius, kurių kūryba artima socialinės dokumentikos žanrui, kaip kad Samantos Matuizaitės, Ugniaus Gelgudos ar Visvaldo Morkevičiaus serijos. Taip pat, metraštyje bei žurnale „Fotografija“ daugiausiai rodoma LFS nario Donato Stankevičiaus kūryba, tokiu būdu jį įtvirtinant ir autonominiame fotografijos lauke. Kitaip tariant, kaip ir galima tikėtis, sąjungai aktualiausia yra jos narių kūryba.

¹¹⁸ A. Narušytė, *Lietuvos fotografija 1990 - 2010*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2011, p. 88.

¹¹⁹ A. Trakšelytė, Be pavadinimo, in: *Public Secrets*, sud. A. Trakšelytė, V. Morkevičius Kaunas: Spaustuvė Kopa, 2015, puslapiu nenurodyti.

3.3. Publikacijos apie jaunuosius fotografus kultūriniuose leidiniuose

Per 2010–2016 m. publikacijos apie jaunųjų fotografų veiklą sudarė beveik penktadalį leidinių skiriamo dėmesio fotografijai (121 straipsniai iš 570). Daugiausiai, t. y. po keturis straipsnius, yra parašyta apie Augustiną Našlėną (g. 1985) ir Indrę Šerpytę (g. 1983)¹²⁰. Iš nedidelio publikacijų skaičiaus galima daryti išvadą, kad kultūrinėje spaudoje nefigūruoja vienas ryškiausias fotografas.

3.2 pav.

Leidiny	Artnews	Bernardinai	Literatūra ir menas	7 meno dienos	Šiaurės Atėnai	Kultūros barai	370	Durys
Iš viso	42	150	51	99	15	34	14	44
jaunų	28	16	24	27	1	4	8	13

Straipsnių apie fotografų veiklą skaičius kultūriniuose Lietuvos leidiniuose 2010 – 2016 m.

Labiausiai jaunaisiais fotografais domisi „Art News“, jiems skirdamas 66 % visų publikacijų, susijusių su fotografija. Maždaug vienodai dėmesio tiek jauniems, tiek vyresniosios kartos fotografams skiria „370“ (57%) bei „Literatūra ir menas“ (47%). Tuo tarpu mažiausiai straipsnių apie jaunuosius galima rasti „Šiaurės Atėnų“ (6%) ir „Bernardinų“ (10%) publikacijose.

Straipsnių autorių analizė parodė, jog pastarieji dažnai migruoja iš vieno leidinio į kitą arba rašo itin retai, išskyrus kelis atvejus. Ilgalaike (bent dalinai) skiriančiai dėmesio jaunųjų fotografų kūrybai galima laikyti dažnai tekstus publikuojantį „Kultūros baruose“ esančią fotografijos skiltį ir ten rašantį Kęstutį Šapoką bei „Literatūros ir meno“ skiltį „Žvilgsnis pro „Vartus“ ir jos autorę Eglę Juocevičiūtę, kuri pasirinkta tema publikavo 8 tekstus. Toks skaičius tik leidžia patvirtinti hipotezę, kad jaunųjų fotografų viešinimas – itin fragmentiškas reiškinys. Tai reiškia, jog leidiniai neturi konkrečios strategijos, siekio, kad būtų nuosekliai vertinama ir reflektuojama jaunųjų fotografų kūryba.

A. Narušytė su M. Krikštopaityte, kaip artimai bendradarbiaujančios su „7 meno dienų“ leidiniu (M. Krikštopaitytė yra vyriausia redaktorė, A. Narušytė buvo vyriausioji leidinio

¹²⁰ Kiek mažiau, tris straipsnius yra parašyta apie Akvilės Anglickaitės (g. 1982), Vsevolod Kovalevskij (g. 1988); po du – Neringos Rekašiūtės (g. 1989), Arno Anskaičio (g. 1988), Roko Pralgausko (g. 1984), Joanos Deltuvaitės (g. 1981), Kristinos Sereikaitės (g. 1980), Vilmos Samulionytės (g. 1978), Alvydo Donėlos (g. 1980) ir Dariaus Vaičekausko (g. 1978). Skaičiuojami buvo tik tie straipsniai, kurie yra skirti būtent to menininko kūrybai, požiūriui aptarti, siekiant išskirti ryškiausius fotografus.

redaktorė 2014 – 2016 m., šiuo metu yra fotografijos skilties redaktorė. Taip pat, abi autorės yra VŠĮ „7 meno dienos“ dalininkės), taip pat nemažai dėmesio skyrė jauniems fotografams¹²¹. Abi menotyrininkės daugiausiai rašo apie grupines parodas ir po tekstą skiria Akvilės Anglickaitės (g. 1982) kūrybai aptarti.

Kęstutis Šapoka, dažnai rašo ne tik apie konkrečias parodas, bet ir apie šiuolaikinio meno kontekstą, jame vykstančius reiškinius (beje, ir pats autorius priklauso Lietuvos tarpdisciplininio meno sąjungai). Priešingai, Tautė Bernotaitė, dirbanti leidinio „370“ redakcijoje, plėtodama interviu žanrą pasirenka tokius autorius, kurie greičiau tikėtų kalbant apie mados fotografiją: Julija Goyd (g. 1979), Neringa Rekašiūtė (tiksliau jos ankstyvuosius darbus „The Identity Series“ bei „I DICK YOU“) ir kt. Pastarajai autorei taikomi epitetai „drąsi“, „graži“ ir subjektyvus teksto autorės požiūris rodo, kad nebūtinai jaunoji fotografė kalbinama dėl išskirtinės kūrybos. Šiuo atveju vertėtų pabrėžti tai, jog šis leidinys, kaip jau minėta, atliepia populiariąją kultūrą, tad pasirodymas jame nelemia pripažinimo autonominiame fotografijos meno lauke, greičiau priešingai.

Vertėtų atkreipti dėmesį ir tai, jog fotografijos lauko profesionalai dažnai rašo apie tuos jaunuosius menininkus, su kuriais dirba: Danguolė Ruškienė rašo apie Augustiną Našlėną, kurio parodą kuruoja, Justė Jonutytė apie Paulių Petraitį, su kuriuo kartu vykdo meninius projektus, Giedrė Legotaitė, dirbanti Lietuvos dailininkų sąjungos galerijoje „Meno parkas“, – apie tos pačios sąjungos narį Povilą Ramanauską ir t.t. Kitaip tariant, jaučiasi taikomas *savi saviems* principas, kas galbūt nėra labai blogai, suvokiant tokio elgesio motyvą ir darsyt atsiremiant į jau minėtas P. Bourdieu mintis apie galios santykį tarp socialinių veikėjų, kurie skirtingomis galimybėmis siekia tam tikrą meno bendruomenę padaryti valdančia. Puikiai, šiuo principu nepaisančiu pavyzdžiu galima laikyti Indrę Šerpytę, kuri Lietuvoje neturi panašių, prieš tai minėtų sąsajų. Taip pat, *savi saviems* principas negalioja arba galioja netiesiogiai, tokių autorių kūrybos recenzijose kaip Akvilė Anglickaitė, Arnas Anskaitis, Rokas Pralgauskas, Joana Deltuvaitė, Remigijus Venckus, Kristina Sereikaitė, Vilma Samulionytė ar Alvydas Donėla. Apie šių fotografų darbus (arba interviu) rašė tokie autoriai, kurie nėra susiję, arba susiję netiesiogiai, su aptariama paroda ar kūrybos ciklu.

Taip pat skiriasi ir autorių pripažinimo lygis, tai yra, kiek autorių ir/ar skirtingų leidinių kalba apie jų kūrybą. Pavyzdžiui, apie A. Našlėną daugiausiai straipsnių paskelbė D. Ruškienė, o publikuoja leidinys „Durs“. Tai rodo, jog fotografas nėra vertinamas ar išskiriamas kitų autorių, tad šiuo atveju svarbus ne tik publikuotų straipsnių skaičius. Lygiai tą patį galima pasakyti ir apie jau aptartos Neringos Rekašiūtės kūrybos analizę spaudoje.

---

¹²¹ Savo ruožtu, A. Narušytė parašė 6 tekstus, M. Krikštopaitytė – 4.

Taigi, aktyviausi autoriai, rašantys apie jaunosios kartos fotografų kūrybą, yra ilgamečiai šios srities profesionalai, periodiškai aptariantys kultūros ir meno aktualijas. Taip pat svarbus vaidmuo tenka ir tarpasmeniniams santykiams, kurių dėka pradedantys menotyrininkai pradeda rašyti įvairiomis kultūros temomis, dažnai susijusiomis su jaunais menininkais. Kita vertus, tie patys asmeniškumai gali trukdyti ir rodyti autorių ar leidinių neprofesionalumą: pristatomi tokie autoriai, kurių kūryba nebūtinai verta platesnio dėmesio ar analizės.

3.4. Kultūriniuose leidiniuose įvardijamos jaunųjų fotografijos tendencijos

Atlikus mokyklų ir galerijų tyrimą paaiškėjo, jog jei ne visus, tai daugelį jaunųjų fotografų sieja bendros raiškos tendencijos ir bendros temos. Iš jų galima išskirti dvi pagrindine – tai fotožurnalistikos ir atminties temas.

Visų pirma, išskirtinė fotožurnalistikos situacija Lietuvoje. Plačiausiai ją aptaria fotografai Vidmantas Balkūnas (g. 1982), kalbėdamas su Emilija Labuckaite¹²², bei savo asmenine patirtimi dalinasi buvusi VDK studentė Ieva Budzeikaitė¹²³ (g. 1992). Abu autoriai, analizuodami Lietuvos fotožurnalistiką, išskiria kelias pagrindines problemas. Visų pirma, tai Lietuvos spaudos fotografijos tradicijų nebuvimas. Tai reiškia, jog spaudoje publikuojami dažniausiai asociatyvūs ir iliustratyvūs vaizdai, trūksta profesionalumo. Taip pat, autoriai išskiria pagrindinį šio žanro tikslą – fiksuoti aplink supantį pasaulį, todėl, pavyzdžiui, šnekėdamas apie 2011 m. spaudos fotografų apdovanojimus, Vidmantas Balkūnas kritikuoja kelių apdovanotų autorių darbus dėl to, jog kadrai, fotografo nuomone, buvo režisuoti. Galiausiai, Ieva Budzeikaitė pastebi, jog spaudos fotografai Lietuvoje vengia imtis ilgalaikių projektų.

Abu autoriai yra Lietuvos spaudos fotografų klubo (rengiamo nuo 2003 m.) apdovanojimo „Auksinis kadras“ nugalėtojai. Nors V. Balkūnas per 2010 – 2017 m. laikotarpį dalyvavo tik vienoje grupinėje parodoje (2010 m. „Prospekto“ galerijoje vykusioje „Lietuvos kariuomenė fotografijoje 2009 – 2010 m.), tačiau yra gavęs daugiausiai apdovanojimų iš visų „Auksinio kadro“ konkurso prizininkų. Taigi, viena vertus, atrodo jog tradicinės galerinės erdvės, kaip ir meno kritikai, šiandieninės spaudos fotografijos nelaiko vertinga (arba mažiau

¹²² E. Labuckaitė, „Vidmantas Balkūnas: „Tikroji fotožurnalistika – ne plastmasiniai veidai su nupieštomis šypsenomis“, *Bernardinai*, [interaktyvus], 2011-09-30, [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/-/69610>.

¹²³ N. Butnoriūtė, „Ieva Budzeikaitė. Fotografija dar nevirtusi rutina“, *Bernardinai*, [interaktyvus], 2013-12-11, [žiūrėta 2018-05-14], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-12-11-ieva-budzeikaite-fotografija-dar-nevirtusi-rutina/111428>.

vertinga), juolab, kad autorius nuo 2010 m. yra pristatęs savo kūrybą beveik 20-tyje parodų¹²⁴. Kita vertus, A. Morozovo ekspozicinė veikla parodė, kad šio autoriaus kūryba yra išskirtinė, tačiau leidiniuose tai ir neatsipindi. Nors parodinėje veikloje šis žanras populiarus, pavyzdžiui, ketvirtadalis jaunųjų fotografų personalinių parodų yra spaudos fotografija, tačiau ši tema analizuojama maždaug aštuntadalyje visų tekstų apie fotografiją. Tai rodo, jog kritikams tokia fotografija nelabai įdomi, o tuo pačiu jaučiamas atotrūkis tarp praktikų ir kritikų.

Kalbant apie atminties temą, galima būtų išskirti gilinimąsi į senosios fotografijos technologijas kaip kūrybos pagrindą. Recenzuotos tokios parodos kaip 2010 m. „LT Pinhole fotografija“ Antano Mončio namuose-muziejuje¹²⁵, 2011 m. „Lomografika“ Vilniaus Fluxus ministerijoje¹²⁶. 2013 m. įkurta Lietuvos analoginės fotografijos asociacija, kuri jau ateinančiais metais surengė pirmąją savo parodą¹²⁷ (2015 m. surengta ir antroji¹²⁸), ar Petro Saulėno paroda „Atvirukas. 2005–2012 (7)“, kurią sudaro pinhole technika užfiksuoti vaizdai, eksponuoti AV17 galerijoje. Didesnio dėmesio jaunųjų menininkų kūryba susilaukė „Vartų“ galerijos organizuotose peržiūrose. Sena fotojuosta naudota Rūtos Songailaitės serijoje „Be pavadinimo“, siekiant išgauti netikėtą efektą nuotraukose¹²⁹, Roma Aukškalnytė kaip meninę išraišką renkasi fotojuostelę su seniai darytais kadrais¹³⁰.

Taigi, senosios technologijos pasirinkimas ir jos veikimas domina jaunuosius fotografus, būtent tai pastebi ir reflektuoja kultūrinė spauda. Šių technologijų sureikšminimas (ir savotiškas kultas), jaučiamas ir spaudoje esančiose analizėse: pavyzdžiui, sakoma, jog yra manoma, kad analoginė fotografija medityvesnė už skaitmeninę¹³¹, arba teigiama: „šiandien daugumai žmonių skaitmeninė technika yra darbo įrankis, o štai analoginis fotoaparatas – tai tarsi įrankis sielai“¹³². Anot šios medijos puoselėtojų, analoginės fotografijos naudojimas yra tarsi įrankis perteikti vidinius impulsus, jos pagalba atsikratoma skaitmeninės fotografijos

¹²⁴ Wikipedia, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], https://lt.wikipedia.org/wiki/Vidmantas_Balkūnas.

¹²⁵ Autorius nenurodytas, „Paroda ir knyga „LT Pinhole fotografija“ bus pristatyta Palangoje“, *Bernardinai*, [interaktyvus], 2010-01-13, [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-01-13-paroda-ir-knyga-lt-pinhole-fotografija-bus-pristatyta-palangoje/38363>.

¹²⁶ R. Kazlauskaitė, „Lomografika tarp kasdienybės ir fantastikos“, *Bernardinai*, [interaktyvus], 2011-09-01, [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-09-01-ruta-kazlauskaite-lomografika-tarp-kasdienybes-ir-fantastikos/68103>.

¹²⁷ A. Maknytė, „Pirmoji Lietuvos analoginės fotografijos asociacijos paroda“, *Bernardinai*, [interaktyvus], 2014-02-19, [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2014-02-19-pirmoji-lietuvos-analogines-fotografijos-asociacijos-paroda/114251>.

¹²⁸ A. Sutkutė, „Paroda „Procesas“, *Analoginė fotografija*, [interaktyvus], 2015-02-10, [žiūrėta 2018-03-19], <http://analoginefotografija.lt/paroda-procesas/>.

¹²⁹ E. Juocevičiūtė, „Rūtos Songailaitės išmonė“, *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2012-07-20 Nr. 3389, [žiūrėta 2018-03-19], <http://literaturairmenas.lt/2012-07-20-nr-3389/48-vaizdas-pro-vartus/58-rutos-songailaites-ismone>.

¹³⁰ L. Grybkauskaitė, „Roma Aukškalnytė: „Atmintis man tarsi medija“, *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2013-01-11 Nr. 3409, [žiūrėta 2018-03-19], <http://literaturairmenas.lt/2013-01-11-nr-3409/468-vaizdas-pro-vartus/711-laura-grybkauskaite-roma-aukskalnyte-atmintis-man-tarsi-medija>.

¹³¹ K. Sabeckis, „Nemirksinti akis“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2014-03-07 Nr. 9 (1070), [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.7md.lt/fotografija/2014-03-07/Nemirksinti-akis>.

¹³² A. Maknytė, op. cit.

savybių, tokių kaip automatizmas, greitas (o tuo pačiu ir didelis apimtimi) kūrybos procesas ir jos aktualumo praradimas, sąlygojantis susvetimėjimą. Tokiam mąstymui susiformuoti padėjo fotografo Gintauto Trimako įtaka. „Praeitis yra medžiaga su kuria dirba Trimakas: jo paties patirtys, Lietuvos istorija, senos juostos, išsaugojusios foninės radiacijos pėdsakus, senos technologijos, pasenęs ir lėtas spausdinimo procesas, jo paties negatyvų archyvas“¹³³. Du dešimtmečius dirbdamas VDA jis negalėjo nepadaryti įtakos studentams, o buvusio jo mokinio, Petro Saulėno, įkurtose studijose G. Trimakas veda praktikas ir J. Vienožinskio menų fakulteto studentams¹³⁴.

Šiuo atveju vertėtų prisiminti ir buvusio VDA studento Vsevolodi Kovalevskio darbus „Gravition“ (il. 10). Autorius mini, jog sukūręs pirmąjį šio ciklo darbą, manęs, jog jis nesigavo, tačiau kūrinys G. Trimakas sugebėjo išvelgti daugiau nei jis pats¹³⁵. Pasitelkdamas *camera obscura*, V. Kovalevskij fiksuoja pirminį šviesos šaltinį, tokiu būdu pakeisdamas kūrinio, kaip objekto, ir žiūrovo, kaip subjekto, santykį. Taip autorius kvestionuoja ir tikrovės bei iliuzijos santykį, mus supančios erdvės reliatyvumą. Taip pat, pasitelkdamas senąją technologiją – šiuo atveju, sukonstravęs iš ant porėmių užtemptų drobių kamerą – darbuose V. Kovalevskij analizuoja fotografinės technologijos prigimtį ir jos aktualumą šiandien.

Kalbėdama apie praėjusį laiką A. Narušytė teigia, kad „Praeitis pasitarnauja kaip pauzė ir patirties šaltinis, ji padeda atgauti kvapą (pavyzdžiui, bemaž visa dailė nuo renesanso iki modernizmo rėmėsi praeitimi – antikos menu).“¹³⁶ Puikiu tokios pauzės pavyzdžiu galima laikyti ir kito VDA absolvento, Dariaus Vaičekausko, darbų seriją „Dekonstrukcijos“ (il. 11). Menininkas naudoja Lietuvos fotografijos klasik(i)ų nuotraukas, jas sukarpydamas lygiais tarpais ir iš jų sukurdamas fotokoliažus. „Toku būdu simboliškai dekonstruojama ir pripažinimo, sociokultūrinio statuso sistema, kurioje vienas šalia kito atsiduria skirtingų kartų ir skirtingo (ne)pripažinimo sulaukę fotografai“¹³⁷. Tad šiuo atveju autorius analoginę fotografiją naudoja netiesiogiai – pasitelkdamas visiems gerai žinomus kadrus, D. Vaičekauskas dekonstruoja jų (ir tų darbų autorių) padėtį meno lauke. Taigi, galime pastebėti, jog išties VDA studentai kreipiami fotografijos technologijos ir istorijos refleksijų link, tai atsispindi ir parodinėje veikloje bei spaudoje.

¹³³ A. Narušytė, op. cit., p. 283.

¹³⁴ Asmeninis archyvas, 2018-01-24.

¹³⁵ D. Gambickaitė, „Kodėl Marse dangus raudonas“, *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2013-05-31 Nr. 3429, [žiūrėta 2018-05-16], <http://literaturairmenas.lt/2013-05-31-nr-3429/861-vaizdas-pro-vartus/1342-vsevolodas-kovalevskis-kodel-marse-dangus-raudonas>.

¹³⁶ A. Narušytė, op. cit., p. 277.

¹³⁷ K. Šapoka, „Dekonstruoti, perkonstruoti, rekonstruoti. Dariaus Vaičekausko paroda „Dekonstrukcijos“ Vilniaus „Prospekto“ galerijoje, *Art News*, [interaktyvus], 2012-01-16, [žiūrėta 2018-05-17], <http://artnews.lt/dekonstruoti-perkonstruoti-rekonstruoti-dariaus-vaicekausko-paroda-dekonstrukcijos-vilniaus-prospekto-galerijoje-13923>

Be abejo, tokį technikos pasirinkimą galima sieti ir su socialiniu kontekstu, atsižvelgiant dar ir į tai, jog paskutiniaisiais metais analoginė fotografija yra ypač populiari ne tik tarp fotografiją studijuojančių. Dominiko Schrey teigimu, dėl skaitmenizacijos proceso praradus tam tikras fotografijos ypatybes, šiuolaikinė medijų kultūra pradėjo fetišizuoti ir romantizuoti analoginę mediją¹³⁸. Jis įveda „analoginės nostalgijos“ apibrėžimą duodamas pavyzdį iš 2012 m. „Oskarų“ teikimų: daugiausiai apdovanojimų tais metais gavo Martino Scosese's ir Michaelo Hazanaviciaus filmai „Hugo“ ir „Artist“. Abiejuose kūriniuose ne tik naudojama ankstyvojo kino raiška, bet ir diafilmis – senoji technologija, kuomet filmas rodomas po vieną kadrą. Ši tendencija interpretuoti senąsias technologijas, anot autoriaus, matoma ir sėkmingiausių šiuolaikinių menininkų darbuose. Svetlana Boym savo knygoje „The Future of Nostalgia“ rašydama apie šiuolaikinę nostalgiją pabrėžia šios siekį sugyventi praeitį. Pasakodama apie nostalgijos istoriją, ji teigia, jog vienas postmodernumo ženklų yra persvarstyti modernumą: bėgant nuo dabartinės istorijos sugrįžti ten, kur yra aiški vertybinė skalė ir egzistuoja netgi ribos ar negalėjimas¹³⁹. Dar daugiau, senųjų technikų naudojimas gali būti siejamas su noru išsilaisvinti iš laiko, kuomet nebėra nieko negalimo (ne tik technikos prasme), kuomet vienaip ar kitaip nusiviliama dabartimi ir su šiuolaikinio žmogaus jau virtusiu įpročiu – interaktyvumu.

Atminties problematika daugiausiai reflektuojama Londone gyvenančios menininkės Indrės Šerpytės serijose „Tylos būvis“¹⁴⁰ (il. 12) ir „1944– 1991“¹⁴¹ (il. 13). Šie darbai ne tik analizuojami kitų autorių, bet apie juos kalba ir pati autorė, teigdama, jog abejuose projektuose rėmėsi atmintimi – pirmojoje reflektuodama savo išgyvenimus mirus tėvui, antrojoje – tyrinėjant archyvus¹⁴². Pirmoji serija pasakoja apie autorės tėvo, valstybės saugumo vadovo, netektį. Pasirinkti vaizduoti atskiri objektai – netiesioginės įvykio parafrazės – anot pačios autorės „[...] kvestionuoja institucinę neteisybę ir biurokratinę valstybę, kuriai mano tėtis priklausė. Nuotraukos tampa faktiniais įrodymais, kurie kelia klausimus apie jo, kaip valstybės pareigūno, ir beveidės biurokratinės sistemos identitetą.“¹⁴³ Tad šia serija, per tėvo atminimą, kvestionuojamas ir institucijos veikimas. Tuo tarpu antroji serija vaizduoja dabar jau

¹³⁸ D. Schrey, „Analogue Nostalgia and the Aesthetics of Digital Remediation“, in: *Media and Nostalgia: Yearning for the Past, Present and Future*, sud. K. Niemeyer, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2014, p. 28.

¹³⁹ Žr. S. Boym, *The Future of Nostalgia*, New York: Basic Books, 2001.

¹⁴⁰ A. Narušytė, „Tylos laipsniavimas“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2015-12-18 Nr. 45 (1151), [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.7md.lt/fotografija/2015-12-18/Tylos-laipsniavimas>.

¹⁴¹ J. Dobriakovas, „Atminties taksidermija. Indrės Šerpytės paroda „1944-1991“ Vilniaus fotografijos galerijoje“, *Art News*, [interaktyvus], 2011-09-18, [žiūrėta 2018-03-19], <http://artnews.lt/atminties-taksidermija-indres-serpytytes-paroda-1944-1991-vilniaus-fotografijos-galerijoje-12446>.

¹⁴² S. Drūlytė, „Pokalbis apie kriminalinę poetiką su Indre Šerpyte“, *Art News*, [interaktyvus], 2014-01-09, [žiūrėta 2018-03-19], <http://artnews.lt/pokalbis-apie-kriminaline-poetika-su-indre-serpytyte-22289>.

¹⁴³ Autorius nenurodytas, „Fotoreportažas iš Indrės Šerpytės parodos „1944-1991“ atidarymo Vilniaus fotografijos galerijoje“, *Art News*, [interaktyvus], 2011-08-30, [žiūrėta 2017-01-11], <http://artnews.lt/fotoreportažas-is-indres-serpytytes-parodos-1944-1991-atidarymo-vilniaus-fotografijos-galerijoje-12286>.

gyvenamuosius namus, kuriuose kadaise vykdavo žiaurūs kankinimai. Nuotraukose pateikiamos pastatų reprodukcijos be jokio fono ar nuorodų į analizuojamą laikotarpį. Vadinasi, svarbus paties pastato, kaip istorinės atminties kaupyklos, aspektas. Taip pat seriją sudaro nuotraukos vaizduojančios tas miško vietas, kuriose slėpėsi ir gyveno partizanai. Tad ši serija kalba ne tik apie atminties vietos temą, bet ir persvarsto bei interpretuoja tam tikrus praeities įvykius. Be to, autorė darbus kuria analogine technika, leidžiančia fotografiją paversti ceremonija¹⁴⁴, tai reiškia, kad I. Šerpytė pačią mediją mato kaip tam tikrą tradicijų sankaupą, kaskart reflektuojamą iš naujo. Vertėtų atkreipti dėmesį ir į tai, jog abi menininkės serijos paliečia mirties temą. Kaip analoginė fotografija, taip ir mūsų pačių gyvenimai yra neatsiejami nuo senėjimo proceso, negrįžtamai vedančio į mirtį (arba funkcionavimo galo)¹⁴⁵, tad abejuose autorės serijose analoginė fotografija išties atlieka svarbią funkciją. Skirtingai, istoriko Dominik Schrey teigimu, šiandien naudojamos analoginė technika pabrėžia ir egzistenciją: vaizduojamas tikras gyvenimas ar „siela“, kurių, kaip yra manoma, skaitmeninė fotografija neturi¹⁴⁶.

Augustino Našlėno serija „Rekviem posovietiniam sapnui“ bei „Be-tonas“ susilaukė ypatingo (teigiamo) dėmesio: per maždaug metų laiką 2012–2013 m. apie seriją rašyta leidiniuose „Duryš“¹⁴⁷, „Literatūra ir menas“¹⁴⁸, o „Nemune“¹⁴⁹ autorius pats apžvelgia šiuos savo darbus. A. Našlėno kūryba išsiskiria tuo, jog naudojamas koliažo principas. Apie daugiausiai spaudoje minėtą „Rekviem posovietiniam sapnui“ (il. 14) menininkas pasakoja: „[...] galima perskaityti istoriją apie berniuką, užaugusį Lietuvoje pirmuoju posovietiniu dešimtmečiu. Jaučiu tam laikui didelę nostalgiją – tai buvo labai įdomus ir labai keistas laikas“¹⁵⁰. Naudodamas koliažo techniką autorius bando sukurti nerealumo pripildytą atmosferą: kuomet atrodo, kad galima viskas, ir nėra aišku, kas yra tikra, o kas ne. Be to, fotografas pasirenka savo vaikystės – posovietinį – laikotarpį ir, kaip pats sako, jo kūriniuose nesvetimas nostalgijos elementas.

Vertėtų palyginti skirtingas aukštąsias baigusius bei spaudoje pasirodžiusius autorius ir jų kūrybą. Dviejų VDA „Fotografijos ir medijų“ specialybę baigusių menininkų, D. Vaičekausko ir V. Kovalevskij darbai jau aptarti. Iš aktyviai analizuojamų spaudoje menininkų

---

¹⁴⁴ S. Drūlytė, op. cit.

¹⁴⁵ D. Schrey, op. cit., p. 35.

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ D. Ruškienė, „Posovietinė egzistencija – per sapnų ir vizijų tiltą“, *Duryš*, [interaktyvus], 2012-07-26, [žiūrėta 2018-03-19], <http://duryš.diena.lt/katalogas/archyvas/2012-07-26/duryš-2012-07-26>; A. Eglinskaitė, „A. Našlėnas. Fotografuojantis siurrealistas“, *Duryš*, [interaktyvus], 2014-10 Nr. 10, [žiūrėta 2018-03-19], prieiga internete: https://issuu.com/diena/docs/2014-10_duryš.

¹⁴⁸ E. Juocevičiūtė, „Vaizdingas kalbėjimas“, *Literatūra ir menas*, Nr. 3398, p. 39.

¹⁴⁹ D. Ruškienė, „Pakilumo nostalgija... Pokalbis su fotomenininku Augustinu Našlėnu“, *Nemunas*, Nr. 32 (881), p. 3, 16.

¹⁵⁰ A. Eglinskaitė, op. cit., p. 27.

būtų galima išskirti ir Akvilę Anglickaitę bei jos darbų parodą „Ji arba yra“, pristatytą 2010 m. galerijoje „Kairė-dešinė“. Parodoje menininkė nagrinėja vizualumo sampratą pasitelkdama moteriškumą. „Ji arba yra“ sudaro dvi nuotraukos: vienoje vaizduojama pagyvenusio moteris, lyg kūdikį, ant rankų laikanti šuniuką, kitoje – jauna, į savo vilkšunį, stovintį greta, žiūrinti mergina. „Kompozicijos ir spalvos aiškiai nurodo į Dievo motinos vaizdavimo krikščionišką ikonografiją“¹⁵¹, tad menininkė tarsi kritikuoja nusistovėjusią šeimos sampratą, pateikdama „dievišką“ alternatyvą. Savaip įprastinį vaizdą interpretuoja ir tarpdisciplininio meno kūrėjas Arnas Anskaitis nuotraukų serijoje „Fotografija kaip reikšminis paviršius / 1 m²“, kurioje buvo įamžintos Vilniaus galelių sienos, siekiant suvokti „[...] pačią fotografijos galią atverti langą į menamą „reikšmingą paviršių“. Menininkas kaupė „reikšmingų“ paviršių – sienų, kurios įgalina tapti menu viską, kas tik ant jų atsiranda, – archyvą“¹⁵². Panašiai kaip D. Vaičekauskas, A. Anskaitis analizuoja meno lauko hierarchinius principus, tačiau šioje serijoje jis pasitelkia pačius meno kūrinius ir jų, kaip meno kūrinių, suvokimą.

Visiškai kitokia buvusio VDK studento, vėliau magistro studijas baigusio ir VDA „Fotografijos ir medijų“ specialybę, Alvydo Donėlos kūryba. 2016 m. Vilniaus fotografijos galerijoje autorius surengė savo pirmą personalinę parodą ir pristatė savo darbų seriją „Kultūros namai“ (il. 15). Fotografijose užfiksuoti kultūros namai iš skirtingų Lietuvos miestų reflektuoja sovietmetį ir jo (architektūrinį) palikimą, o „[...] nuorodos į kultūros politiką per kultūros namų pastatus jau pretenduoja į XX a. 9–10-ųjų dešimtmečiais Lietuvos mene įsišaknijusią institucinę kritiką.“¹⁵³ Tiesa, menotyrininkė Sandra Kovalik taip pat pastebi, jog serijai trūksta išraiškos ir dinamiškumo. Šia serija autorius permąsto praeitį, tačiau negalima nesutikti su minėta autore, jog tai daro perdėm iliustratyviai ir akivaizdžiai.

Galiausiai, itin įdomi ir skirtinga daugeliu požiūriu yra užsienyje studijavusių menininkų kūryba. Ryškiausiai spaudoje pastebima autorė Indrė Šerpytytė bei Neringos Rekašiūtės kūryba jau buvo aptarta, tačiau taip pat vertėtų paminėti ir Vilną Samulionytę. Pastarosios autorės projektas „Kosha“ (il. 16) nagrinėja Saudo Arabijos, kur serija ir buvo sukurta, vestuvių specifiką, konkrečiau – vestuvių sostus, kuriuose sėdi nuotakos šios šventės metu. Nagrinėdama V. Samulionytės darbus, Aistė Kisarauskaitė įžvelgia dvi pagrindines – moterų teisių bei laisvės apribojimo – temas¹⁵⁴. Pastaroji suvokiama, kaip vestuvių maskarado

¹⁵¹ M. Krikštopaitytė, „Vaizdai kartais geriau už žodžius“, *7 meno dienos*, Nr. 14-15 (890-891), p. 7.

¹⁵² J. Marčišauskytė-Jurašienė, „Nėra nieko anapus kalbos“, *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2012-02-10 Nr. 3366, [žiūrėta 2018-05-17],

http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20120615095942/http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3366&kas=straipsnis&st_id=19262.

¹⁵³ S. Kovalik, „Kultūros namai be jokios kritikos“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2016-10-21 Nr. 33 (1185), [žiūrėta 2018-05-18], <https://www.7md.lt/daile/2016-10-21/Kulturos-namai-be-jokios-didaktikos>.

¹⁵⁴ A. Kisarauskaitė, „Burka, *kosha* ir kiti vestuvių reikaliukai“, *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2012-04-13 Nr. 3375, [žiūrėta 2018-05-21],

(tiek musulmoniškam, tiek vakarietiškam pasaulyje) rengiamas tam, kad įtikti priimtoms normoms ir dažnai virstantis kičo kupina, „saldžios meilės“ imitavimo švente.

Apibendrinant galima teigti, jog 2010–2016 m. laikotarpiu jaunųjų menininkų veikla spaudoje recenzuojama, nors kiekis priklauso nuo kiekvienos išvardintos leidinių kategorijos, o dar labiau – nuo asmeninio teksto autoriaus ryšio su leidiniu (jo redakcija) arba pačiu fotografu. Be abejo, kiekvienas kultūrinis leidinys menininkus renkasi pagal savo interesus ir specifiką (pvz. „Art News“ – į tarpdisciplininio meno kūrėjus, „Durs“ – į Klaipėdoje vykstančias parodas ir t.t.). Be to, daugiausiai apie jaunuosius fotografus rašo šio lauko profesionalai, pradedantieji meno kritikai arba dirbantys su jaunaisiais fotografais. Kultūrinėje spaudoje plačiausiai nagrinėjama atminties tema – tai kūryba pasitelkiant senąsias technologijas (neišskiriant kūrinių turinio ar idėjos) bei praeities refleksija. Abiem atvejais, fotografai tą pačią techniką, medžiagą vertina nauju, ideologiškai ir technologiškai nebevaržomu žvilgsniu, iš vienos pusės siekdami pervertinti, reflektuoti tam tikrą praeities įvykį, iš kitos – atkurdami pačią praeitį. Tuo tarpu LFS daugiausiai dėmesio skiria tradicinės fotografijos tāsai bei naujiems autoriams, nagrinėjantiems aktualias socialines temas.

Apibendrinant menines tendencijas, visų pirma vertėtų išskirti pačios fotografijos, kaip medijos analizę, daugiausiai interpretuojamą buvusių ar esamų VDA studentų darbuose. Taip pat atminties bei socialinės temos ryškiausiai matomos LFS bei kultūrinėje spaudoje. Galiausiai tai gryniosios fotografijos bei postfotografijos, kaip lanksčios medijos, kūryba, publikuojama spaudoje bei eksponuojama skirtingose galerijose.

IŠVADOS

Atlikus jaunųjų fotografų raiškos analizę, galima daryti išvadą, jog jauniems menininkams Lietuvoje skiriama maždaug trečdalis leidinių ir ekspozicinės veiklos. Tai rodo šio meno lauko adekvatų požiūrį į jaunuosius kūrėjus. Darbe pasirinkti tradiciniai raiškos būdai (ugdymo institucijos, ekspozicinės erdvės, spauda) neatspindi viso dar besiformuojančio fotografijos lauko, tad gali būti, jog jauniems fotografams darbe analizuotos platformos nebėra tokios aktualios kaip anksčiau.

Naujų diskusijų ir sklaidos platformų alkis pastaraisiais metais jaučiamas ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje¹⁵⁵. Vis dėlto ir tradicinės platformos svarbios fotografams siekiant pripažinimo fotografijos meno lauke. Pastebėtina, kad daugiausiai dėmesio jaunieji fotografai susilaukia tokiuose leidiniuose ar institucijose, kurie yra orientuoti į šiuolaikinį meną – tai „Art News“ bei Lietuvos tarpdisciplininio meno kūrėjų sąjungos galerijoje. Nepaisant to, galima matyti, jog net ir šios išskirtos platformos nėra dominuojančios jaunųjų kūrėjų atžvilgiu, atkreipiant dėmesį į tai, jog pastarosios iš kitų viešinimo būdų išsiskiria nežymiai.

Atlikus tyrimą galima patvirtinti ir darbo pradžioje suformuluotą hipotezę, jog tikroji jaunųjų fotografų siekiamybė yra pasaulis už Lietuvos ribų, o pats Lietuvos meninis laukas tėra periferija. Be to, tyrimo eigoje paaiškėjo, jog greičiausias būdas sukaupti simbolinį kapitalą yra sulaukiant pagalbos iš tų, kurie yra seniai įsitvirtinę meno lauke bei priklausant menininkų bendruomenėms. Tačiau būtent todėl reikia stebėti, ar jaunasis fotografas patenka į tolesnį etapą – ar juo susidomi ne savos bendruomenės galerijos bei asmeniniais ar instituciniais ryšiais nesusijusi spauda.

Į pirmąjį lygmenį, tai yra tarpasmeniniais ryšiais paremtos ekspozicijos galerijose ir publikacijos spaudoje, galima sakyti, patenka Augustino Našlėno ar Donato Stankevičiaus kūryba. O ryškiausi menininkai, pristatyti įvairiuose leidiniuose ar institucijose, su kuriais jie tiesiogiai nesusiję, yra šie: Mindaugas Ažušilis, Akvilė Anglickaitė, Vsevolod Kovalevskij, Rokas Pralgauskas, Alvydas Donėla ir kiti. Trečiajam lygmeniui, kuomet kūryba pristatoma nacionalinio lygmens parodinėse erdvėse, galima priskirti Artūrą Morozovą, Indrę Šerpytę, Ugnį Gelgudą bei Geistę Kinčinaitytę. Pastaroji, pradėjusi eksponuoti savo darbus Šiaulių dailės galerijoje, kurioje dirba jos tėvas, šiuo metu galėtų būti priskirta ir ketvirtajam lygmeniui – tai patekimas į tarptautinę erdvę, kurioje menininkė pradėjo aktyviai reikštis pastaraisiais metais. Beje, darbe neanalizuotas lietuvių menininkų pristatymas užsienio kultūrinėje erdvėje

---

¹⁵⁵ J. Burton, „Director’s Foreword“, in: *Mass Effect: Art and the Internet in the Twenty-First Century*, sud. L. Cornell, E. Halter, London: MIT Press, 2015, p. 9.

lėmė, kad liko keletas neaptartų profesionalaus meno kūrėjų, tokių kaip Lina Albrikenė ar Justinas Vilutis. Šią analizę tenka palikti tolimesniems tyrimams.

Kalbant apie jaunųjų fotografų kūryboje vyraujančias tendencijas, vertėtų paminėti ir pagrindines fotografijos studijų kryptis – tai konceptuali, į šiuolaikinį meną orientuota fotografija bei gilinimasis į senąsias technologijas. Nors palyginus fotografijos studijų programas nebegalima brėžti aiškios ribos tarp kolegijoje bei universitete dėstomų studijų kokybės, vis dėlto VDA baigę studentai dažniau prisistato galerijose, o jų kūryba aptariama spaudoje, vadinasi menininkai greičiau patenka ir į aukštesnį pripažinimo lygmenį. Be to, minėtos kryptys atsispindi ir jaunųjų fotografų meninėse tendencijose, nors ir nebūtinai tik tų aukštųjų absolventų kūryboje. Pavyzdžiui, vienu ryškiausių šiuolaikinės fotografijos pavyzdžių galima laikyti Geistės Kinčinaitytės kūrybą, kuri išsiskiria konceptualumu bei originaliu meninės idėjos perteikimu. Tuo tarpu Indrės Šerpytės serijos greičiausiai telpa į abi išskirtas kategorijas. Šiuo atveju minėtas tendencijas galima apibendrinti taip: tai einamojo laiko refleksijos, ypač aiškiai pastebimos socialinėje dokumentikoje, ir naujas praeities vertinimas. Kaip pastebi Svetlana Boym, „po nostalgijos proveržio seka revoliucija“¹⁵⁶. Ši mintis apima ne tik kūrinių tematikos pasirinkimą, bet ir minėtą skaitmeninio amžiaus laiką, kuomet jaunieji menininkai stengiasi išsivaduoti iš įsigalėjusių hierarchinių meno lauko struktūrų.

Atlikus parodų analizę susidaro įspūdis, jog kultūros sektoriaus nepaveikė nei ekonominė krizė, nei kiti, darbo pradžioje įvardinti veiksniai. Priešingai, parodinė veikla tapo pasyvesnė jau po sunkmečio. Taip pat, sudarius bendrą parodinės veiklos duomenų bazę paaiškėjo, jog aktyviausiai fotografijos lauke veikia Lietuvos fotomenininkų sąjungos Vilniaus skyrius, kaip daugiausiai lietuvių parodų (ir dalyvių) surengianti organizacija. Kita vertus, Lietuvoje į jaunąją vizualiųjų menų kūrėją ir jo kūrybos skatinimą orientuojasi nebe viena organizacija, nors to poreikis ir yra jaučiamas.

---

¹⁵⁶ S. Boym, op. cit., p. 7.

PRIEDAI

Nr. 1 Interviu su Vilniaus dailės akademijos „Fotografijos ir medijų“ katedros vedėju prof. Alvydu Lukiu

2018-01-22, Vilnius, Vilniaus dailės akademija, Maironio g. 3, pokalbis truko 53 min.

Kada buvo įkurta „Fotografijos ir medijų“ katedra?

Iš pradžių, turėjome „Vaizdo studiją“, kurios programa patvirtinta 1996 m., o katedra įsteigta 1997 m.

Kokios buvo šios programos suskūrimo aplinkybės? Juk tais pačiais metais fotografijos katedra atidaryta ir Estijos dailės akademijoje.

Ko gero, reikėtų žiūrėti į priešistorę. 90-ųjų pradžioje jau buvo susidaręs rimtas kontekstas: mano geras bičiulis, Peter Linaap, kuris ir atidarė fotografijos katedrą Estijoje, buvo labai aktyvus. Jis ne tik surengė ne tik dvi bienales Sremonje, bet ir yra prisidėjęs prie *kitos* Lietuvos fotografijos populiarinimo: esame darę projektus Danijoje ir Škotijoje.

Tuo tarpu Lietuvoje grafikos katedra įkūrė laboratoriją ir mane pakvietė būti jos vedėju. Tuo metu grafikai turėjo dviejų metų fotografijos kursą, kurį dėstė Diana Stomienė. Tuomet grafikams turbūt pasirodė, kad mes *per brangiai kainuojam* ir buvo įkurta „Vaizdo studija“, kurią galėjo pasirinkti studentai iš visos akademijos – tai tapo vienu iš pasirenkamų dalykų. Iš Diuseldorfo grįžo Gintaras Čeputis, kuris taip pat inicijavo įkūrimą, o Rektorato nutarimu „Vaizdo studija“ tuomet priklausė nebe grafikos katedrai, bet vaizduojamojo meno fakultetui. Vėliau senatas nusprendė, kad negali egzistuoti toks keistas darinys. Tuo pat metu buvo nutrauktos „Dailės pedagogų“ studijos, tad „Vaizdo studija“ buvo perduota „Dailės pedagogikos“ katedrai. Tiesa, „Dailės pedagogikos“ dėstytojai pasiliko dirbti naujoje katedroje, kadangi mums buvo reikalingi bendrameniniai dalykai. Visi „Vaizdo studijos“ dėstytojai buvo atėję iš praktikos ir mes darėm tai, kas tuo metu buvo aktualu – fotografija šiuolaikiniame mene. Fotografijos sąjunga tuomet skelbėsi turinti humanistinės fotografijos tikslus, o čia, „Vaizdo studijos“ programoje, be abejonės, pagrindinė atrama buvo konceptualizmas.

Ar keitėsi ši programa po 2010 metų ir kaip?

Sakyčiau, stipriai šastelėjo į vieną šoną. Maždaug 2009 m. atsirado daug kolegijų ir nusprendėme, jog reikia fokusuotis. Atsisakėme taikomosios fotografijos ir reklamos dalykų, nes nusprendėme, kad tai gali paruošti kolegijos. Tuo metu mums atrodė, kad taikomasis menas riboja gilinimąsi į konceptus, laisvę projektiniams sprendimams ir taip toliau. Taip pat, man atrodė, kad susilpnėjo teorija ir tai, mano galva, yra pasekmė to, kad VDA neturi filosofijos katedros.

Magistro studijose mes turbūt pirmieji pradėjom naudoti meninio tyrimo savoką. Tam prisidėjo tarptautiniai ryšiai ir matymas, kad anksčiau arba vėliau menininkas turi pradėti teoretizuoti. Tad kalbant apie 2010 m. buvo daug diskusijų, ką menininkas turi daryti magistro studijose ir mes pasirinkome tą strategiją, kuris vadinasi *be teorijos, nei iš vietos*.

Paskutiniu metu pastebėjau, kad visi gabesni bakalaurai magistro studijuoti važiuoja užsienin, o magistrantūros studijomis pradėjo domėtis kolegijų absolventai. Pasitaiko ir taip, kad studijavę ar baigę aukštąsias mokyklas, stoja į kolegijas ir tada ateina į magistro studijas. Taip pat, magistro studijos tapo gana internacionalios: studijavo ar tebestudijuoja studentai iš Suomijos, Latvijos, Gruzijos, Baltarusijos, Ukrainos, Kroatijos, Graikijos.

Kokios yra eksponavimo galimybės?

Pavydim skulptoriams ir tapytojams, nes peržiūrų metu jie gali naudoti savo studijas. Tuo tarpu mes turime keturias auditorijas į kurias turi sutilpti animatoriai ir fotomedijų studentai, bendrai apie 100 žmonių. Tai tęsiasi nuo pat programos pradžios.

Vienu metu buvau „Titaniko“ galerijos taryboje, kuri sprendžia, kas gali eksponuotis tose erdvėse. Pamenu, kad vyresni menininkai būdavo paskutinėje eilėje ir studentams buvo maksimalus prioritetas, tačiau neatrodo, kad šis prioritetas išliko.

Iš kitos pusės, problema yra ta, kad studentai nesiveržia ir nėra linkę aplikuoti parodoms akademijos galerijose. Tik vienais metais buvo išsiliejusios ambicijos ir 2014 m. vyko mūsų studentų kuruota paroda „Re(z)ginys“. Katedros istorijos pradžioje, kuomet katedros patalpos buvo senųjų rūmų palėpėje, taip pat neturėjome ekspozicijos ploto, buvo naudojami senųjų rūmų rūšiai. Be to, tuo metu „Titanikas“ buvo mūsų laboratorija – nors išdaužytais langais ir šaltyje kažką kurdavom.

Skatiname studentus savarankiškai organizuoti parodas, studentai privalo paruošti

kūrybinės veiklos ataskaitą (dalyvavimas workshope, surengiant parodėlę ir t.t.) ir už tai jie gauna 5 kreditus per metus. Programoje yra modulis „Asmeninė karjeros vadyba“, kurio pabaigoje studentas turi paruošti savo portfolio. Taigi, tų skatinimo priemonių yra.

Ar galėtumėte išskirti paskutinių metų ryškiausius studentus?

2017 metais pasisekė fotografinės kūrybos atžvilgiu, nes turėjau stiprius šios raiškos studentus. Doktorantė Akvilė Anglickaitė, magistrai Marija Šaboršinitė, Alvydas Donėla, Samanta Matuzaitė, Mikko Valtari, Matas Laužadis. Kadangi teko sudarinėti Lietuvos fotografijos metraščio antrąjį numerį, dalis naudojančių fotografiją absolventų ten pateko. Beje, įtraukiau ir keletą tapytojų. Taip atsitiko dėl to, jog pamažu bandau vystyti fotografinės kultūros sąvoką. Fotografijos medija yra įgijusi naujų bruožų. Man tapo svarbus klausimas, kas yra šalia vaizdo, kokias mintis jis gali sukelti.

Nr. 2 Interviu su Vytauto Didžiojo universiteto „Naujųjų medijų meno“ katedros vedėju doc. Dr. Tomu Pabedinsku

2018-01-17, Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, Muitinės g. 7, pokalbis truko 27 min.

Kokia yra katedros misija?

Naujųjų medijų menai yra tarpdisciplininiai ir priklauso šiuolaikinio meno laukui. Misija, ko gero, apsibrėžta taip, kuo skiriasi nuo kitų. Visų pirma, išskirtinumas būtų toks, kad programa vyksta universitete. Buvo manyta, kad tai gali duoti kažką gero ir praktikam kūrėjam, nes čia yra ta vieta, kur galima gauti platų *artes liberales* išsilavinimą. Vieniems galbūt tai yra privalumas, kitiems – trūkumas, žiūrint ko tu ieškai. Jei tu nori gilintis į vieną sritį, tada aišku geriau rinktis kitas studijas, bet jei nori gauti platų išsilavinimą ir savo kūrybą įsivaizduoji ne tik meno lauke, bet apskritai plačiame kultūriniame lauke, kas manau šiuolaikiniame mene yra natūralu, tada būtų logiška rinktis studijas šiame fakultete. Net ir praktiškai matau sutikęs kolegas ar studentus, kad jos gerokai skiriasi: be abejo savo studijų tinkleliu, bet ir tai, koks yra santykis su kūryba.

Iš to platumo matau, kad seka dar vienas skirtumas: nėra vieno ar dviejų vedančių menininkų, kaip kad įprasta akademijoje. Čia ir universitetinis išsilavinimas platus, bet ir praktikos srityje studentai pamato labai daug skirtingų žmonių. Vėlgi, visai galima vertinti, bet skirtumas būtų toks.

Be to, menotyros specialybės pavadinimas pasikeitė į „Menų istorija, kritika ir medijos“. Ši programa fakultete buvo seniausia, pamatinė ir stipri, gerai vertinama. Čia galbūt buvo pagrindas, kuris leido atsispirti. Manau, kad kitos institucijos tokio stipraus pagrindo neturi. Galbūt turi fotografiją akademijoje, bet kad turėti visose menų srityse – tai irgi išskirtinumas.

Taigi, studijų programa neapsiriboja tik fotografija?

Naujosios medijos įtraukia visko ir labai plačiai, bet kalbant apie svarbiausius akcentus, tai yra fotografija, videomenas (kas be abejo, šiek tiek susiję su kinu) ir kompiuterinė grafika – kompiuterių generuoti vaizdai. Visi kiti dalykai turbūt yra mažiau paliečiami. Vizualumo čia daugiausiai.

Ar keitėsi ir kaip studijų programa nuo jos atsiradimo?

Keitėsi ir visai neseniai: jei neklystu, 2016 metais. Pagrindinis pokytis buvo tai, kad atsirado daugiau praktikų. Tiksliau, tie dalykai, kurie jau egzistavo, gavo daugiau valandų.

Kokios yra tarptautinės galimybės?

Tarptautinis bendradarbiavimas ir mainai labiausiai remiasi Erasmus+ programa. Jei galvoti ne tik apie studentus, tuomet dar kviečiame dėstyti užsienio menininkus, kurių vizito išlaidas padengia universitetas iš savo lėšų.

Kol kas turime dvi tarptautines Muzikos Produkcijos ir Mados Dizaino programas su britų UCLAN universitetu. Šio partnerinio universiteto dėstytojai nuolat atvyksta į fakultetą ir ta proga praveda po kelias paskaitas lietuvių studentams. Tačiau bendradarbiavimo sutartis, pabaigus studijas dabartiniam studentams, tikriausiai, nebus tęsiama ir šio programą vykdys tik VDU, be britų.

Ir, žinoma, būna įvairių vienkartinių tarptautinių projektų. Pavyzdžiui, šį pavasarį Kaune lankėsi UCLAN fotografijos dėstytojai su studentais, tyrinėjo Kauną, bendradarbiavo su vietiniais menininkais (pvz. Evelina Šimkute) ir kvietė prisijungti VDU MF Šiuolaikinių menų katedros studentus. Vieno mūsų studento darbai vėliau pateko į britų parengtą leidinį "Further North".

Kokios yra eksponavimo galimybės?

„101“ galerija yra universiteto galerija ir joje prioritetą yra suteikiamas studentams arba dėstytojams. Bakalauro gynimai visada vyksta universiteto patalpose, „Fotografijos pagrindų“ kursą pabaigiame galerijoje su ekspozicija, taip pat būna vienkartinių projektų su dėstytojais. Galima rodyti darbus ir kituose rūmuose: holuose ir panašiose vietose.

Ar galėtumėte išskirti ryškesnius studentus, pabaigusius šią specialybę?

Kolektyvas „Bionics“ – iki šiol matomos. Dauguma turbūt randa savo veiklą komercinėje ar tarpinėje srityje. Atvirai galiu pasakyti, kad ryškaus menininko-fotografo mes turbūt neturime.

Nr. 3 Interviu su Vilniaus dizaino kolegijos „Taikomosios fotografijos“ katedros vedėja Giedre Jokubauskaite

2018-01-30, Vilnius, Vytauto Didžiojo universitetas, Kauno g. 34, pokalbis truko 17 min.

Kada susikūrė ši specialybė?

Taikomosios fotografijos studijų programa vykdoma nuo 2010 m. rugsėjo 1 dienos. 2012-2013 m.m. buvo atlikta programos savianalizė. Studijų kokybės ir vertinimo centras (SKVC) programą akreditavo maksimaliam šešerių metų laikotarpiui

Kokios sąlygos lėmė šios specialybės susikūrimui?

Poreikis paruošti fotografus, kurie dirbtų taikomosios fotografijos srityje – kaip menininkai ar kūrėjai, bet ne tik ruošų savo leidinius ar parodas, bet ir sugebėtų techniškai tvarkingai atlikti darbą ir kad tai būtų pritaikoma.

Koks yra šios studijų programos tikslas?

Pagrindinis tikslas yra tai, kad studentas baigęs šias studijas gebėtų stipriai dirbti pritaikydamas fotografines žinias ir išmanytų fotografinius žanrus: portretinę, reportažinę, mados, reklaminę, architektūrinę fotografiją bei video raišką. Tuo ir paremta studijų programa.

Kaip keitėsi studijų programa?

Paskutiniaisiais metais minimaliai patobulindavom studijų programą ir būdavo keičiami nebent tam tikrų paskaitų pavadinimai. Taip pat, pasikeitė specialybinių dalykų apimtis, atsižvelgint į šiandienines aktualijas. Tačiau esminių pokyčių nebuvo, nes programa yra gera ir paprasčiausiai nėra prasmės kažko iš esmės keisti.

Kokios yra tarptutinės galimybės?

Vykdome Erasmus programą, bendradarbiaujame su užsienio universitetais, dėstyti atvažiuoja užsienio lektoriai, turime „Tarptautinę“ savaitę, kuomet daug paskaitų dėsto iš kitų užsienio šalių atvykę lektoriai. Mūsų dėstytojai taip pat vyksta į kitas šalis. Tiesa, kaip trūkumą

pastebėčiau tai, jog Vilniaus dizaino kolegijoje Erasmus programa nėra tokia aktyvi studentų tarpe.

Kokios yra eksponavimo galimybės?

Semestre turime du atsiskaitymus: tarpines peržiūras ir galutines. Per jas studentai turi pristatyti visų praktikių dalykų darbus. Darbai turi būti išeksponuoti paskirtose kolegijos auditorijose. Taip pat, dalyvaujame įvairiose parodose mokyklose, kolegijose, įvairiose įstaigose, kartais mus pakviečia pačios įstaigos, pavyzdžiui, Vilniaus universalinė parduotuvė „CUP“. Kolegijos galerijai paprasčiausiai nėra poreikio.

Ar turite studentų jau pabaigusių auštąsias?

Taip ir visai nemažai. Taip pat, ne vienerius metus Diplominių darbų gynimuose dalyvauja Alvydas Lukys, kuris baigiamųjų peržiūrų metu gali pasiūlyti VDK absolventams tęsti studijas VDA.

Ar galite išskirti pagrindinius skirtumus lyginant su kitomis kolegijomis?

Kauno kolegija ruošia konceptualistus, kurie gvildena įvairias menines idėjas. Tuo tarpu Vilniaus technologijos ir dizaino kolegija ruošia labiau technologiškai paruoštus specialistus. Vilniaus dailės akademija yra dar kitas segmentas, kurio kolegija negali sau užsibrėžti, nes tai yra kita kartelė. Mes esam tie, kurie apjungdami kūrybiškumą, inovacijas ir paruošdami technologiškai studentą leidžia baigusiam pasirinkti tą kryptį, kuri jį domina: meninė fotografija, žurnalistinė fotografija ir t.t. Pagrindinis tikslas yra tai, kad pabaigęs šias studijas, studentas kurdamas labai kokybišką turinį, iš to galėtų pragyventi.

Ar galėtumėte išskirti paskutinių metų ryškiausius studentus?

Darius Jakubauskas, Robertas Raudonikis, Arnoldas Ivanauskas, Lina Juškauskaitė, Vilma Deveikytė, Kamilė Džiugaitė, Kęstutis Žilionis. (Tai paskutinių dviejų metų įsimintiniausi studentai.) Taikomosios fotografijos studijas pas mus taip pat beigė žinomi fotografai:

Mindaugas Ažušilis, Andrius Penkauskas, Ieva Budzeikaitė, Arvydas Donėla, Aurimas Atkočiūnas, Norbertas Daunoravičius.

Nr. 4 Interviu su Kauno kolegijos Justino Vienožinskio menų fakulteto „Fotografijos“ katedros vedėju Petru Saulėnu

2018-01-24, Kaunas, Justino Vienožinskio menų fakultetas, A. Mackevičiaus g. 27, pokalbis truko 1 val. 15 min.

Kokios aplinkybės paskatino sukurti šią specialybę?

Studijų programos „Fotografija“ atsiradimas yra išties unikalus reiškinys, sąlygojamas aplinkoje vykstančių pokyčių. Kaip žinome, šioje epochoje keičiasi per amžius susiklostę kultūros principai ir pradeda gyvuoti nauja nepažįstama metacivilizacinė kultūra. Fotografija, šiuo metu taip pat patiria pačios fotografijos sampratos, paskirties ir technologinius pokyčius. Verta pastebėti, kad fotografijos reiškinys susijęs su tam tikromis priešstatomis, kaip tradicijos ir naujovių, kopijavimo /tiražavimo ir kūrybiškumo, masinės fotografijos kultūros ir profesionalios fotografijos. Fotografijos reiškinio sudėtingumas ir jo dinamika reikalauja nuolatinės refleksijos ir atsakingo bei aktyvaus dalyvavimo fotografijos raidoje, atsižvelgiant į tai, kad menininko kūrybinė galia, pasitikėjimas savimi ir kitais bei ambicija yra kultūros tapsmą stimuliuojantys elementai, sąlygojantys žmogiškųjų vertybių išsaugojimą, puoselėjimą ir kūrimą. Specializuotų žinių įgijimui aktualu tai, kad šiuolaikinio fotografo veiklą sąlygoja meninių paieškų, individualios raiškos, originalių idėjų kūrimo bei technikos valdymui reikalingi gebėjimai, būtina meistrystė ir žinojimas, o tai pasiekti įmanoma tik studijuojant. Tai ir buvo filosofinis studijų programos „Fotografija“ atsiradimo pagrindas, sudarantis prielaidas sukurti studijų programą, derinančią savo turinyje teorines ir technologines žinias ir praktiką, kas atitinka aukštųjų neuniversitetinių studijų paskirtį.

Be to, programos sukūrimą paskatino tai, jog akademija atsisakė meistrystės. Bandom padalinti programą per pusę į technologines ir teorines žinias, kadangi mums rūpi, kad neišnyktų fotografijos studijos ir jos išmanymas. VDA turi platų teorinį lauką, o mes bandome išsaugoti grynąją fotografiją. Fotografinis laukas yra labai gilus, o norint įsigilinti, tenka siaurinti programą. VDU yra geras to pavyzdys, nes jie turi labai didelį plotį, o mes – didelį gylį.

Kokie yra pagrindiniai šios programos skirtumai nuo kitų institucijų?

Studijų programos „Fotografija“ unikalumas pasiremia sukurta galimybe studentams kurti ne tik motyvuotus skaitmeninės fotografijos ir vaizdo darbus, bet ir gilintis į didelio formato ir analoginės fotografijos technikas. Kaip pažymėjo tarptautiniai ekspertai, programą akreditavę 6

metams, tai yra ir tarptautinio lygio studijų galimybė.

Ar nuo studijų įkūrimo keitėsi studijų programa?

Ji nuolat keičiasi. Daugiausiai keičiasi turinys, tačiau ne kardinaliai: kuriamos naujos užduotys, tobulinami studijų rezultatai ir panašiai. Studijų programa „Fotografija“ atsisakė specializacijų, o tai jau studijų plano korekcijos.

Šiuo metu derinama sutartis su vienu Suomijos universitetu dėl dvigubo studijų baigimo diplomo, kas atvers naujas galimybes studentams stoti į Helsinkio dailės akademiją ar Alto universitetą ir ten studijuoti nemokamai.

Kokios yra eksponavimo galimybės?

Kauno kolegijos J.Vienožinskio menų fakultete kūrybinių darbų eksponavimo galimybės yra labai geros. Turime „Pelėdų kalno“ galeriją ir taip pat įkūrėme fotografijos galeriją „Bright & Showy“. Pastaroji jau dvejus metus vykdo meninį-edukacinį projektą, kurio metu eksponuoti darbų ir studentams skaityti paskaitų atvyksta profesionalūs Lietuvos ir užsienio fotografai. Pristatydami savo kūrybą bei dalindamiesi įžvalgomis apie fotografiją apskritai, menininkai siekia įtraukti studentus, būsimus kolegas, į visapusišką dialogą. Gyvas santykis tarp pripažintų profesionalų ir savo kelią dar tik pradedančių jaunųjų įkvepia tiek vienus, tiek kitus. Šioje galerijoje savo kūrybinius ieškojimus pristato ir studentai.

Tikslinga būtų pasakyti, kad semestro peržiūros, kurių metu visi trys kursai pristato savo projektus ir kūrybinius ieškojimus, taip pat eksponuojamos abiejose galerijose ir kitose kolegijos erdvėse. Ekspozicijos parengiamos laikantis eksponavimo kultūros ir reikalavimų.

Kokias turite tarptautines galimybes?

Kauno kolegijos J.Vienožinskio menų fakultete sudarytos visos galimybės dalyvauto judumo programose. Tiek dėstytojai, tiek „Fotografijos“ katedros studentai yra aktyvūs dalyvaudami erasmus programoje, ir kitose veiklose – jie dalyvauja įvairiuose renginiuose, parodose, projektuose, kūrybinių aplankų („portfolio“) peržiūrose ir panašiai. Dėstytojų vizitai yra efektyvūs, jų metu ne tik pravedamos paskaitos pagal patvirtintą programą, dėstytojams deleguojamos užduotys, padedančios plėtoti tarpinstitucinį bendradarbiavimą.

Dalyvaujame tarptautiniame rezidencijų projekte (kartu su Suomija, Anglija, Belgija ir Slovakija), kuris suteikia galimybę studentams keliauti per skirtingas šalis.

Tarptautiškumas mums svarbus ir parodų atžvilgiu, nes vienas iš mūsų tikslų yra tai, kad studentų darbai būtų kuo daugiau parodyti įvairiose plotmėse. Tam neturime jokio finansavimo, tačiau patys ieškome, kaip galėtumėme keistis parodomis su kitomis šalimis. Praeitais metais Gdanskio kultūros archipelagas visą mėnesį skirtingose miesto vietose rodė mūsų studentų darbus. Tai leidžia studentams kaupti savo kūrybinius aplankus („portfolio“) ir pamatyti, kaip jų kūrybiniai sprendimai suprantami ir atkoduojami kitų šalių kultūroje.

Ar galėtumėt išskirti ryškiausius studentus?

Ryškiausi studentai dalyvauja įvairiuose projektuose, kūrybinėse dirbtuvėse, studijuoja magistrantūroje arba vysto savo verslą.

Galima būtų paminėti visą būrį tokių jaunų talentingų žmonių:

pavyzdžiui, Šarūnas Kvietkus, kolegiją baigiantis šiais metais, dalyvaujantis tarptautiniame tęstiniame projekte Portugalijoje „Parallel“, atstovauja Lietuvą fotografijos srityje; pristatytas Antano Smetonos vardo stipendijai už pasiekimus meno srityje gauti;

2017 metais diplomantui Justui Gudeikai (DF) įteikta J.Zikaro premija (JVMF). Jis šiuo metu studijuoja VDA magistrantūroje;

Įvairių fotožurnalistikos konkursų laimėtoja Justina Butkutė (2017 metų absolventė);

Deimantė Dubauskaitė (2016 metų absolventė), tapusi komercinės fotografijos atstove bei fotografuojanti interjerus, maistą ir madą.

Svarbu paminėti, kad visas būrys jaunų būsimų menininkų kūrybingai dirba ir aktyviai studijuoja: Ernestas Tatlauskas, Viktorija Karpovaitė, Edvinas Montvilas, Diana Puraitė, Gabrielius Kavaliauskas, Vakarė Špiliauskaitė ir daugelis kitų. Apskritai, svarbu tai, kad maždaug 80% baigusių vienaip ar kitaip užsiėmą fotografija.

Nr. 5 Interviu su Vilniaus technologijų dizaino kolegijos „Medijų“ katedros vedėja dr. Dalia Matijkiene

2018-01-22, interviu vyko telefonu pagal respondentės pageidavimą

Kokia yra katedros misija?

Medijų katedra turi dvi studijų programas. Viena vadinasi „Fotografijos technologijos“, o kita – „Multimedijos dizainas“. Fotografijos specialybės studentų programa nukreipta į amato išmanymą, tačiau baigiamųjų darbų peržiūros metu vertinama ir meninė pusė.

Kaip keitėsi studijų programa?

Plačiau atsakyti galėtų Rasa Valujavičienė

Kokios yra tarptautinės galimybės?

Yra Erasmus programa bei komercinė programa, kurios pagalba studentai gali atvykti studijuoti į kolegiją. Tiesa, atvažiuojančių yra mažiau. Taip pat, vykdomė Švietimo ministerijos projektą, kuomet visą kursą dėstyti pakviečiamas vienas žmogus iš užsienio.

Kokios yra ekspozicinės galimybės?

Parodas darome su reklamos tikslais įvairiose vietose: viešose erdvėse, mokyklose įstaigose. Taip pat, dalvaujame „Dizaino dienos“, turime erdvius koridorius savo universitete, tad čia parodos vyksta nuolatos.

Ar galėtumėte išskirti ryškiausius studentus?

Visą sąrašą pateikti gali R. Valujavičienė

Nr. 6 Interviu su buvusia Šiaulių universiteto „Audiovizualinio meno“ vedėja doc. Regina Šulskyte

Interviu vyko klausimus nusiuntus elektroniniu paštu, pagal respondentės pageidavimą, atsakymai gauti 2018-02-13

1. Kokia yra studijų programos misija, kokiomis aplinkybėmis susikūrė?

Audiovizualinio meno studijų programos tikslas – rengti audiovizualinio meno specialistus: suvokiančius medijų reikšmę komunikacijai; gebančius kritiškai vertinti aktualius meno reiškinius; integruojančius vaizdo bei garso technologijas; gebančius kurti individualiai ir komandoje profesinėje veikloje ir socialiniuose kontekstuose.

Siekiant šio tikslo ugdomos bendrosios ir profesinės kompetencijos, siejamos su numatomais studijų rezultatais.

Baigę studijas Audiovizualinio meno studijų programą meno studijų bakalaurai gebės:

1. Įsisavinti žinias apie audiovizualinį meną, plėtoti meninės praktikos įgūdžius, tinkamai pasirinkti meninės raiškos priemones.
2. Išvelgti ir vertinti aktualius meno reiškinius šiuolaikiniuose Vakarų ir Lietuvos meno projektuose ir taikyti įgytas žinias bei gebėjimus tarpdalykinėse studijose, profesinėje veikloje ir socialiniuose kontekstuose.
3. Analizuoti ir interpretuoti šiuolaikinio meno reiškinius, žinos meno tyrimų pagrindus, gebės pristatyti tyrimo duomenis, strategijas, spręsti meninės kūrybos problemas.
4. Kurti profesinės veiklos viziją, kūrybinių darbų aplanką (portfolio), kūrybiškai taikyti naujausią informaciją įgyvendinant audiovizualinio ir tarpdisciplininio meno projektus.
5. Įgyti meninės socialinės patirties, toleruos kitų nuomonę, įgaus viešo kalbėjimo įgūdžių, aiškiai formuluos savo idėjas bei pristatys jas kolegoms, potencialiems užsakovams ir nespécialistų auditorijai.
6. Suvokti medijų reikšmę komunikacijai, gebės kurti individualiai ir komandoje.
7. Savarankiškai planuoti mokymosi ir kūrybos procesą, pasirinkti tobulinimosi kryptį, gebės naudotis kūrybinių atradimų ir meninių tyrimų žiniomis.
8. Suvokti medijų meno svarbą kultūrai, moralinę atsakomybę už savo veiklos ir jos rezultatų poveikį visuomenei.

2. Į ką specializuojasi ši studijų programa?

Specializacijos:

Fotografijos

Video

Animacijos

Garso

3. Ar galėtumėte plačiau apibūdinti studijų programą?

Studijų programai įgyvendinti skirta – 240 ECTS kreditų (6400 val.). Nuolatinių studijų trukmė – 4 metai. Studijų programos tikslams ir studijų rezultatams pasiekti nematytos 576 val. teorinėms paskaitoms, 80 val. pratyboms ir 1480 val. laboratoriniams darbams. Teorinėse paskaitose suteikiamos žinios reikalingos teoriniam analitiniam mąstymui, pratybos ir laboratoriniai darbai įtvirtina praktinius gebėjimus būtinus dirbant audiovizualinio meno srityje. *Audiovizualinio meno* studijų programoje vyrauja tarpdisciplininis požiūris į video, audio, fotografiją bei kompiuterinę grafiką, siekiama minėtų sričių derinimo. Programa sudaryta vadovaujantis integraliais dalykų ryšiais ir studijų nuoseklumo logika, išlaikant nustatytas proporcijas tarp atskirų studijų programos dalykų grupių ir dalykų tarpusavyje.

Programos paskirtis - rengti audiovizualinio meno menininkus, gebančius taikyti tradicines bei naujų medijų technikas kuriant foto, video meno darbus. Asmenys, įgiję audiovizualinio meno bakalauro laipsnį, gebės naudotis analogine ir skaitmenine foto, video bei garso technika, taikomąja programine įranga, išmanys esminius fotografijos, video meno ir naujų medijų kūrybos principus.

Studijų metu įsisavinamos žinios ir gebėjimai kompiuterinės grafikos, animacijos, garso dizaino, leidybos, interneto technologijų bei meno vadybos srityse.

Karjeros galimybės

Įgiję audiovizualinio meno bakalauro kvalifikacinį laipsnį, asmenys gali dirbti kūrybinį darbą reklamos agentūrose, televizijos, radijo ir garso įrašų studijose, spausdintinės ir internetinės leidybos srityse, muziejuose, meno galerijose ir kt.

Absolventai galės tęsti studijas meno studijų krypties magistrantūros studijų programose.

4. Ar ir kaip keitėsi studijų programa nuo jos sukūrimo?

Nuolat vyksta pokyčiai kiekvienoje studijų programoje. Paskutinis pokytis įvyko m. AVM programos keitimo tikslai:

1. Tarptautinės savianalizės ekspertų rekomendacijos.
2. Universiteto vadovų pasiūlymas sutrumpinti studijų trukmę iki 3,5 metų.

AVM studijų programa koreguota atsižvelgiant į:

1. Savianalizės ekspertų pastabas (buvo reikalaujama įvesti modernias meno ir mokslo technologijas pristatančių/analizuojančių dalykų; sustiprinti garso technologijų bloką;
  - a. *Project Mapping, Video Mapping*
  - b. *Akcentas pažangiosioms naujosioms medijoms: informatikai, internetui, animacijai (flash animacija)*
  - c. *Instaliacijos menas ir performansas*
  - d. *šiuolaikinis žiniatinklio dizainas (Web dizainas) ir programos, mobilios medijos, transmedijos*
  - e. *Kursas apie: biotechnologijų menas, robotika, kodo menas, interneto menas, multimedijų performansai ar kibernetiniai performansai, dėvimos išmaniosios technologijos, mobiliųjų*

technologijų menas, transmedija ir kt.) - meno istorijoje, internetiniuose dalykuose ir audiovizualinio meno technologijose.

2. Šiaulių universiteto rekomendacijas trumpinti studijų programą iki 3,5 m. Programos kreditų išdėstymą ir sandarą keičiant vadovautasi dokumentu „Dėl bendrųjų studijų vykdymo reikalavimų aprašo patvirtinimo” (2016 m. gruodžio 30 d. Nr. V-1168);
3. Kitų pasaulio universitetų, vykdančių panašias studijas pavyzdžių analizės rezultatus;
4. Neformalią absolventų ir studentų nuomonę.
5. Menų katedros posėdyje dalyvavusių dėstytojų pastabas, o taip pat Studijų programų priežiūros komiteto pastabas ir pasiūlymus.

Pirmieji metai - medijų meno suvokimo ir technologijų valdymo pagrindų įsisavinimas, medijų sistemos įrangos ir programinės įrangos pagrindiniai principai, žinios, kaip sukurti garsą ir vaizdą, kompiuterinė grafika ir įvadas į animaciją. Taip pat istorinės žinios, medijų meno pavyzdžiai, teorijos bei socialinių, kultūrinių, ekonominių, politinių ir technologinių pokyčių suvokimas ir jų įtaka medijoms.

II kursas – studentai sutelks dėmesį į taikomąjį technologijų panaudojimo pobūdį animacijoje, fotografijoje ir video mene, garso studijose. Taip pat įgys specifinių technologinių ir meno žinių, įgyvendindami individualias praktines užduotis. Įgys meno istorijos žinių.

Trečiaisiais metais – sutelks dėmesį į naujas specifines medijų meno kūrybines veiklas, meninių tyrimų metodus ir metodologiją, grupinių kūrybinių projektus įvairiose meno erdvėse, vadybos praktikas.

Ketvirtieji metai – bakalauro baigiamasis darbas. Šį svarbų projektą vykdys savarankiškai, pademonstruoti savo gebėjimą taikyti teorines ir praktines žinias.

5. Ar ir kokios yra tarptautinės galimybės?

Trumpai. ŠU susiformavo platus užsienio partnerių tinklas, apimantis Europą, Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos, Kazachstano, Kirgizijos, JAV, Kanados, Kolumbijos, Korėjos valstybes. AVM specialybės studentams sudaryta galimybė vykti į mainų programas, turi galimybę atlikti *Erasmus* praktiką. Tai laikotarpis, praleistas *Erasmus* programoje dalyvaujančioje ES įmonėje ar organizacijoje, kurio metu studentams sudaromos sąlygos įgyti

tarptautinės profesinės patirties, konkrečių praktinių įgūdžių, stiprinti bendravimo (taip pat ir užsienio kalba) gebėjimus.

Vykdomi įvairūs meno projektai (parodos, meno festivaliai, plenerai) su kitomis užsienio aukštosiomis mokyklomis, pvz. ESAD Portugalijoje; Norvičo meno ir dizaino aukštoji mokykla D. Britanijoje, Tomo Bato universitetas Zline, Čekijoje; Chonnou valstybinis universitetas Pietų Korėjoje. Ne pagal *Erasmus* mainų programą: Menų ir dizaino fakultetas Aalto universitete Suomijoje ir kt.

6. Kokias katedra turi eksponavimo galimybes, ar vyksta studentų parodos?

Studentai turi galimybę eksponuoti savo kūrinius Zubovų galerijoje MF pastate (Aušros al. 50), ŠU Dailės galerijoje. Dažnas reiškiny – studentų parodos visuomeninėse erdvėse (bibliotekose, mokyklose ir kt.). Apklausos duomenimis 75,0% studentų pažymėjo, kad jiems pakanka informacijos apie renginius, 87,5% studentų teigia, kad dėstytojai skatina juos dalyvauti, 81,3% - kad dėstytojai padeda jiems dalyvauti kūrybinėje veikloje. Studentai įgyja organizacinių gebėjimų, vadybos patirčių kartu su bendrojo lavinimo mokiniais organizuodami kasmetinį medijų meno festivalį. Kurdami didelės apimties kūrinius (eksponuoja Šiaulių galerijose), studentai motyvuoja, vadovauja ir supažindina mokinius su medijų technologijomis ir meninėmis aktualijomis. 43,8% AVM studentų jau yra dalyvavę parodose, konkursuose.

Pažymėtina, kad studentai dalyvavo parodose ir 2015-2017 m. (galėčiau surinkti informaciją, jei būtina). Bet manau, kad vaizdas aiškus ir iš šių duomenų.

7. Kokios priežastys lėmė, kad ši programa uždaroma?

Sumažėjo stojančiųjų skaičius. Nors 2014 m. priimtųjų skaičius nežymiai išaugo, galima daryti prielaidą, kad mažėjantį pateikusiųjų prašymų ir priimtųjų skaičių lėmė bendra Lietuvos demografinė situacija. Lietuvos statistikos departamento duomenimis: emigravęs 15-19 metų jaunimas 2009 m. – 1118, 2013 m. – 2502; emigravęs 20-24 metų jaunimas 2009 m. - 2314, 2013 m. – 7684. Potencialaus studentiško amžiaus jaunimo 2009-2013 m. emigravo 60540. 2011 m. duomenimis Lietuvos AM studijavo virš 170 tūkst. daugiausiai jauno amžiaus (iki 24

metų amžiaus) studentų. Pastaraisiais metais studentų skaičius mažėjo ir prognozuojama, kad iki 2020 m. sumažės darbeveik 20 %.

Kas dar lėmė studentų mažėjimą (mano asmenine nuomone):

1. Aukštojo mokslo reformos ir iki reformos periodu nuolat viešoje erdvėje eskaluojama negatyvi nuomonė apie Šiaulių universiteto studijų kokybę, apie tai, kad bus panaikintas universitetas. Kas norėtų stoti į universitetą, kuris bus panaikintas?
2. Kai buvo atidaryta medijų specialybė Kaune VDU, kasmet ženkliai mūsų studijų programoje stojančiųjų mažėjo, o VDU - stojančiųjų skaičius nuolat augo.
3. Dažnai bendraujant su gimnazijų mokiniais, pastebėjau, kad juos žavi AVM studijų programa, jos siektini rezultatai, bet dauguma jaunų žmonių akcentuoja, kad jiems geriau studijuoti Vilniuje arba Kaune, nes patys miestai yra patrauklesni.

Nr. 7. Parodų, vykusių 2010 – 2017 m. dalyvių skaičiaus lentelė

Parodų ir dalyvių skaičius																		
	2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017			
Galerijų grupė	<i>Parodų</i>	<i>Dalyvių</i>	<i>Parodų</i>	<i>Dalyvių</i>	<i>Parodų</i>	<i>Dalyvių</i>	<i>Parodų</i>	<i>Dalyvių</i>	<i>Parodų</i>	<i>Dalyvių</i>	<i>Parodų</i>	<i>Dalyvių</i>	<i>Parodų</i>	<i>Dalyvių</i>	<i>Parodų</i>	<i>Dalyvių</i>	<i>Viso</i>	<i>Viso</i>
	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>sk.</i>	<i>parodu</i>	<i>dalyvių</i>
<i>LFS Kaunas</i>	7	17	13	42	8	20	12	26	13	39	11	50	9	38	9	10	82	242
<i>LFS Klaipėda</i>	7	39	8	53	4	21	2	12	2	7	14	42	7	11	12	23	56	208
<i>LFS Vilnius</i>	31	90	23	75	21	52	17	85	25	76	18	48	13	63	17	21	165	510
<i>LTMKS</i>					1	2	1	1	9	15	8	12	2	3	5	7	26	40
<i>Kitos galerijos</i>	23	90	27	110	34	81	22	35	28	78	30	64	36	98	34	69	234	625
<i>Viso</i>	68	236	71	280	68	176	54	159	77	215	81	216	67	213	77	130	563	1625

Nr. 8 Parodų, vykusių 2010 – 2017 m. dalyvių skaičiaus pagal amžiaus grupes lentelė

Jaunieji ir nejaunieji menininkai																		
	2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		Viso	
Galerijų grupė	Jaun.	Nejaun.	Jaun.	Nejaun.	Jaun.	Nejaun.	Jaun.	Nejaun.	Jaun.	Nejaun.	Jaun.	Nejaun.	Jaun.	Nejaun.	Jaun.	Nejaun.	Jaun.	Nejaun.
<i>LFS Kaunas</i>	0%	100%	31%	69%	60%	40%	8%	92%	28%	72%	60%	40%	11%	89%	30%	70%	31%	69%
<i>LFS Klaipėda</i>	36%	64%	40%	60%	48%	52%	25%	75%	57%	43%	24%	76%	64%	36%	13%	87%	35%	65%
<i>LFS Vilnius</i>	29%	71%	39%	61%	52%	48%	11%	89%	18%	82%	44%	56%	8%	92%	19%	81%	26%	74%
<i>LTMKS</i>					100%			100%	47%	53%	67%	33%	33%	67%	57%	43%	55%	45%
<i>Kitos galerijos</i>	31%	69%	51%	49%	44%	56%	43%	57%	28%	72%	44%	56%	41%	59%	35%	65%	40%	60%
<i>Viso</i>	29%	71%	43%	58%	49%	51%	18%	82%	27%	73%	45%	55%	27%	73%	29%	71%	34%	66%

Nr. 9. Parodų, vykusių 2010 – 2017 m. dalyvių skaičiaus, lietuvis ir užsienio santykio lentelė

Lietuvos ir užsienio menininkai																		
	2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		Viso	
Galerijų grupė	Lietuva	Užsienis	Lietuva	Užsienis	Lietuva	Užsienis	Lietuva	Užsienis	Lietuva	Užsienis	Lietuva	Užsienis	Lietuva	Užsienis	Lietuva	Užsienis	Lietuva	Užsienis
<i>LFS Kaunas</i>	35%	65%	31%	69%	50%	50%	62%	38%	72%	28%	90%	10%	87%	13%	30%	70%	64%	36%
<i>LFS Klaipėda</i>	85%	15%	100%	0%	100%	0%	100%	0%	100%	0%	100%	0%	82%	18%	87%	13%	95%	5%
<i>LFS Vilnius</i>	61%	39%	93%	7%	73%	27%	96%	4%	89%	11%	63%	38%	52%	48%	71%	29%	77%	23%
<i>LTMKS</i>					100%	0%	100%	0%	100%	0%	83%	17%	33%	67%	57%	43%	83%	18%
<i>Kitos galerijos</i>	73%	27%	59%	41%	49%	51%	63%	37%	35%	65%	52%	48%	50%	50%	42%	58%	53%	47%
<i>Viso</i>	68%	32%	72%	28%	63%	37%	84%	16%	67%	33%	74%	26%	59%	41%	55%	45%	68%	32%

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1. 1.1 pav. Duomenys apie studentus, baigusius fotografijos bakalauro studijas.
2. 1.2 pav. Duomenys apie studentus, baigusius fotografijos magistro studijas.
3. 2.1 pav. Parodų, vykusių 2010 – 2017 m. dalyvių skaičius.
4. 2.2 pav. Parodų, vykusių 2010 – 2017 m. dalyvių skaičius pagal amžiaus grupes.
5. 2.3 pav. Parodų, vykusių 2010 – 2017 m. dalyvių skaičius, Lietuvos ir užsienio santykis.
6. 3.1 pav. Fotografų skaičius leidinyje „Lietuvos fotografija“ 2010 – 2016 m.
7. 3.2 pav. Straipsnių apie fotografų veiklą skaičius kultūriniuose leidiniuose 2010 – 2016 m.

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

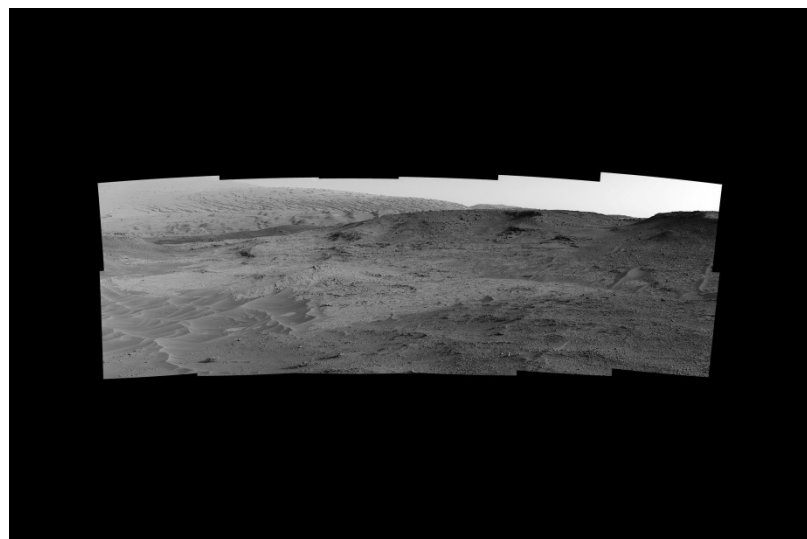
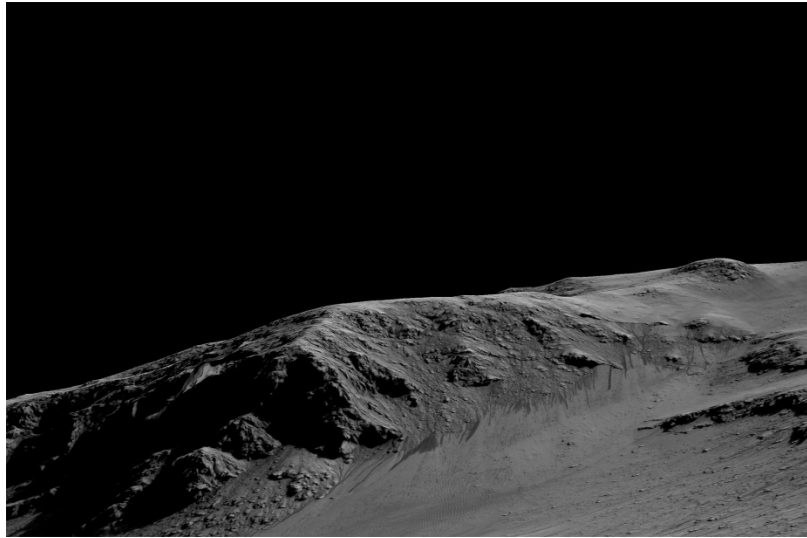
1. A. Morozovas, „Karas Ukrainoje“, 2014 – 2016, fotografija, autoriaus nuosavybė.
2. G. Kinčinaitytė, „Tu priklausai man“, 2014 – dabar, fotografija, autorės nuosavybė.
3. M. Ažušilis, „Happiness in Lithuania“, 2011 – 2012, fotografija, autoriaus nuosavybė.
4. N. Rekašiūtė, „Jie laimėjo loteriją“, 2015, fotografija, autorės nuosavybė.
5. S. Matuizaitė, „Beje“,
6. D. Stankevičius, „Perpardavimas“, 2014, fotografija, autoriaus nuosavybė.
7. D. Stankevičius, „Seni vairuotojai“, 2013 – 2014, fotografija, autoriaus nuosavybė.
8. U. Gelguda, „Kriminaliniai peizažai“, 2008 – ?,
9. V. Morkevičius, „Public Secrets“, 2013 – 2015, fotografija, autoriaus nuosavybė.
10. V. Kovalevskij, „Gravition“, 2009 – 2013, instaliacija, autoriaus nuosavybė.
11. D. Vaičekas, „Dekonstruktijos“, 2008 – dabar, fotografija, autoriaus nuosavybė.
12. I. Šerpytė, „Tylos Būvis“, 2006, fotografija, autorės nuosavybė.
13. Indre Šerpytė, „1944 – 1991“, 2009 – dabar, instaliacija, autorės nuosavybė.
14. A. Našlėnas, „Rekviem posovietiniam sapnui“, 2009 – 2014, fotokoliažas, autoriaus nuosavybė.
15. A. Donėla, „Kultūros namai“, fotografija, autoriaus nuosavybė.
16. Vilma Samulionytė, „Kosha“, 2010 – 2011, fotografija, autorės nuosavybė.

ILIUSTRACIJOS

1. A. Morozovas, „Karas Ukrainoje“, 2014 – 2016, asm. autoriaus archyvas

2. G. Kinčinaitytė, „Tu priklausai man“, 2014 – dabar, asm. autorės archyvas

3. M. Ažušilis, „Happiness in Lithuania“, 2011 – 2012, *Lens Culture*, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-25], <https://www.lensculture.com/articles/mindaugas-azusilis-happiness-in-lithuania>

4. N. Rekašiūtė, „Jie laimėjo loteriją“, 2015, asm. autorės archyvas

5. S. Matuizaitė, „Beje“, 2013 – dabar, asm. autorės archyvas

6. D. Stankevičius, „Perpardavimas“, 2014, asm. autoriaus archyvas

7. D. Stankevičius, „Seni vairuotojai“, 2013 – 2014, asm. autoriaus archyvas

8. U. Gelguda, „Kriminaliniai peizažai“, 2008 – 2011, in: *Kriminaliniai peizažai*, sud. M. Matulytė, Vilnius: Artbooks, 2011, p. 19-22.

Gyvenimą nuo mirties skyrė trys sekundės

Kaimo naktys virto košmaru

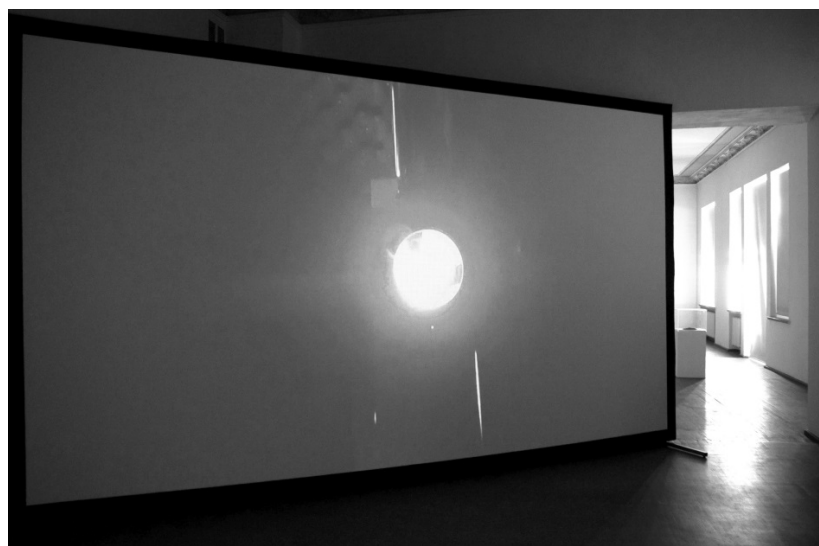
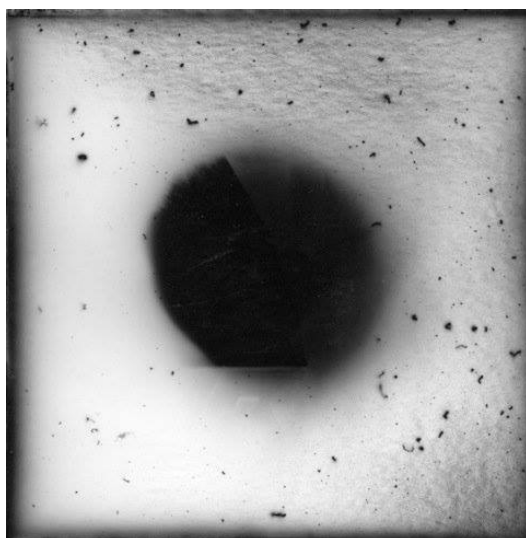

Senukus naktį puolė dvikojai žvėrys

9. V. Morkevičius, „Public Secrets“, 2013 – 2015, asm. autoriaus archyvas

10. V. Kovalevskij, „Gravition“, 2009 – 2013, asm. autoriaus archyvas

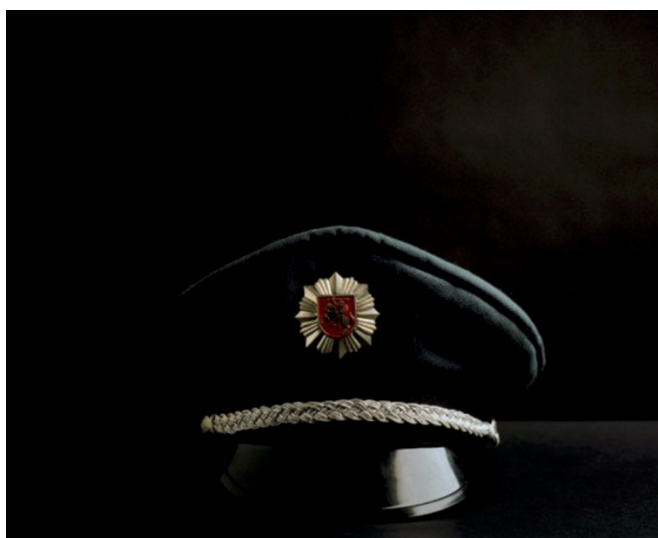
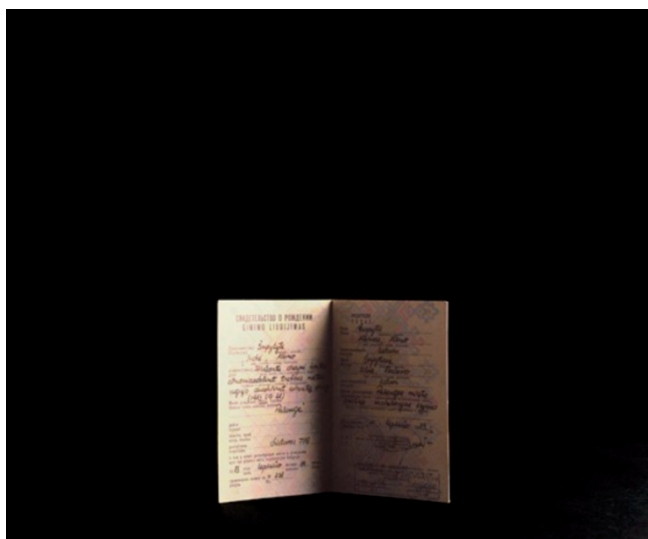
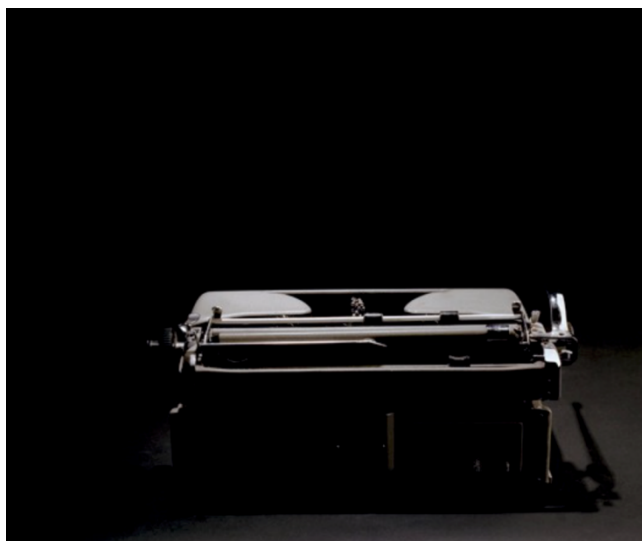

11. D. Vaičekas, „Dekonstrukcijos“, 2008 – dabar, *Photo Klaipėda*, [interaktyvus],
[žiūrėta 2018-05-25], <http://photoklaipeda.lt/darius-vaicekauskas>

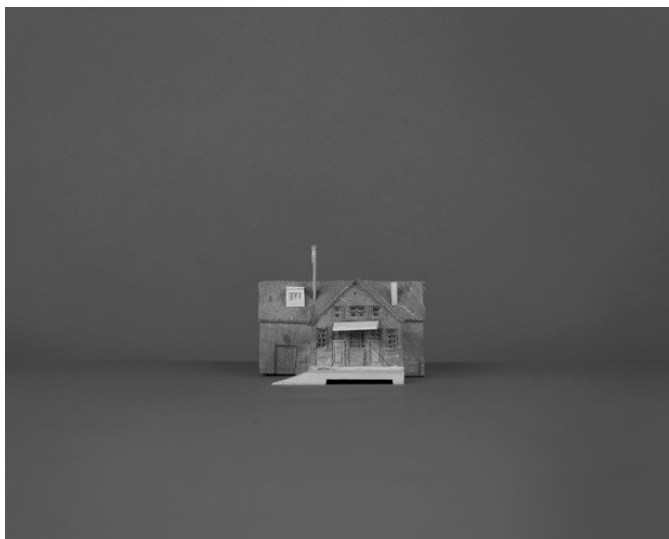

12. I. Šerpytė, „Tylos Būvis“, 2006, asm. autorės archyvas

13. I. Šerpytytė, „1944 – 1991“, 2009 – dabar, asm. autorės archyvas

14. A. Našlēnas, „Rekviem posovietiniam sapnui“, 2009 – 2014, asm. autoriaus archyvas

15. A. Donėla, „Kultūros namai“, 2014 – dabar, asm. autoriaus archyvas

16. Vilma Samulionytė, „Kosha“, 2010 – 2011, asm. autorės archyvas

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Autorius nenurodytas, „Fotoreportažas iš Indrės Šerpytės parodos „1944-1991“ atidarymo Vilniaus fotografijos galerijoje“, *Art News*, [interaktyvus], 2011-08-30, [žiūrėta 2017-01-11], <http://artnews.lt/foto-reportazas-is-indres-serpytes-parodos-„1944–1991“-atidarymo-vilniaus-fotografijos-galerijoje-12286>.

Autorius nenurodytas, „If the wind changes, you'll stay like that! The hilarious pictures that show models' faces being blasted with an industrial hair dryer“, *Daily Mail*, [interaktyvus], 2012-05-22, [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2148162/If-wind-changes-youll-stay-like-The-hilarious-pictures-models-faces-blasted-industrial-hair-dryer.html>.

Autorius nenurodytas, „Kauno fotografijos galerija meno mugėje „Art Vilnius'16“ pristato Donato Stankevičiaus darbus“, *Art News*, [interaktyvus], 2016-06-08, [žiūrėta 2018-05-15], <http://artnews.lt/kauno-fotografijos-galerija-meno-mugeje-art-vilnius16-pristato-donato-stankeviciaus-darbus-36120>.

Autorius nenurodytas, „Kreipimasis dėl Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo“, *Šiaurės Atėnai* [interaktyvus], 2014-02-25, [žiūrėta 2018-05-21], <http://www.satenai.lt/2014/02/25/kreipimasis-del-spaudos-radijo-ir-televizijos-remimo-fondo/>.

Autorius nenurodytas, „Paroda ir knyga „LT Pinhole fotografija“ bus pristatyta Palangoje“, *Bernardinai*, [interaktyvus], 2010-01-13, [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-01-13-paroda-ir-knyga-lt-pinhole-fotografija-bus-pristatyta-palangoje/38363>.

Autorius nenurodytas, „Vsevolod Kovalevskij paroda „Gravition“ galerijos „Vartai“ ketvirtadienio peržiūrose“, *Art News*, [interaktyvus], 2013-06-04, [žiūrėta 2018-03-19], <http://artnews.lt/vsevolod-kovalevskij-paroda-graviton-galerijos-vartai-ketvirtadienio-perziuroje-19082>

Boym, S., *The Future of Nostalgia*, New York: Basic Books, 2001.

Booth, H., „Big picture: Blow Job, by Tadao Cern“, The Guardian, [interaktyvus] 2012-05-22, [žiūrėta 2018-03-19], <https://www.theguardian.com/artanddesign/gallery/2012/may/25/photography-tadao-cern-blow-job>.

Brewer J., „Foam Paul Huf Award jury responds to petition against its winner Romain Mader“, in: *It's Nice That*, [interaktyvus], 2017-03-24, [žiūrėta 2018-04-15], <https://www.itsnicethat.com/news/foam-responds-to-petition-against-paul-huf-winner-romain-mader-240317>.

Butnoriūtė, N., „Ieva Budzeikaitė. Fotografija dar nevirtusi rutina“, *Bernardinai*, [interaktyvus], 2013-12-11, [žiūrėta 2018-05-14], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-12-11-ieva-budzeikaite-fotografija-dar-nevirtusi-rutina/111428>.

A Dictionary of Media and Communication, [interaktyvus] sud. Chandler D., Munday R., Oxford: Oxford University Press, 2016, 2nd edition.

Mass Effect: Art and the Internet in the Twenty-First Century, sud. Cornell L., Halter E., London: MIT Press, 2015.

De La Torre, N., „Tadao Cern's Art Will Blow You Away“, *ABC News*, [interaktyvus], 2012-05-17, [žiūrėta 2018-03-19], <http://abcnews.go.com/m/blogEntry?id=16373394&sid=7623874&cid=7623874>.

Participatory Cultures Handbook, sud. Delwiche, A., Henderson, J. J., New York: Routledge, 2013.

Dobriakovas, J., „(Vis dėlto) kas yra Lietuvos šiuolaikinė fotografija?“, *Art News*, [interaktyvus], 2014-02-01, [žiūrėta 2018-03-19], <http://artnews.lt/vis-delto-kas-yra-lietuvos-siuolaikine-fotografija-22553>.

Dobriakovas, J., „Atminties taksidermija. Indrės Šarpytės paroda „1944-1991“ Vilniaus fotografijos galerijoje“, *Art News*, [interaktyvus], 2011-09-18, [žiūrėta 2018-03-19],

<http://artnews.lt/atminties-taksidermija-indres-serpytytes-paroda-1944-1991-vilniaus-fotografijos-galerijoje-12446>.

Menas ir publika, sud. Dovydaitytė, L., Fomina, J., Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2014.

Drūlytė, S., „Pokalbis apie kriminalinę poetiką su Indre Šerpytyte“, *Art News*, [interaktyvus], 2014-01-09, [žiūrėta 2018-03-19], <http://artnews.lt/pokalbis-apie-kriminaline-poetika-su-indre-serpytyte-22289>.

Eglinskaitė, A., „A. Našlėnas. Fotografuojantis siurrealistas“, *Durys*, [interaktyvus], 2014-10 Nr. 10, [žiūrėta 2018-03-19], https://issuu.com/diena/docs/2014-10_durys.

Gaižutytė-Filipavičienė, Ž., *Pierr'as Bourdeau ir socialiniai meno žaidimai*, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2005.

Gambickaitė, D., „Apie tris vieno menininko kūrinis“, *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2013-04-12 Nr. 3422, [žiūrėta 2018-03-19], <http://literaturairmenas.lt/2013-04-12-nr-3422/731-vaizdas-pro-vartus/1134-danute-gambickaite-apie-tris-vieno-menininko-kurinius>.

Gambickaitė, D., „Kodėl Marse dangus raudonas“, *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2013-05-31 Nr. 3429, [žiūrėta 2018-05-16], <http://literaturairmenas.lt/2013-05-31-nr-3429/861-vaizdas-pro-vartus/1342-vsevolodas-kovalevskis-kodel-marse-dangus-raudonas>.

Thinking About Exhibitions, sud. Greenberg R., Ferguson B. W., Nairnie S., London: Routledge, 2005.

Vilnius kaip dailės mokymo ir sklaidos centras: straipsnių rinkinys, sud. Jankauskas, V., Vilnius: Vilniaus dailės akademija, 2003

Technologijos ir menas, sud. Gulbinas, A., Vilnius: Vilniaus technologijų ir dizaino kolegija, 2013, t. 4.

Grybkauskaitė, L., „Roma Auškalnytė: „Atmintis man tarsi medija““, *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2013-01-11 Nr. 3409, [žiūrėta 2018-03-19], <http://literaturairmenas.lt/2013-01-11-nr-3409/468-vaizdas-pro-vartus/711-laura-grybkauskaite-roma-auskalnyte-atmintis-man-tarsi-medija>.

Jablonskienė, L., „Lolita Jablonskienė: užsimiršti ir viską suprasti leidžia reklama, bet ne šiuolaikinis menas“, *Bernardinai*, [interaktyvus], 2015-03-06, [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-03-06-lolita-jablonskiene-uzsimirsti-ir-viska-suprasti-leidzia-reklama-bet-ne-siuolaikinis-menas/128209#.W0dQ7NeQVro.facebook>

XX amžiaus literatūros teorijos: chrestomatija aukštųjų mokyklų studentams I dalis, parengė Jurgutienė A., Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011.

Juocevičiūtė, E., „(Ne)lietuviška Miglės Narbutaitės fotografija“, *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2012-04-06 nr. 3374, [žiūrėta 2018-03-19]

Juocevičiūtė, E., „Rūtos Songailaitės išmonė“, *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2012-07-20 Nr. 3389, [žiūrėta 2018-03-19], <http://literaturairmenas.lt/2012-07-20-nr-3389/48-vaizdas-pro-vartus/58-rutos-songailaites-ismone>.

Juocevičiūtė, E., „Vaizdingas kalbėjimas“, *Literatūra ir menas*, Nr. 3398.

Katinaitė, J., „Sveiki, išgyvenę 2009-uosius. Kas kenkia kultūrai“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2009, Nr. 876 (47), [žiūrėta 2018-03-19], http://archyvas.7md.lt/lt/2009-12-25/kaledines_parastes/sveiki_isgyvene_2009_uosius.html.

Kazlauskaitė, R., „Lomografika tarp kasdienybės ir fantastikos“, *Bernardinai*, [interaktyvus], 2011-09-01, [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-09-01-ruta-kazlauskaite-lomografika-tarp-kasdienybes-ir-fantastikos/68103>.

Keskkula, A., *Eesti Kunstiakadeemi*, Tallinn: Eesti Kunstiakadeemi, 2001.

Kisarauskaitė, A., „Burka, *kosha* ir kiti vestuvių reikaliukai“, *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2012-04-13 Nr. 3375, [žiūrėta 2018-05-21],

http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20120615094542/http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3375&kas=straipsnis&st_id=19590

Krikštopaitytė, M., „Vaizdai kartais geriau už žodžius“, *7 meno dienos*, Nr. 14-15 (890-891).

Krivickas, P. S., „Ar postfotografijos karalius neliks nuogas?“, *Nemunas*, 2006, Nr. 44.

Kovalik, S., „Kultūros namai be jokios kritikos“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2016-10-21 Nr. 33 (1185), [žiūrėta 2018-05-18], <https://www.7md.lt/daile/2016-10-21/Kulturos-namai-be-jokios-didaktikos>.

Labuckaitė, E., „Vidmantas Balkūnas: „Tikroji fotožurnalistika – ne plastmasiniai veidai su nupieštomis šypsenomis“, *Bernardinai*, [interaktyvus], 2011-09-30, [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/-/69610>.

Macijauskas, A., „Ar jaunieji žino, ką griaua?“, *Nemunas*, 2007 Nr. 1.

Makauskaitė, U., „Negalimo susitikimo erotika“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2016-02-19, [žiūrėta 2018-05-25], https://www.7md.lt/tarp_disciplinu/2016-02-19/Negalimo-susitikimo-erotika.

Maknytė, A., „Pirmoji Lietuvos analoginės fotografijos asociacijos paroda“, *Bernardinai*, [interaktyvus], 2014-02-19, [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2014-02-19-pirmoji-lietuvos-analogines-fotografijos-asociacijos-paroda/114251>.

Marcišauskytė-Jurašienė, J., „Nėra nieko anapus kalbos“, *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2012-02-10 Nr. 3366, [žiūrėta 2018-05-17], http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20120615095942/http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3366&kas=straipsnis&st_id=19262.

Matulytė, M., *Nihil Obstat*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2011.

Komunikuoti kultūrą: institucijos, strategijos, auditorijos, moksliniai redaktoriai: Mažeikis G., Juraitė K., Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2015.

Mendeika, P., „Menininkų gyvenimo koma“, *Bernardinai*, [interaktyvus], 2012-04-06, [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-04-06-petras-mendeika-menininku-gyvenimo-koma/80003>.

Medijų studijos: filosofija, komunikacija, menas, sud. Michelkevičius, V., Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2007

Michelkevičius, V., „Smalsumai ir ieškojimas“, *(post) fotografija*, 2006, Nr. 2/13.

„Savivalda kaip būseną“, sud. Michelkevičius V., Šapoka, K., *(Ne)priklausomo šiuolaikinio meno istorijos*, Vilnius: LTMKS, 2011.

Narušytė, A., *Lietuvos fotografija 1990-2010*, Vilnius: Baltos lankos, 2011.

Narušytė, A., „Tarsi nebūtų fotografijos“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2014, Nr. 14 (1075), [žiūrėta 2018-03-19], <https://www.7md.lt/fotografija/2014-04-11/Tarsi-nebutu-fotografijos>.

Narušytė, A., „Tylos laipsniavimas“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2015-12-18 Nr. 45 (1151), [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.7md.lt/fotografija/2015-12-18/Tylos-laipsniavimas>.

Ekonomika ir vadyba: tarptautinės mokslinės konferencijos programa ir santraukų rinkinys, atsakingas redaktorius: Neberauskas B., Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2009.

Media and Nostalgia: Yearning for the Past, Present and Future, sud. Niemeyer K., Hampshire: Palgrave Macmillan, 2014.

Apie dailės kritiką: fikcijos, baimės, sprendimai, sud. Pankūnaitė B., Dovydaitytė L., Vilnius: Tarptautinė dailės kritikų asociacija/ Lietuvos sekcija, 2004.

Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras, „Studijos Lietuvoje: kas, ką ir kodėl studijuoja“, parengė Pauliukaitė Ž., [interaktyvus], 2012, [žiūrėta 2018-05-02], http://www.mosta.lt/images/documents/analize/trumprasciai/2012/studijos_lietuvoje.pdf.

Petraitis, P., „XXI a. reprezentuoja XX a. vizija? Lietuvos fotografijos metraščiai“, *Art News*, [interaktyvus], 2012-02-08, [žiūrėta 2018-03-19], <http://artnews.lt/xxi-a-reprezentuoja-xx-a-vizija-lietuvos-fotografijos-metrasciai-14406>.

Raustytė, D., „Nauja fotografija senuose rėmuose. Pokalbis su Donatu Stankevičiumi“, *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2014-11-14 Nr. 3497, [žiūrėta 2018-03-19], <http://literaturairmenas.lt/2014-11-14-nr-3497/2143-fotografija>.

Ruškienė, D., „Pakilumo nostalgija... Pokalbis su fotomenininku Augustinu našlėnu“, *Nemunas*, Nr. 32 (881).

Ruškienė, D., „Posovietinė egzistencija – per sapnų ir vizijų tiltą“, *Durys*, [interaktyvus], 2012-07-26, [žiūrėta 2018-03-19], <http://durys.diena.lt/katalogas/archyvas/2012-07-26/durys-2012-07-26>.

Sabeckis, K., „Nemirksinti akis“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2014-03-07 Nr. 9 (1070), [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.7md.lt/fotografija/2014-03-07/Nemirksinti-akis>.

Sutkutė, „Paroda „Procesas““, *Analoginė fotografija*, [interaktyvus], 2015-02-10, [žiūrėta 2018-03-19], <http://analoginefotografija.lt/paroda-procesas/>.

Šapoka, K., „Dekonstruoti, perkonstruoti, rekonstruoti. Dariaus Vaičekausko paroda „Dekonstrukcijos“ Vilniaus „Prospekto“ galerijoje“, *Art News*, [interaktyvus], 2012-01-16, [žiūrėta 2018-05-17], <http://artnews.lt/dekonstruoti-perkonstruoti-rekonstruoti-dariaus-vaicekausko-paroda-dekonstrukcijos-vilniaus-prospekto-galerijoje-13923>

Šapoka, K., „Pleneras kaip metafizinis siaubas. Vidmanto Ilčiuko projektas „Vartų“ galerijoje“, *Art News*, [interaktyvus], 2011-11-26, [žiūrėta 2018-03-19], <http://artnews.lt/pleneras-kaip-metafizinis-siaubas-vidmanto-ilciuko-projektas-vartu-galerijoje-13548>.

Kultūrinių patirčių vadyba: idėjos, tyrimai, galimybės, sud. Ščiglienė V., Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2011.

Public Secrets, sud. Trakšelytė A., Morkevičius V., Kaunas: Spaustuvė Kopa, 2015.

Trilupaitytė, S., „Chameleoniškas kultūros projektas“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2009, Nr. 876 (47), [žiūrėta 2018-03-19], http://archyvas.7md.lt/lt/2009-12-25/europos_kulturos_sostine_2009/chameleoniskas_kulturos_projektas.html.

Lietuvos dizaino sektoriaus plėtros galimybių studija, [interaktyvus] darbo grupės nariai: M. Urbanavičius, A. Klimas, M. Dirgėla ir kt., Vilnius: Vilniaus dailės akademijos dizaino inovacijų centras, 2014-12-19, [žiūrėta 2018-05-02], p. 48, <https://www.ltkt.lt/files/lietuvos-dizaino-sektoriaus-pletros-galimybiu-studija0650.PDF>.

Zavadskaitė, B., „Kosminė apatija“, *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2014, Nr. 15 (1076), [žiūrėta 2018-03-19], <http://www.7md.lt/daile/2014-04-18/Kosmine-apatija->.

Šaltinių sąrašas

Nepublikuoti šaltiniai

Čepauskaitė A., 2003 m. *Lietuvos dailės kritikos analizė: institucinis, tematinis, mentalinis pjūviai*, magistrinis darbas, vad. Doc. Dr. G. Mažeikis, Vilnius: Vilniaus dailės akademija, 2004.

„Švietimo, mokslo, kultūros ir sveikatinimo politikos įgyvendinimas gerinant šių paslaugų kokybę ir prieinamumą“, LR Vyriausybės 2013 m. spalio 22 d. priimtas nutarimas Nr. 931, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24],

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0F673B2D9BED>.

Parodų, vykusių 2010 – 2017 m., duomenų bazė, darbo autorės archyvas.

Publikuoti šaltiniai

Iliustruoti leidiniai

Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien'10, sud. Aleksandravičius A., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjungos fotografijos fondas, 2010.

Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien'11, sud. Aleksandravičius A., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjungos fotografijos fondas, 2011.

Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien'12, sud. Aleksandravičius A., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjungos fotografijos fondas, 2012.

Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien'13, sud. Aleksandravičius A., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjungos fotografijos fondas, 2013.

Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien'14, sud. Skudžinskas G., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjungos fotografijos fondas, 2014.

Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien'15, sud. Skudžinskas G., Narušytė A., Dobriakovas J., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjungos fotografijos fondas, 2015.

Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien'16, sud. Kinčinaitis V., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjungos fotografijos fondas, 2016, d. 1.

Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien'16, sud. Narušytė A., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjungos fotografijos fondas, 2016, d. 2.

Fotografija, sud. Vaičekas D., Kučinskaitė K., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjunga, 2010, Nr. 1 (20).

Fotografija, Nenurodyta, Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjunga, 2010, Nr. 2 (21).

Fotografija, sud. Žvirgždas S., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjunga, 2011, Nr. 1 (22)-Nr. 2 (23).

Fotografija, sud. Česonis G., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjunga, 2012, Nr. 1 (24).

Fotografija, sud. Deltuvaitė E., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjunga, 2012, Nr. 2 (25).

Fotografija, sud. Narušytė A., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjunga, 2013, Nr. 1 (26).

Fotografija, sud. Pabedinskas T., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjunga, 2013, Nr. 2 (27).

Fotografija, Nenurodyta, Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjunga, 2014, Nr. 1 (28).

Fotografija, sud. Staselis J., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjunga, 2014, Nr. 2 (29).

Fotografija, sud. Pabedinskas T., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjunga, 2016, Nr. 1 (31).

Fotografija, sud. Česonis G., Samulionytė V., Krasuckaitė G., Vilnius: Lietuvos fotomenininkų sąjunga, 2016, Nr. 2 (32).

Informaciniai leidiniai, katalogai

Kaunas Photo: septintasis tarptautinis fotomeno festivalis Lietuvoje [pagrindinės parodų programos „Duetai ir dvikovos“ katalogas], sud. Kavaliauskas M., Kaunas: Šviesos raštas, 2010.

Kaunas Photo: aštuntasis tarptautinis fotomeno festivalis Lietuvoje [pagrindinės parodų programos „Nutylėtos istorijos“ katalogas], sud. Kavaliauskas M., Kaunas: Šviesos raštas, 2011.

Kaunas Photo: devintasis tarptautinis fotografijos meno festivalis Lietuvoje [pagrindinės parodų programos „Įkvėpk fotografijos!“ katalogas], sud. Kavaliauskas M., Kaunas: Šviesos raštas, 2012.

Kaunas Photo: dešimtas tarptautinis fotografijos meno festivalis Lietuvoje [pagrindinės parodų programos „Ačiū už sveikinimus!“ katalogas], sud. Kavaliauskas M., Kaunas: Šviesos raštas, 2013.

Tu priklausai man [parodos katalogas], sud. Kinčinaitytė G., Kaunas: Kauno fotografijos galerija, 2016.

Kriminaliniai peizažai, sud. M. Matulytė, Vilnius: Artbooks, 2011.

Vietos karta: atvaizdas, atmintis ir fikcija Baltijos šalyse, sud. Michelkevičius V., Vilnius: Mene, 2006.

Internetiniai šaltiniai

Lietuvos statistikos departamentas, „Gyventojų tarptautinė migracija“, [interaktyvus], 2017-03-21, [žiūrėta 2018-05-15],

<https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=4990607>.

Lietuvos statistikos departamentas, „Mokiniai ir studentai“, [interaktyvus], 2017-05-22, [žiūrėta 2018-05-15], <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=5101528>.

Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras, „Metai po studijų baigimo: kas uždirba daugiausiai ir kas mažiausiai“, [interaktyvus], 2017-07-13, [žiūrėta 2018-05-02], <http://www.mosta.lt/lt/naujienos/8-naujienos/360-metai-po-studij-baigimo-kas-uzdirba-daugiausiai-ir-kas-maziausiai>.

Vytauto Didžiojo universitetas, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], <http://menufakultetas.vdu.lt/studijos/bakalauro-studijos/naujuju-mediju-menas/>.

Vilniaus dailės akademija, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24],
http://www.vda.lt/lt/studiju_programos/bakalauro-studiju-programos/fotografija-ir-medijos-menas

Latvijos dailės akademija, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24],
<http://www.lma.lv/eng/?parent=184>.

Tarpdisciplininis edukacijos, recidencijų ir parodų centras Rupert, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], <http://rupert.lt/lt/category/residents/>.

Lietuvos statistikos departamentas, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24],
http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#.

Lietuvos spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24],
<http://www.srtfondas.lt/konkursai>.

Wikipedia, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24],
https://lt.wikipedia.org/wiki/Vidmantas_Balkūnas.

Kaunas Photo, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24],
<http://festival.kaunasphoto.com/LT/kaunas-photo-2010/>

Kaunas Photo 2013, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24],
<http://2013.kaunasphoto.com/?lang=LT>

Kaunas Photo 2014, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24],
<http://2014.kaunasphoto.com/?lang=LT>

Kaunas Photo 2015, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-05-24], <http://2015.kaunasphoto.com/en/>

370

Autorius nenurodytas, „In Focus“ jau čia pat, fokusuoji?, [interaktyvus], 2010-08-09,
<http://370.diena.lt/2010/08/09/in-focus-jau-cia-pat-fokusuoji/>

Autorius nenurodytas, „Tomas Černiševo fotografija vėl Lietuvoje“, [interaktyvus], 2010-09-07,
<http://370.diena.lt/2010/09/07/tomas-cernisevo-fotografija-vel-lietuvoje/>.

Autorius nenurodytas, „Elnių žmonės – Sibiro oročenai“, [interaktyvus], 2010-11-11,
<http://370.diena.lt/2010/11/11/elniu-zmones-sibiro-orocenai/>.

Bernotaitė T., „Karalienė su moters karūna“, [interaktyvus], 2012-03-14,
<http://370.diena.lt/2012/03/14/karaliene-su-moters-karuna/>.

Sabaitytė L., „D. Stankevičius: „Mene sportinio azarto neturėtų būti“, [interaktyvus], 2012-06-13,
<http://370.diena.lt/2012/06/13/d-stankevicius-mene-sportinio-azarto-neturetu-buti/>.

Bernotaitė T., „Vyrų emocijas užčiuopė fotografė Neringa Rekašiūtė“, [interaktyvus], 2012-08-09, <http://370.diena.lt/2012/08/09/vyru-jausmus-uzciuope-fotografe-neringa-rekasiute/>.

Autorius nenurodytas, „Igno Maldžiūno fotografijų paroda „China. 1/5“ netrukus veiks ir Kaune“, [interaktyvus], 2012-10-25, <http://370.diena.lt/2012/10/25/igno-maldziuno-fotografiju-paroda-china-15-netrukus-veiks-ir-kaune/>.

Autorius nenurodytas, „Vienos dienos parodoje menininkai „ekspertuos“ švietimo projektus“, [interaktyvus], 2012-11-06, <http://370.diena.lt/2012/11/06/vienos-dienos-parodoje-menininkai-ekspertuos-svietimo-projektus/>.

Autorius nenurodytas, „Agotos Zdanavičiūtės fotografijų paroda „Kasdienybės metamorfozės“, [interaktyvus], 2013-01-24, <http://370.diena.lt/2013/01/24/agotos-zdanaviciutes-fotografiju-paroda-kasdienybes-metamorfozes/>.

Autorius nenurodytas, „Paroda, keičianti požiūrį į tatuiruotes“, [interaktyvus], 2013-04-19, <http://370.diena.lt/2013/04/19/paroda-keicianti-poziori-i-tatuiruotes/>.

Autorius nenurodytas, „Postidėja II. Atstatomieji darbai“, [interaktyvus], 2013-04-30, <http://370.diena.lt/2013/04/30/postideja-ii-atstatomieji-darbai/>.

Kviliūtė J., „Siaubingos dvynės, fiksuojančios asmeninės žmogaus kovos akimirkas“, [interaktyvus], 2013-05-09, <http://370.diena.lt/2013/05/09/siaubingos-dvynes-fiksuojancios-asmenines-zmogaus-kovos-akimirkas/>.

Autorius nenurodytas, „Petro Saulėno tęstinio projekto septynių metų refleksija – paroda „Atvirukas“, [interaktyvus], 2013-05-21, <http://370.diena.lt/2013/05/21/petro-sauleno-testinio-projekto-septyniu-metu-refleksija-paroda-atvirukas/>.

Autorius nenurodytas, „„Vartuose“ – V. Kovalevskio darbai“, [interaktyvus], 2013-06-05, <http://370.diena.lt/2013/06/05/vartuose-v-kovalevskio-darbai/>.

Bernotaitė T., „Nuo ekonomikos iki juodųjų ikų link“, [interaktyvus], 2013-06-10, <http://370.diena.lt/2013/06/10/nuo-ekonomikos-juoduju-ikru-link/>.

Autorius nenurodytas, „Vartuose – jaunos fotografės Gretos Vileikytės darbų paroda“, [interaktyvus], 2013-06-13, <http://370.diena.lt/2013/06/13/vartuose-jaunos-fotografes-gretos-vileikytes-darbu-paroda/>.

Kiauleikis D., „Už burleskos kutų ir plunksnų“, [interaktyvus] 2013-06-28, <http://370.diena.lt/2013/06/28/uz-burleskos-kutu-ir-plunksnu/>.

Slančauskaitė M., „Mahometas. Kalnas. Ir kitokia lietuviška fotografija“, [interaktyvus], 2013-07-08, <http://370.diena.lt/2013/07/08/mahometas-kalnas-ir-kitokia-lietuviska-fotografija/>.

Bernotaitė T., „Nereikia per ryškios saulės“, [interaktyvus], 2013-10-09, <http://370.diena.lt/2013/10/09/nereikia-per-ryskios-saules/>.

Bernotaitė T., „Šis interviu jums pasivaideno“, [interaktyvus], 2013-12-16, <http://370.diena.lt/2013/12/16/sis-interviu-jums-pasivaideno/>.

7 meno dienos

Krikštopaitytė M., „Vaizdai kartais geriau už žodžius“, [interaktyvus], 2010-04-16 Nr. 15 (891), [žiūrėta 2018-05-30], http://archyvas.7md.lt/lt/2010-04-16/daile_2/vaizdai_kartais_geriau_uz_zodzius.html.

Krikštopaitytė M., „Nekaltybių plejada arba išardytos schemos“, [interaktyvus], 2011-10-07 Nr. 35 (957), [žiūrėta 2018-05-30], <http://archyvas.7md.lt/lt/2011-10-07.html>.

Pabedinskas T., „Kartos fikcija“, [interaktyvus], 2012-03-09 Nr. 10 (978), [žiūrėta 2018-05-30], <http://archyvas.7md.lt/lt/2012-03-09.html>.

Nalivikaitė G., „Tarp būties ir nebūties“, [interaktyvus], 2012-06-08 Nr. 23 (991), [žiūrėta 2018-05-30], <http://archyvas.7md.lt/lt/2012-06-08.html>.

Narušytė A., „Eilėraštis kabyklai“, [interaktyvus], 2013-03-22 Nr. 12 (1026), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/nr/2013-03-22>.

Narušytė A., „Keturi fotografijos prieštaravimai šv. Augustinui“, [interaktyvus], 2013-04-19 Nr. 16 (1030), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/nr/2013-04-19>.

Pankūnaitė B., „Ką slepia terminai“, [interaktyvus], 2013-11-01 Nr. 40 (1054), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/nr/2013-11-01>.

Krikštopaitytė M., „Ar žinai, kur esi?“, [interaktyvus], 2013 -07-26 Nr. 30 (1044), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/nr/2013-07-26>.

Kalinauskaitė M., „Neuniversalus tekstas“, [interaktyvus], 2013-09-27 Nr. 35 (1049), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/nr/2013-09-27>.

Rybačiauskaitė K., „Tarsi fotografija?“, [interaktyvus], 2014-01-24 Nr. 3 (1064), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/nr/2014-01-24>.

Krikštopaitytė M., „Re(z)ginyje“, 2014-02-21 Nr. 7 (1068), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/nr/2014-02-21>.

Šapoka K., „Raudono kilimo magija“, [interaktyvus], 2014-03-28 Nr. 12 (1073), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/nr/2014-03-28>.

Krasuckaitė G., „Apie nežinojimą“, [interaktyvus], 2014-03-28 Nr. 12 (1073), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/daile/2014-03-21/Apie-nezinojima>.

Narušytė A., „Tarsi nebūtų fotografijos“ [interaktyvus], 2014-04-11 Nr. 14 (1075), [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.7md.lt/fotografija/2014-04-11/Tarsi-nebutu-fotografijos>.

Narušytė A., „Testas fotografijos laukui“, [interaktyvus], 2014-04-18 Nr. 15 (1076), [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.7md.lt/daile/2014-04-18/Testas-fotografijos-laukui>.

Trakimaitė J., „Pažado galimybės“, [interaktyvus], 2014-04-25 Nr. 16 (1077), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/daile/2014-04-25/Pazado-galimybės>.

Armanavičiūtė I., „Romantizmo pėdsakais“, [interaktyvus], 2014-05-23 Nr. 20 (1081), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/daile/2014-05-23/Romantizmo-pedsakais>.

Pankūnaitė B., „Kai veda ranka“, [interaktyvus], 2014-06-06 Nr. 22 (1083), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/daile/2014-06-06/Kai-veda-ranka>.

Ivanauskas T., „Miniatiūros!“, [interaktyvus], 2014-10-31 Nr. 38 (1099), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/fotografija/2014-10-31/Miniatiuros>.

Narušytė A., „Kodėl t?“, [interaktyvus], 2014-11-14 Nr. 40 (1101), [žiūrėta 2018-05-30], https://www.7md.lt/tarp_disciplinu/2014-11-14/Kodel-t.

Aksamitauskaitė G., „Plotas laisvas saviems...“, [interaktyvus], 2014-12-19 Nr. 45 (1106), [žiūrėta 2018-05-30], https://www.7md.lt/tarp_disciplinu/2014-12-12/Plotas-laisvas-visiems.

Mikučionytė R., „Atrasite save, pamatysite telefone“, [interaktyvus], 2015-04-17 Nr. 15 (1121), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/daile/2015-04-17/Atrasite-savyje-pamatysite-telefone>.

Aksamitauskaitė G., „Gličas – nauja juoda“, [interaktyvus], 2015-06-19 Nr. 24 (1130), [žiūrėta 2018-05-30], https://www.7md.lt/tarp_disciplinu/2015-06-19/Glitch-is-the-new-black.

Narušytė A., „Gūglinam Žemę“, [interaktyvus] 2015-07-03 Nr. 26 (1132), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/daile/2015-07-03/Guglinam-Zeme>.

Makauskaitė U., „Tik tiek“ [interaktyvus], 2015-09-04 Nr. 30 (1136), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/daile/2015-09-04/Tik-tiek>.

Žuklytė D., „Menas versus jūra“, [interaktyvus], 2015-09-25 Nr. 33 (1139), [žiūrėta 2018-05-30], https://www.7md.lt/tarp_disciplinu/2015-09-25/Menas-versus-jura.

Šapoka K., „(Ne)įvardijamieji“, [interaktyvus], 2015-10-09 Nr. 35 (1141), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/daile/2015-10-09/Neivardijamieji>.

Narušytė A., „Fantasmagorija X“, [interaktyvus], 2015-11-27 Nr. 42 (1148), [žiūrėta 2018-05-30], https://www.7md.lt/tarp_disciplinu/2015-11-27/Fantasmagorija-X.

Stančienė K., „Rėmai meilei“, [interaktyvus], 2015-12-04 Nr. 43 (1149), [žiūrėta 2018-05-30], https://www.7md.lt/tarp_disciplinu/2015-12-04/Remai-meilei.

Narušytė A., „Tylos laipsniavimas“, [interaktyvus], 2015-12-18 Nr. 45 (1151), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/fotografija/2015-12-18/Tylos-laipsniavimas>.

Makauskaitė U., „Negalimo susitikimo erotika“, [interaktyvus], 2016-02-19 NR. 7 (1159), [žiūrėta 2018-05-30], HTTPS://WWW.7MD.LT/TARP_DISCIPLINU/2016-02-19/NEGALIMO-SUSITIKIMO-EROTIKA.

Kisarauskaitė A., „Atviras laiškas“, [interaktyvus], 2016-06-03 NR. 22 (1174), [žiūrėta 2018-05-30], <HTTPS://WWW.7MD.LT/DAILE/2016-06-03/ATVIRAS-LAISKAS>.

Narušytė A., „Akmuo lange“, [interaktyvus],], 2016-06-03 NR. 22 (1174), [žiūrėta 2018-05-30], HTTPS://WWW.7MD.LT/TARP_DISCIPLINU/2016-06-03/AKMUO-LANGE.

Kovalik S., „Hipsteriškos tapatybės ieškojimai“, [interaktyvus], 2016-09-09 Nr. 27 (1179), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/daile/2016-09-09/Hipsteriskos-tapatybes-ieskojimai>.

Rimkutė K., „Karas prasideda galvoje“, [interaktyvus], 2016-09-23 Nr. 29 (1181), [žiūrėta 2018-05-30], https://www.7md.lt/tarp_disciplinu/2016-09-23/Karas-prasideda-galvoje.

Mankus M., „Apie kultūros namus ir jų architektūrą“, [interaktyvus], 2016-10-14 Nr. 32 (1184), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/daile/2016-10-14/Apie-kulturos-namus-ir-ju-architektura>.

Kovalik S., „Kultūros namai be jokios didaktikos“, [interaktyvus], 2016-10-17 Nr. 33 (1185), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/daile/2016-10-21/Kulturos-namai-be-jokios-didaktikos>.

Narušytė A., „Du laukai, du laikai“, [interaktyvus], 2016-12-02 Nr. 39 (1191), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/daile/2016-12-02/Du-laukai-du-laikai>.

Kisarauskaitė A., „Giedriaus Jonaičio ligos istorija?“, [interaktyvus], 2016-12-16 Nr. 41 (1193), [žiūrėta 2018-05-30], <https://www.7md.lt/daile/2016-12-16/Giedriaus-Jonaicio-ligos-istorija>.

Art News

Juocevičiūtė E., „Vidutinybė kaip įdomybė. Kristinos Inčiūraitės projektas „Išlikimas“ Šiuolaikinio meno centre“, [interaktyvus], 2010-01-23, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/vidutinybe-kaip-idomybe-kristinos-inciuraites-projektas-islikimas-siuolaikinio-meno-centre-4107>.

Marcišauskytė-Jurašienė J., „Bemiegės naktys tęsiasi. Pokalbis su fotomenininke Joana Deltuvaite“, [interaktyvus], 2010-04-02, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/bemieges-naktys-tesiasi-pokalbis-su-fotomenininke-joana-deltuvaite-5438>.

Michelkevičė L., „JI, madona ir chiaroscuro. Akvilės Anglickaitės paroda galerijoje „Kairė-dešinė“, [interaktyvus], 2010-04-16, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/ji-madona-ir-chiaroscuro-akviles-anglickaites-paroda-galerijoje-kaire-desine-5625>.

Mikalajūnė E., „PUNK IS (not) DEAD (anymore Lietuvos meno scenoje. Martos Vosyliūtės paroda „Sekta“ Vilniaus geležinkelio stotyje“, [interaktyvus], 2010-05-22, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/punk-is-not-dead-anymore-liuovos-meno-scenoje-martos-vosyliutes-paroda-sekta-vilniaus-gelezinkelio-stotyje-6039>.

Autorius nenurodytas „Martos Vosyliūtės paroda Klaipėdos fotografijos galerijoje“, [interaktyvus], 2010-08-23, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/martos-vosyliutes-paroda-klaipedos-fotografijos-galerijoje-6833>.

Marcišauskytė-Jurašienė J., „Pažadinti Lolitą, Ievą ir kitas moteris arba „gamta jau tūno joje“. Kristinos Sereikaitės paroda „Esu. Būsiu. Vilniaus fotografijos galerijoje“, [interaktyvus], 2010-09-06, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/pazadinti-lolita-ieva-ir-kitas-moteris-arba-gamta-jau-tunojo-joje-kristinos-sereikaites-paroda-esu-busiu-vilniaus-fotografijos-galerijoje-6970>.

Autorius nenurodytas „Fotoreportažas iš bakalauro darbų gynimų Vilniaus dailės akademijoje“, [interaktyvus], 2010-05-25, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/fotoreportazas-is-bakalauro-darbu-gynimo-vilniaus-dailes-akademijoje-6103>.

Juocevičiūtė E., „Netoli Platelių nykiausiai nei Pietų Tirolyje. Grupės Local to Local projektas „Dvina Silo Art Complex“, [interaktyvus], 2010-10-06, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/netoli-plateliu-nykiausiai-nei-pietu-tirolyje-grupes-local-to-local-projektas-dvina-silo-art-complex-7263>.

Marcišauskytė-Jurašienė J., „Apie Juliją, čigonę ir kodėl su Roko Pralgausko herojais norisi pasisveikinti. Roko Pralgausko „Paroda“ Vilniaus fotografijos galerijoje“, [interaktyvus], 2010-12-01, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/apie-julija-cigone-ir-kodel-su-roko-pralgausko-herojais-norisi-pasisveikinti-roko-pralgausko-paroda-vilniaus-fotografijos-galerijoje-7979>.

Mikalajūnė E., „Apie žavesį. Dalios Dūdėnaitės ir Elenos Narbutaitės paroda „Planeta“ ŠMC vitrinoje“, [interaktyvus], 2011-01-05, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/apie-zavesi-dalios-dudenaites-ir-elenos-narbutaites-paroda-planeta-smc-vitrinoje-8370>.

Jonutytė J., „Virtualus interviu su Paul Paper“, [interaktyvus], 2011-05-16, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/virtualus-interviu-su-paul-paper-11066>.

Autorius nenurodytas, „Video reportažas iš Ugniaus Gelgudos parodos atidarymo galerijoje „Vartai““, [interaktyvus], 2011-06-13, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/video-reportazas-is-ugniaus-gelgudos-parodos-atidarymo-galerijoje-„vartai“-11564>.

Marcišauskytė-Jurašienė J., „Išjausta mintis ir išmąstytas jausmas. Pokalbis su menininku Arnu Anskaičiu“, [interaktyvus], 2011-07-14, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/isjausta-mintis-ir-ismastytas-jausmas-pokalbis-su-menininku-arnu-anskaiciu-11844>.

Černiauskaitė N., „Meno guru trečiajame pasaulyje. Paroda „Trys pasauliai viename“ KKKC“, [interaktyvus], 2011-08-01, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/meno-guru-treciajame-pasaulyje-paroda-trys-pasauliai-viename-kkkc-11989>.

Dobriakov J., „Atminties taksidermija. Indrės Šerpytės paroda „1944-1991“ Vilniaus fotografijos galerijoje“, [interaktyvus], 2011-09-18, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/atminties-taksidermija-indres-serpytytes-paroda-1944-1991-vilniaus-fotografijos-galerijoje-12446>.

Gambickaitė D., „Apie mąstymą matymu. Pokalbis su fotografe Santa Katkute“, [interaktyvus], 2011-11-07, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/apie-mastyma-matymu-pokalbis-su-fotografe-santa-katkute-13212>.

Juocevičiūtė E., „Pokalbis su Emilija Škarnulyte“, [interaktyvus], 2012-01-02, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/pokalbis-su-emilija-skarnulyte-13806>.

Šapoka K., „Dekonstruoti, perkonstruoti, rekonstruoti. Dariaus Vaičekausko paroda „Dekonstrukcijos“ Vilniaus „Prospekto“ galerijoje“, [interaktyvus], 2012-01-16, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/dekonstruoti-perkonstruoti-rekonstruoti-dariaus-vaicekausko-paroda-dekonstrukcijos-vilniaus-prospekto-galerijoje-13923>.

Gambickaitė D., „Čiuožinėjant ant Roberto Narkaus fotografijų“, [interaktyvus], 2012-03-01, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/impresiju-dykumoje-ciuzinejant-ant-roberto-narkaus-fotografiju-14647>.

Gambickaitė D., „Pašnekesys apie parodą „Vietos karta“ Kauno fotografijos galerijoje“, [interaktyvus], 2012-03-20, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/pasnekesys-apie-paroda-vietos-karta-kauno-fotografijos-galerijoje-14823>.

Jonutytė J., „Pokalbis apie nuojautas ir nesvarbų laiką su Paul Paper ir Tim Kliukoit“, [interaktyvus], 2012-10-28, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/pokalbis-apie-nuojautas-ir-nesvarbu-laika-su-paul-paper-ir-tim-kliukoit-16876>.

Šapoka K., „Apie Gedimino G. Akstino ir Jurgio Paškevičiaus parodą „The Gardens“ parodų erdvėje“, [interaktyvus], 2012-09-11, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/apie-gedimino-g-akstino-ir-jurgio-paskeviciaus-paroda-the-gardens-parodu-erdveje-16502>.

Stirbytė D., „Rūta Šatalovaitė: „Man įdomu, kokius pokštus laikas krea su atmintimi““, [interaktyvus], 2013-05-27, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/ruta-satalovaite-man-idomu-kokius-pokstus-laikas-krecia-su-atmintimi-18955>.

Drūlytė S., „Pokalbis apie kriminalinę poetiką su Inre Šerpytyte“, [interaktyvus], 2014-01-09, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/pokalbis-apie-kriminaline-poetika-su-indre-serpytyte-22289>.

Autorius nenurodytas, „Roko Dovydeno fotografijų paroda „Vilnius ir jo apylinkės periferiniu žvilgsniu“ LTMKS projektų erdvėje „Malonioji 6““, [interaktyvus], 2014-08-29, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/roko-dovydeno-fotografiju-paroda-vilnius-ir-jo-apylines-periferiniu-zvilgsniu-ltmks-projektu-erdveje-malonioji-6-24591>.

Kavaliauskaitė R., „(Pa)samones pakraščiai beieškant. Linos Fisheye, Austėjos Tavoraitės ir Eglės Abromaitės paroda „Foto-video“ Kaunos „POST“ galerijoje“, [interaktyvus], 2014-10-20, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/pasamones-pakrasciu-beieskant-linos-fisheye-austejos-tavoraites-ir-egles-abromaites-paroda-foto-video-kauno-post-galerijoje-25444>.

Legotaitė G., „Apie atmosferą be tekstų be tekstų. Povilo Ramanausko paroda „Už horizonto“ galerijoje „Meno parkas““, [interaktyvus], 2015-05-08, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/apie-atmosfera-be-tekstu-povilo-ramanausko-paroda-uz-horizonto-galerijoje-meno-parkas-28426>.

Gajauskas A., „LTMKS naujų narių darbų paroda „Įvardijamieji“ projektų erdvėje „Malonioji 6““, [interaktyvus], 2015-10-13, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/ltmks-nauju-nariu-darbu-paroda-ivardijamieji-projektu-erdveje-malonioji-6-2-31598>.

Dobriakov J., Pasaulis kaip lėtinė liga. Kristinos Inčiūraitės paroda „Šešėlio aidas“ projektų erdvėje „Malonioji 6““, [interaktyvus], 2015-12-13, [žiūrėta 2018-05-30], <http://artnews.lt/pasaulis-kaip-letine-liga-kristinos-inciuraites-paroda-seselio-aidas-projektu-erdveje-malonioji-6-32801>.

Bernardinai

Autorius nenurodytas, „Paroda ir knyga „LT Pinhole fotografija“ bus pristatyta Palangoje“, [interaktyvus], 2010-01-13, [žiūrėta 2018-05-30],

<http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2010-01-13-paroda-ir-knyga-lt-pinhole-fotografija-bus-pristatyta-palangoje/38363>.

Autorius nenurodytas, „Žaliakalnio funikulierius veš į Berlyną“, [interaktyvus], 2014-01-14, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2010-01-14-zaliakalnio-funikulierius-ves-i-berlyna/38448>.

Rakauskas D., „Fotografijų paroda „Indijos skulptūros ir žmonės“, [interaktyvus], 2010-02-25, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2010-02-25-fotografiju-paroda-indijos-skulpturos-ir-zmones/41031>.

Autorius nenurodytas, „Joanos Deltuvaitės fotografijų paroda „Tą naktį, kurią nemiegojau...“, [interaktyvus], 2010-03-08, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2010-03-08-joanos-deltuvaites-fotografiju-paroda-ta-nakti-kuria-nemiegojau/41584>.

Autorius nenurodytas, „V. Samulionytės fotografijų paroda „Haraam/Neleidžiama“, [interaktyvus], 2010-05-12, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-05-12-v-samulionyte-fotografiju-paroda-haraam-neleidziama/44782>.

Autorius nenurodytas, „Lietuvos fotografija užima Londono muziejaus erdves“, [interaktyvus], 2010-05-21, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-05-21-lietuvos-fotografija-uzima-londono-muziejaus-erdves/45218>.

Autorius nenurodytas, „Lauros Valiukevičiūtės fotografijų projektas „Tamsios istorijos“, [interaktyvus], 2010-06-08, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-06-08-lauros-valiukeviciutes-fotografiju-projektas-tamsios-istorijos/46026>.

Autorius nenurodytas, „Festivalis In Focus klausia: „Koks tavo nuobodulys?“, [interaktyvus], 2010-08-23, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-08-23-festivalis-in-focus-klausia-koks-tavo-nuobodulys/49325>.

Autorius nenurodytas, „Klaipėdoje prasideda fotografijos ir paralelinių meno formų bienalė „Erozija“, [interaktyvus], 2010-11-11, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-11-11-klaipedoje-prasideda-fotografijos-ir-paraleliniu-meno-formu-bienale-erozija/52921>.

Autorius nenurodytas, „Fotografijų parodos atidarymas – studentiško vakarėlio fone“, [interaktyvus], 2010-12-02, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-12-02-fotografiju-parodos-atidarymas-studentisko-vakarelio-fone/54002>.

Žukauskaitė L., „Kristinos Sereikaitės „Žozetė“. Mirties nuojauta ir laimės jutimas“, [interaktyvus], 2011-01-31, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-01-31-kristinos-sereikaite-zozete-mirties-nuojauta-ir-laimes-jutimas/57121>.

Jakimavičius L., „Gediminas Pranckūnas. Tylos skliautas“, [interaktyvus], 2011-02-23, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-02-23-gediminas-pranckunas-tylos-skliautas/58357>.

Autorius nenurodytas, „Tarptautinis fotografijos meno festivalis In Focus Paryžiuje pristatė Lietuvos jaunųjų projektus“, [interaktyvus], 2011-02-25, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-02-25-tarptautinis-fotografijos-meno-festivalis-in-focus-paryziuje-pristate-liuvos-jaunuju-projektus/58587>.

Pabedinskas T., „Tikras istorijas pasakojančios fotografijos“, [interaktyvus], 2011-06-14, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-06-14-tomas-pabedinskas-tikras-istorijas-pasakojancios-fotografijos/64426>.

Autorius nenurodytas, „Augustinas Našlėnas: Fotografas su dailininko „pamušalu““, [interaktyvus], 2011-07-27, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-07-27-augustinas-naslenas-fotografas-su-dailininko-pamusalu/66427>.

Autorius nenurodytas, „Pasimatymas su savo miestu“, [interaktyvus], 2011-08-03, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-08-03-pasimatymas-su-savo-miestu/66741>.

Autorius nenurodytas, „Vilniuje – Indrės Šerpytės fotografijų paroda „1944-1991““, [interaktyvus], 2011-08-22, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-08-22-vilniuje-indres-serpytes-fotografiju-paroda-1944-1991/67537>.

Autorius nenurodytas, „Vilniaus Prospekto galerijoje – dviejų kartų fotografinis dialogas“, [interaktyvus], 2011-08-23, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-08-23-vilniaus-prospekto-galerijoje-dvieju-kartu-fotografinis-dialogas/67600>.

Kazlauskaitė R., „Lomografika – tarp kasdienybės ir fantastikos“, [interaktyvus], 2011-09-01, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-09-01-ruta-kazlauskaite-lomografika-tarp-kasdienybes-ir-fantastikos/68103>.

Autorius nenurodytas, „Talino fotografijos festivalyje ir lietuvių darbai“, [interaktyvus], 2011-10-05, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-10-05-talino-fotografijos-festivalyje-ir-lietuvu-darbai/69919>.

Autorius nenurodytas, „Vilniaus rotušėje – trys fotografijų parodos“, [interaktyvus], 2011-12-12, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-12-12-vilniaus-rotuseje-trys-fotografiju-parodos/73530>.

Ruškienė D., „Kauke apaugęs laikas“, [interaktyvus], 2011-12-23, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-12-23-danguole-ruskiene-kauke-apauges-laikas/74250>.

Skudžinskas G., „Dariaus Vaičekausko fotografijų paroda „Dekonstrukcija““, [interaktyvus], 2011-12-27, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2011-12-27-dariaus-vaicekausko-fotografiju-paroda-deostrukcija/74358>.

Autorius nenurodytas, „Metų @žerėje“ besikeičianti ir tobulėjanti fotografija“, [interaktyvus], 2011-12-30, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-12-30-metu-zereje-besikeicianti-ir-tobulejanti-fotografija/74570>.

Autorius nenurodytas, „Andriaus Karčiausko fotografijų paroda „Laiškai iš Prancūzijos““, [interaktyvus], 2012-01-04, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-01-04-andriaus-karcausko-fotografiju-paroda-laiskai-is-prancuzijos/74808>.

Autorius nenurodytas, „Artūro Morozovo fotografijų paroda „Gruzija. 08.08.08““, [interaktyvus], 2012-01-27, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-01-27-arturo-morozovo-fotografiju-paroda-gruzija-08-08-08/76077>.

Autorius nenurodytas, „Baltijos menininkų paroda „Vietos karta: atvaizdas, atmintis ir fikcija Baltijos šalyse““, [interaktyvus], 2012-02-28, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-02-28-baltijos-menininku-paroda-vietos-karta-atvaizdas-atmintis-ir-fikcija-baltijos-salyse/77846>.

Autorius nenurodytas, „Klaipėdoje fotografijų paroda „Kiti 3““, [interaktyvus], 2012-04-11, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-04-11-klaipedoje-fotografiju-paroda-kiti-3/80252>.

Autorius nenurodytas, „Žaliakalnio funikulieriaus F galerijoje – minčių būsenos“, [interaktyvus], 2012-05-14, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/-/82298>.

Deltuvaitė E., „Mindaugo Ažušilio fotografijų paroda ir knyga „Happiness in Lithuania““, [interaktyvus], 2012-06-04, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2012-06-04-mindaugo-azusilio-fotografiju-paroda-ir-knyga-happiness-in-lithuania/83326>.

Autorius nenurodytas, „Kopenhagoje – trijų lietuvių fotomenininkų paroda“, [interaktyvus], 2012-06-07, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-06-07-kopenhagoje-triju-lietuviu-fotomenininku-paroda/83584>.

Pabedinskas T., „„Prospekto“ galerijoje paroda „Žmogus Lietuvos fotografijoje““, [interaktyvus], 2012-06-26, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-06-26-prospekto-galerijoje-paroda-zmogus-liuvos-fotografijoje/84519>.

Autorius nenurodytas, „Klaipėdos galerijoje – paroda „Žmogus Lietuvos fotografijoje““, [interaktyvus], 2012-08-16, [žiūrėta 2018-05-30],

<http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2012-08-16-klaipedos-galerijoje-paroda-zmogus-liuvos-fotografijoje/86692>.

Autorius nenurodytas, „„Prospekto“ galerijoje – Vilmos Samulionytės fotografijų paroda „Kosha““, [interaktyvus], 2012-08-31, [žiūrėta 2018-05-30],

<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-08-31-prospekto-galerijoje-vilmos-samulionytes-fotografiju-paroda-kosha/87355>.

Šalaj J., „Marius Sargevičius: „menas yra niekas kitas, tik matematika““, [interaktyvus], 2012-10-04, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-10-03-marius-sargevicius-menas-yra-niekas-kitas-tik-matematika/88788>.

Šneideris A., „Vytautas Kavaliauskas. Bėgių ir asiračių karalystės auksas“, [interaktyvus], 2012-10-27, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2012-10-27-vytautas-kavaliauskas-begiu-ir-asiraciu-karalystes-auksas/89822>.

Autorius nenurodytas, „Igno Maldžiūno fotografijų paroda „China. 1/5““, [interaktyvus], 2012-10-29, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-10-29-igno-maldziuno-fotografiju-paroda-china-1-5/90043>.

Samarinaitė V., „Eugenijus Barzdžius. Palendrių vienuolynas: kur viskas prasideda nuo mažų dalykų“, [interaktyvus], 2012-11-18, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-11-18-eugenijus-barzdzius-palendriu-vienuolynas-kur-viskas-prasideda-nuo-mazu-dalyku/90844>.

Autorius nenurodytas, „Klaipėdoje – Agotos Zdanavičiūtės fotografijų paroda „Kasdienybės metamorfozės““, [interaktyvus], 2013-01-24, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-01-24-klapedoje-agotos-zdanaviciutes-fotografiju-paroda-kasdienybes-metamorfozes/94222>.

Autorius nenurodytas, „Nacionalinėje dailės galerijoje parodos „Poetiniai dokumentai“ atidarymas“, [interaktyvus], 2013-02-26, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2013-02-26-nacionalineje-dailės-galerijoje-parodos-poetiniai-dokumentai-atidarymas/96189>.

Autorius nenurodytas, „Fotografijų parodoje – žvilgsnis į Palestiną“, [interaktyvus], 2013-03-21, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-03-21-fotografiju-parodoje-zvilgsnis-i-palestina/97700>.

Skaisgirienė B., „Imkite, turėkite savo žmogų. Visoki“, [interaktyvus], 2013-03-26, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-03-26-birute-skaisgiriene-imkite-turekite-savo-zmogu-visoki/98047>.

Januševičienė V., „Menininkė padeda nugalėti baimes ir fobijas“, [interaktyvus], 2013-05-08, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-05-08-menininke-padeda-nugaleti-baimes-ir-fobijas/100575>.

Autorius nenurodytas, „Atidaroma studentų fotografijų paroda „Apleistas Kaunas““, [interaktyvus], 2013-05-23, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-05-23-atidaroma-studentu-fotografiju-paroda-apleistas-kaunas/101495>.

Autorius nenurodytas, „Gedimino Sadausko tremtinių fotoistorijos“, [interaktyvus], 2013-05-24, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-05-27-fotoistorijos-is-vilniaus-tremtiniu-namu/101584>.

Autorius nenurodytas, „Vilniaus fotografijos galerijoje – Mildos Kiaušaitės paroda“, [interaktyvus], 2013-06-10, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-06-10-vilniaus-fotografijos-galerijoje-mildos-kiausaites-paroda/102487>.

Autorius nenurodytas, „Kaune – Vitos Soltonaitės fotografijų paroda „Amsterdamo dienos nuotrauka““, [interaktyvus], 2013-06-14, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2013-06-14-kaune-vitos-soltonaites-fotografiju-paroda-amsterdamo-dienos-nuotrauka/102800>.

Autorius nenurodytas, „Gruzijoje atidaryta Lietuvos fotografijos paroda „Kartų dialogas. Kasdienybė““, [interaktyvus], 2013-07-08, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/-/104008>.

Autorius nenurodytas, „Škotijoje prasideda Lietuvos fotografijos parodų sezonas“, [interaktyvus], 2013-08-08, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-08-08-skotijoje-prasideda-liuvos-fotografijos-parodu-sezonas/105454>.

Autorius nenurodytas, „Atidaromas fotografijos sezonas Vakarų Škotijoje“, [interaktyvus], 2013-08-14, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-08-14-atidaromas-fotografijos-sezonas-vakaru-skotijoje/105712>.

Devita L., „Brigita Kazlauskaitė. Fotografijos kontempliacija“, [interaktyvus], 2013-08-30, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-08-28-brigita-kazlauskaite-fotografijos-kontempliacija/106163>.

Ruškienė D., „Pakilumo nostalgija... Pokalbis su fotomenininku Augustinu Našlėnu“, [interaktyvus], 2013-09-27, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-09-27-pakilumo-nostalgija-pokalbis-su-fotomenininku-augustinu-naslenu/107797>.

Autorius nenurodytas, „Kaune – Vilmos Samulionytės fotografijos paroda“, [interaktyvus], 2013-09-29, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-09-29-kaune-vilmos-samulionytes-fotografijos-paroda/107912>.

Autorius nenurodytas, „Gediminas Sadauskas. Fotoistorijos ateičiai: sutikti pakeliui“, [interaktyvus], 2013-11-29, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-11-30-gediminas-sadauskas-fotoistorijos-ateiciai-sutikti-pakeliui/110742>.

Autorius nenurodytas, „Bažnytinio paveldo muziejuje pristatoma knyga „Ora et labora. Palendriai“, [interaktyvus], 2014-02-13, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/-/114003>.

Autorius nenurodytas, „Pirmoji Lietuvos analoginės fotografijos asociacijos paroda“, [interaktyvus], 2014-02-19, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2014-02-19-pirmoji-lietuvas-analogines-fotografijos-asociacijos-paroda/114251>.

Morkūnaitė M., „Fotografija šiandieniniu gyvenimo ritmu“, [interaktyvus], 2014-03-11, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-03-11-migle-morkunaite-fotografija-siandieniniu-gyvenimo-ritmu/114942>.

Mikuckytė A., „Kiekvienas yra menininkas, kol to nežino. Pokalbis su V. Lanskoronskyte ir I. Staniu“, [interaktyvus], 2014-07-25, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-07-25-kiekvienas-yra-menininkas-kol-to-nezino-pokalbis-su-v-lanskoronskyte-ir-i-staniu/120163>.

Autorius nenurodytas, „Tibilisyje – Donato Stankevičiaus fotografinis projektas „Stotelėje“, [interaktyvus], 2014-08-05, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-08-05-tibilisyje-donato-stankeviciaus-fotografinis-projektas-stoteleje/120475>.

Autorius nenurodytas, „Kaune – paroda „Celebrating Europe“, [interaktyvus], 2014-09-03, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2014-09-03-kaune-paroda-celebrating-europe/121460>.

Autorius nenurodytas, „Prospekto fotografijos galerijoje paroda „Miniatiūros“, [interaktyvus], 2014-10-16, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-10-16-prospekto-fotografijos-galerijoje-paroda-miniatiuros/123157>.

Autorius nenurodytas, „Rankas Šildantys laiškai“, [interaktyvus], 2014-11-10, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-11-10-rankas-sildantys-laiskai/124054>.

Autorius nenurodytas, „Fotografijų parodoje „Kontrastai. Pietryčių Azija“ – ryškios akimirkos ir nesuvaldintos šypsenos“, [interaktyvus], 2015-04-03, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-04-03-fotografiju-parodoje-kontrastai-pietryciu-azija-ryskios-akimirkos-ir-nesuvaldintos-sypsenos/129368>.

Jago-Antoine V., „Pasinerkite į Briugę“, [interaktyvus], 2015-04-14, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2015-04-14-pasinerkite-i-briuge/129698>.

Kuizinaite G., „Remigijaus Venckaus autorinė eksperimentinių fotografijų paroda“, 2015-05-04, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-05-04-remigijaus-venckaus-autorine-eksperimentiniu-fotografiju-paroda/130461>.

Autorius nenurodytas, „Atidaroma Igno Stanio ir Vaivos Lanskoronskytės fotografijų paroda „Stiklo kalnas““, [interaktyvus], 2015-05-05, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2015-05-05-atidaroma-igno-stanio-ir-vaivos-lanskoronskytes-fotografiju-paroda-stiklo-kalnas/130532>.

Autorius nenurodytas, „Vienoje parodoje – trys fotografijų ciklai apie emigraciją“, [interaktyvus], 2015-06-08, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-06-08-vienoje-parodoje-trys-fotografiju-ciklai-apie-emigracija/131779>.

Autorius nenurodytas, „Festivalį „Vilnius Street Art“ atdidarys stoties rajono fotografijų paroda“, [interaktyvus], 2015-08-13, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-08-13-festivali-vilnius-street-art-atidarys-stoties-rajono-fotografiju-paroda/133941>.

Autorius nenurodytas, „Klaipėdoje – Miglės Bačkovaitės fotografijos ir trumpų filmų paroda“, [interaktyvus], 2015-08-19, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-08-19-klaipedoje-migles-backovaites-fotografijos-ir-trumpu-filmu-paroda/134119>.

Autorius nenurodytas, „Dvyliktame „Kaunas Photo“ festivalyje – siekimų vizualizacijos“, [interaktyvus], 2015-08-21, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-08-21-dvyliktajame-kaunas-photo-festivalyje-siekimu-vizualizacijos/134230>.

Autorius nenurodytas, „Kaune – Mildos Kiaušaitės fotografijų parodos atidarymas“, [interaktyvus], 2015-08-26, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-08-26-kaune-mildos-kiausaites-fotografiju-parodos-atidarymas/134369>.

Autorius nenurodytas, „Kauną užpildys fotomenas“, [interaktyvus], 2015-09-03, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-09-03-kauna-uzpildys-fotomenas/134670>.

Autorius nenurodytas, „Atidaryta džiazuojanti fotografijos portretų paroda „Aš myliu Klaipėdą““, [interaktyvus], 2015-12-02, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/index.php/straipsnis/2015-12-02-atidaryta-dziazuojanti-fotografijos-portretu-paroda-as-myliu-klaipeda/138029>.

Peškaitis A., „Gediminas Pranckūnas: „Fotografija iš manęs reikalauja ramybės““, [interaktyvus], 2016-02-22, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2016-02-22-gediminas-pranckunas-fotografija-is-manes-reikalauja-ramybes/141097>.

Baužaitė E., „Fotografija: narcisizmas ir gyvenimo džiaugsmo žavesys“, [interaktyvus], 2016-03-25, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2016-03-25-fotografija-narcisizmas-ir-gyvenimo-dziaugsmo-zavesys/142331>.

Pankūnaitė B., „Justina Christauskaitė: „esu analoginę fotografiją pasitelkianti tyrinėtoja“, [interaktyvus], 2016-09-11, [žiūrėta 2018-05-30], <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2016-09-11-justina-christauskaite-esu-analogine-fotografija-pasitelkianti-tyrinetoja/148714>.

Durys

Kučinskaitė K., „D. Vaičekas: „Dabar – grandai, anksčiau – maištininkai“, [interaktyvus], 2010-01-27, [žiūrėta 2018-05-30], <http://durys.diena.lt/d-vaicekauskas-dabar-grandai-anksciau-maistininkai/7918>.

Skudžinskas G., „Avangardinis duetas“, [interaktyvus], 2010-02-24, [žiūrėta 2018-05-30], <http://durys.diena.lt/avangardinis-duetas-2/7935>.

Bočiulytė R., „„Klaipėdos“ choras išvyko į Ispaniją“, [interaktyvus], 2010-06-29, [žiūrėta 2018-05-30], <http://durys.diena.lt/klaipedos-choras-isvyko-i-ispnija/7999>.

Skudžinskas G., „Uždrausti pasakojimai“, [interaktyvus], 2010-07-29, [žiūrėta 2018-05-30], <http://durys.diena.lt/katalogas/archyvas/2010-07-28/durys-2010-07-28>.

Ruškienė D., „Tarp reginio ir vaizdo“ [interaktyvus], 2010-08-25, [žiūrėta 2018-05-30], <http://durys.diena.lt/tarp-reginio-ir-vaizdinio-2/8040>.

Giedraitytė G., „„JEKlai(pė)da 2011“: solidus jaunųjų kūrėjų startas“, [interaktyvus], 2011-05-26, [žiūrėta 2018-05-30], <http://durys.diena.lt/jeklaipeda-2011-solidus-jaunuju-kureju-startas/8204>.

Ruškienė D., „Fotografijos „Tyla“, [interaktyvus], 2012-02-02, [žiūrėta 2018-05-30], <http://durys.diena.lt/fotografijos-tyla/8342>.

Kateila A., „Pilies džiazo festivalis – pilnametis“, [interaktyvus], 2012-06-28, [žiūrėta 2018-05-30], <http://durys.diena.lt/pilies-dziazo-festivalis-pilnametis/8419>.

Ruškienė D., „Posovietinė egzistencija – per sapnų ir vizijų filtrą“ [interaktyvus], 2012-07-26, [žiūrėta 2018-05-30], <http://durys.diena.lt/posovietine-egzistencija-per-sapnu-ir-viziju-filtra/8441>.

Ruškienė, D., „D. Vaičekas „Dekonstrukcijos“: (su)naikinimas ar (su)kūrimas?“, [interaktyvus], 2012-10-25, [žiūrėta 2018-05-30], <http://durys.diena.lt/d-vaicekausko-dekonstrukcijos-sunaikinimas-ar-sukurimas/8484>.

Giedraitytė G., „Jaunieji kūrėjai: tarp saviraiškos paieškų ir profesionalumo“, [interaktyvus], 2013-03-28, [žiūrėta 2018-05-30], <http://durys.diena.lt/jaunieji-kurejai-tarp-saviraiskos-paiesku-ir-profesionalumo/8563>.

Englickaitė A., „A. Našlėnas. Fotografuojantis siurrealistas“, [interaktyvus], 2014-10 Nr. 10, [žiūrėta 2018-05-30], https://issuu.com/diena/docs/2014-10_durys.

Šapoka K., „Kaip pagauti dailės kritiką“, [interaktyvus], 2015 Nr. 7-8, p. 31-35, https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id88/KB_2015_7-8_WEB%20pap.pdf.

Sadauskienė K., „Galerijų dienos įvyko ir pavyko“, [interaktyvus], 2015-09 Nr. 9 (21), [žiūrėta 2018-05-30], https://issuu.com/diena/docs/2015-09_durys.

Ruškienė D., „Fotofobija“ – ne tik apie šviesos baimę“, [interaktyvus], 2016-01 Nr. 1 (25), [žiūrėta 2018-05-30], https://issuu.com/diena/docs/durys_01_2c28.

Ruškienė D., „Laikas, kuriame save suvokių“, [interaktyvus], 2016-02 Nr. 2 (26), [žiūrėta 2018-05-30], https://issuu.com/diena/docs/durys_02_25.

Ruškienė D., „Apie Japoniją: gyvenimą – tiesiogiai, estetiką – asociatyviai, šiuolaikinę fotografiją – užuominomis“, [interaktyvus], 2016-07 Nr. 7 (31), [žiūrėta 2018-05-30], https://issuu.com/diena/docs/durys_07_28.

Ruškienė D., „Glasas“ – buvusio gyvenimo faktų ir prisiminimų sintezė“, 2016-07 Nr. 8 (32), [žiūrėta 2018-05-30], https://issuu.com/diena/docs/durys_2016_08.

Kultūros barai

Tumėnas V., „Baltos kandys“: tekstilės instaliacijų magija“, [interaktyvus], 2010 Nr. 5, p. 43-48, [žiūrėta 2018-05-30], https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id18/KB_2010_5_pdf.pdf.

Šapoka K., „Apie metodologinę painiavą ir metodologinį nerimą“, [interaktyvus], 2010 Nr. 6, p. 33-36, [žiūrėta 2018-05-30], https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id19/KB_2010_6_pdf.pdf.

Alperytė I., „Trys pokalbiai *Scanoram*oje 2010“, [interaktyvus], 2011, Nr. 1, p. 70-71, [žiūrėta 2018-05-30], https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id2/KB_2011_01_pdf.pdf.

- Šapoka K., „Ugniaus Gelgudos (ne)kriminaliniai peizažai“, [interaktyvus], 2011 Nr. 7-8, p. 71-72, [žiūrėta 2018-05-30],
https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id9/KB_2011_7-8_pdf.pdf.
- Nefaitė K., „Komerčinė estetika: šiandienos fenomenas ar sena meno tradicija?“ [interaktyvus], 2011 Nr. 10, p. 28-32,
https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id11/KB_2011_10_pdf.pdf.
- Petraitis P., „XXI a. reprezentuoja XX a. vizija? Lietuvos fotografijos metraščiai“, [interaktyvus], 2012 Nr. 1, p. 45-48, [žiūrėta 2018-05-30],
https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id37/KB_2012_1_web.pdf.
- Šapoka K., „Kaip apčiuopti minios sielą?“ [interaktyvus], 2012 Nr. 12, p. 40-44, [žiūrėta 2018-05-30],
https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id55/KB_2012_12_m_web.pdf.
- Kaminskaitė I., „Kultūros perdirbimo fenomenas, kas iš tiesų yra tasai šiuolaikinis menas?“, [interaktyvus], 2013 Nr. 7-8, p. 72-79,
https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id63/KB_2013_7-8_WEB.pdf.
- Šapoka K., „Robinzono Kruzo ir penktadienio nuotyčiai“, [interaktyvus], 2013 Nr. 11, p. 49-51, [žiūrėta 2018-05-30],
https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id66/KB_2013_11_WEB.pdf.
- Petraitis P., „Realybė, fotoatvaizdas ir pinigų spindesys“, [interaktyvus], 2014 Nr. 3, p. 14-18, [žiūrėta 2018-05-30],
https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id71/KB_2014_03.pdf.
- Šapoka K., „Re(z)ginys“, [interaktyvus], 2014 Nr. 3, p. 14-18, [žiūrėta 2018-05-30],
https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id71/KB_2014_03.pdf.
- Venckus R., „Atmintis ir laikas fotografijos mene“, [interaktyvus], 2014, Nr. 10, p. 34-39, [žiūrėta 2018-05-30],

https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id78/KB_2014_10_WEB.pdf.

Liutkus V., „Tarp dienos ir nakties“, [interaktyvus], 2015 Nr. 1, [žiūrėta 2018-05-30], https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id81/KB_2015_01_WEB.pdf.

Šapoka K., „Kolekcija kaip ideologijos prototipas“, [interaktyvus], 2015 Nr. 12, p. 62-63, [žiūrėta 2018-05-30], <https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id94/KB-2015-12%20WEB.pdf>.

Degutienė E. „LIETUVA KROKUVOJE“ [INTERAKTYVUS], 2016 Nr. 1, p. 22-26, [žiūrėta 2018-05-30], https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id96/KB_2016_1_WEB.pdf.

Kinčinitis V., „Sluoksniuotos rudyjančios laiko sankaupos“, [interaktyvus], 2016 Nr. 6, p.36-40, [žiūrėta 2018-05-30], https://docs.google.com/viewer?url=http://www.kulturosbarai.lt/uploads/news/id101/KB_2016_06_WEB.pdf.

Literatūra ir menas

Valiukonytė R., „Viskas priklauso nuo aplinkybių“, [interaktyvus], 2010-02-12 Nr. 3271, [žiūrėta 2018-05-30], http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20110808064815/http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3271&kas=straipsnis&st_id=16071.

Marcišauskytė-Jurašienė J., „Nėra nieko anapus kalbos“, [interaktyvus], 2012-02-10 Nr. 3366, [žiūrėta 2018-05-30], http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20120615095942/http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3366&kas=straipsnis&st_id=19262.

Juocevičiūtė E., „(Ne)lietuviška Miglės Narbutaitės fotografija“, [interaktyvus], 2012-04-06 Nr. 3374, [žiūrėta 2018-05-30], http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20120615094706/http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3374&kas=straipsnis&st_id=19557.

Trakšelytė A., „Menininkė autobiografė“, [interaktyvus], 2012-06-08 Nr. 3383, [žiūrėta 2018-05-30],

http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viasas/20120615093303/http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3383&kas=straipsnis&st_id=19865.

Juocevičiūtė E., „Rūtos Songailaitės išmonė“, [interaktyvus], 2012-07-20 Nr. 2289, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/zurnalas/48-zurnalas/2012-07-20-nr-3389/vaizdas-pro-vartus/58-rutos-songailaites-ismone>.

Juocevičiūtė E., „Vaizdingas kalbėjimas“, [interaktyvus], 2012-10-19 Nr. 3398, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2012-10-19-nr-3398/242-vaizdas-pro-vartus/367-egle-juoceviciute-vaizdingas-kalbejimas>.

Grybkauskaitė L., „Roma Auškalnytė: „Atmintis man tarsi medija“, [interaktyvus], 2013-01-11 Nr. 3409, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2013-01-11-nr-3409/468-vaizdas-pro-vartus/711-laura-grybkauskaite-roma-auskalnyte-atmintis-man-tarsi-medija>.

Gambickaitė D., „Apie tris vieno menininko kūrinį“, [interaktyvus], 2013-04-12 Nr. 3422, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2013-04-12-nr-3422/731-vaizdas-pro-vartus/1134-danute-gambickaite-apie-tris-vieno-menininko-kurinius>.

Juocevičiūtė E., „Gretos Vileikytės korekcijos“, [interaktyvus], 2013-06-07 Nr. 3430, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2013-06-07-nr-3430/878-vaizdas-pro-vartus/1373-egle-juoceviciute-gretos-vileikytes-korekcijos>.

Juocevičiūtė E., „Justo Žekonio socialiniai žaidimai“, [interaktyvus], 2013-07-05 Nr. 3434, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2013-07-05-nr-3434/953-vaizdas-pro-vartus/1486-egle-juoceviciute-justo-zekonio-socialiniai-zaidimai>.

Grybkauskaitė L., „Monikos Požerskytės „Keturi“, [interaktyvus], 2013-07-19 Nr. 3436, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2013-07-19-nr-3436/991-vaizdas-pro-vartus/1548-monikos-pozerskytes-keturi>.

Kulikauskaitė M., „Kalbant apie virus“, [interaktyvus], 2013-07-26 Nr. 3437, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2013-07-26-nr-3437/1002-fotografija/1570-morgana-kulikauskaite-kalbant-apie-vyrus>.

Raustytė D., „Nemirtingosios Niujorko moterys. Pokalbis su Lina Plioplyte“, [interaktyvus], 2014-06-20 Nr. 3479, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2014-06-20-nr-3479/1856-aktyvios-jungty/2916-nemirtingosios-niujorko-moterys-pokalbis-su-lina-plioplyte>.

Krikščiūnaitė N., „Naujos pažintys Kaune“, [interaktyvus], 2014-10-31 Nr. 3494, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2014-10-31-nr-3494/2096-daile/3333-neringa-kriksciunaite-naujos-pazintys-kaune>.

Raustytė D., „Nauja fotografija senuose rėmuose. Pokalbis su Donatu Stankevičiumi“, [interaktyvus], 2014-11-21 Nr. 3497, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2014-11-14-nr-3497/2143-fotografija/3423-nauja-fotografija-senuose-remuose-pokalbis-su-donatu-stankeviciumi>.

Šapoka K., „6x6“, 2015-05-08 Nr. 3520, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2015-05-08-nr-3520/2520-daile/3991-kestutis-sapoka-6-6>.

Autorius nenurodytas, „Fotomenininkė, kino operatorė Kristina Sereikaitė: „Trūksta menininko ir visuomenės dialogo“ [interaktyvus], 2015-06-26 Nr. 3527, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2015-06-26-nr-3527/2624-lm-anketa/4149-fotomenininke-kino-operatore-kristina-sereikaite-truksta-menininko-ir-visuomenes-dialogo>.

Norkūnaitė G., „Ifidės, sujungusios mus“, [interaktyvus], 2015-09-04 Nr. 3533, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2015-09-04-nr-3533/2715-aktualijos/4274-gabriele-norkunaite-ifides-sujungusios-mus>.

Autorius nenurodytas, „Fotografas Paulius Peleckis: „Vis iš naujo pagalvoju, ką darau ir ką galbūt galėčiau daryti kitaip“, [interaktyvus], 2015-09-18 Nr. 3535, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2015-09-18-nr-3535/2764-lm-anketa/4323-fotografas-paulius-peleckis-vis-is-naujo-pagalvoju-ka-darau-ir-ka-galbut-galeciau-daryti-kitaip>.

Kavaliauskaitė R., „Tarp Paryžiaus ir šešėlio svirplių“, [interaktyvus], 2015-11-13 Nr. 3543, [žiūrėta 2018-05-30], <http://literaturairmenas.lt/2015-11-13-nr-3543/2866-daile/4504-rasa-kavaliauskaite-tarp-paryziaus-seselio-ir-svirpliu-cirpimo-aido>.

SANTRAUKA/ SUMMARY

Jaunieji Lietuvos fotografai: mokyklos, kūrybos tendencijos ir jų recepcija spaudoje 2010 – 2016 m.

Darbe analizuojama jaunųjų fotografų situacija Lietuvos kultūros produkcijos lauke siekiant atskleisti jų kūryboje vyraujančias tendencijas, išskirti ryškiausius kūrėjus. Šiam tikslui analizuojama fotografijos programa, dėstoma aukštosiose, kaip pagrindinė jaunųjų fotografų ugdymo mokykla, formuojanti jų menines tendencijas. Taip pat, pasirinktos galerijos, ir tiriama jų ekspozicinė veikla, tokiu būdu nustatant kiek jaunieji eksponavo savo kūrybą kiekybiškai, kokios meninės tendencijos vyrauja jų eksponuojamoje kūryboje. Galiausiai, nagrinėjama kultūriniai ir Lietuvos fotomenininkų sąjungos leidiniai, kurių pagalba nustatoma dėl kokių padėčių autonominiame meno lauke kovoja jaunieji fotografai. Tokiu būdu siekiama atskleisti kokią vietą jame užima jaunieji Lietuvos fotografai kurį centrą – leidinį ar galeriją – jie laiko siekiamybe, kokia yra vyraujanti fotografijos kryptis.

Young Lithuanian photographers: schools, creative work tendencies and their reception in the press of the years 2010 – 2016

The paper analyses the position of young photographers in the field of Lithuania's cultural production with the aim to showcase the prevailing tendencies of their artworks, and to distinguish the most prominent artists in the field. To achieve this aim, the photography degree program, that some higher education institutions offer, is analysed as the main source of young photographers' education which forms their creative tendencies. Furthermore, a selection of galleries is made and their expositions are explored to determine, through a quantitative analysis, how much the young photographers exposed their works, and which creative work tendencies predominate in them. Finally, cultural and Lithuanian Photographers Association's publications are overviewed, which allows assessing which positions are young photographers competing for in the field of autonomous art. The assessment also seeks to ascertain, what is the actual role of young photography artists in the said field, which center – a publication or a gallery – do they consider their goal, and what could be seen as the dominant trend in photography.

